

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

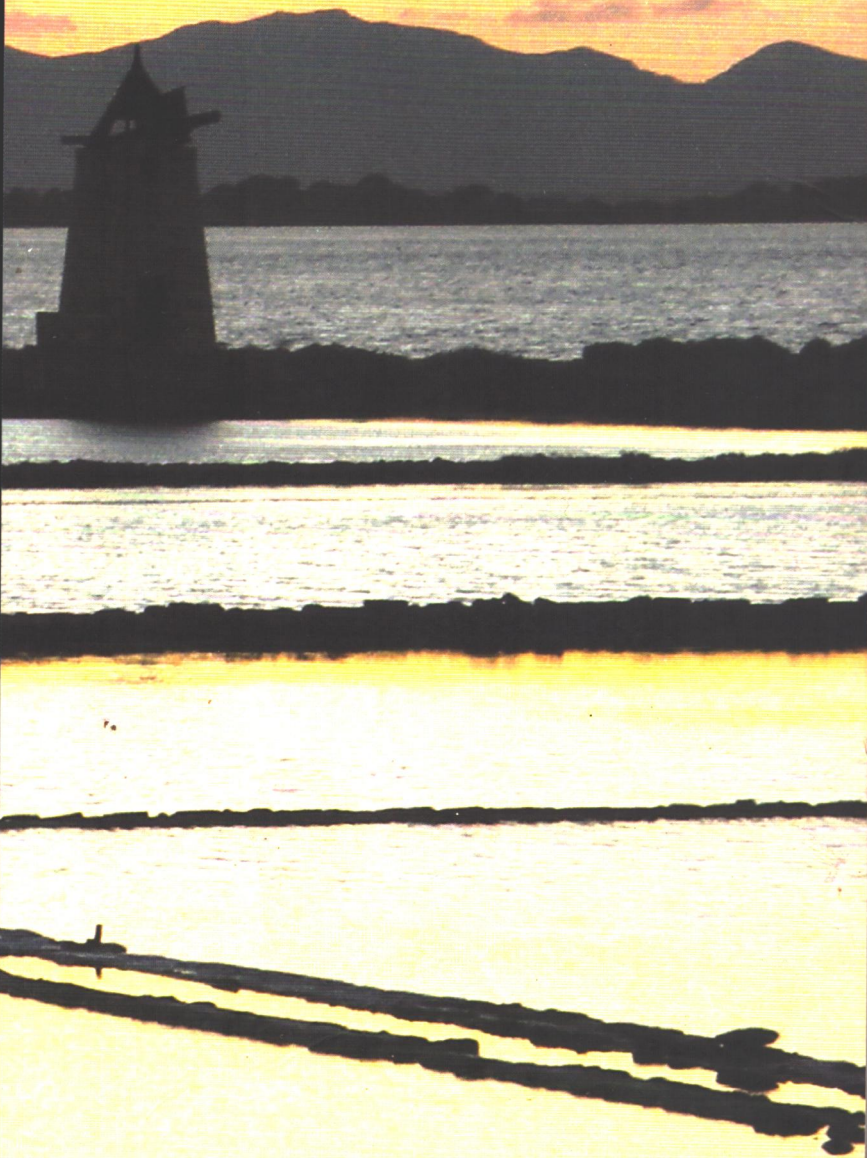
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Leonardo Sciascia

Şarap Rengi Deniz

ÖYKÜ

Çeviren: Neyyire Gül Işık

YKY

Yapı Kredi
Yayınları

ŞARAP RENGİ DENİZ

Leonardo Sciascia (Recalmuto, 1921-Palermo 1989) Sicilya'nın iç kesiminde, Recalmuto'da kükürt ocağında çalışan bir memurun üç çocuğundan birisi olarak dünyaya geldi. Yazı hevesi ve yeteneğiyle, Sicilya'nın toplumsal ortamına olan ilgisi çok erken yaşında kendini belli etti. 1935'te ailesiyle birlikte Caltanissetta'ya taşınca, orada lise öğrenimi sırasında zihinsel donanımına temel oluşturacak Aydınlanma dönemi yazarlarını tanıdı. 1941'de Tahıl Ofisi'nde çalışmaya başladı, bu sayede Sicilya kırsalının gerçekleriyle yüz yüze gelme olanağı buldu. 1949'dan sonra kendini ilkökul öğretmenliğine adanmıştı. 1952'de *Diktatörlük Masalları* başlıklı nesirleri ve *Sicilya, Yüreği* başlıklı şiirleriyle yazarlık yaşamına adım attı, ertesi yıl Pirandello Ödülü'nü kazandı, ardından *Galleria ve Galleria Defterleri* adlı edebiyat ve etnoloji dergilerini yönetti. 1956'da başyapıtlarından sayılan *Regalpetra Kiliseleri* romanı ile *Sicilyalı Akrabalar* başlıklı kitabını oluşturan öyküleri basıldı. 1961'de mafyayı konu alan *Baykuşun Günü* romanıyla ünü yayıldı, Sicilya âleminin müzmin sorunlarının irdeleyicisi olarak aydın konumu belirlenmiş oldu. Bu kitaplarını, Sicilya toplumunu ve kültürünü tarihsel boyutları bağlamında ele alan, çoğu gerçek olaylardan esinlenmiş çeşitli yapıtları izledi. Katolik çevrelerine yönelttiği keskin eleştiriyi dikkati çeken yazar 1975-1977 yıllarında Komünist Parti saflarına katıldıysa da, çok geçmeden partinin radikal tutumunu reddederek uzaklaştı, bağımsız eleştirici aydın tavrıyla ülkesinin genç kuşaklarına örnek oldu. 1979-1983 yılları arasında Parlamento'ya seçilince Aldo Moro'nun kaçırılıp öldürülüşünü inceleyen soruşturma komisyonunda yer aldı. Sciascia yazma etkinliğini 1989'da Palermo'da kanserden ölünceye değin yoğun olarak sürdürdü. *Mısır Konseyi* (1963), *Oyunun Kuralı* (1966), *Engizisyoncunun Ölümü* (1967), *Candide ya da Sicilya'da Görülmüş Bir Düş* (1977), *Açık Kapılar* (1987), *Şövalye ve Ölüm* (1988), *Basit Bir Öykü* (1989) diğer başlıca yapıtlarıdır.

Neyyire Gül Işık Yükseköğrenimini İtalya'da Floransa Üniversitesi Edebiyat ve Felsefe Fakültesi'nde yaptı. Yurda dönünce İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız ve Roman Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'ne okutman olarak girdi (1971). 1986'da yeni kurulan İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın yönetimine atandı. Bu görevlerini 1997 güzüne değin kesintisiz sürdürdü.

Madrid Complutense Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri veriyor, yazarlık ve çevirmenlik uğraşını sürdürüyor.

Montale'nin Şiir Evreninde Anlamsal Yapılar (1978), *İspanya, Bir Başka Avrupa* (1991) başlıklı kitaplarından başka, I. Svevo'dan *Zeno'nun Bilinci* (Azra Erhat Çeviri Ödülü) ve Yaşlılık; I. Calvino'dan *Varolmayan Şövalye*; L. Sciascia'dan *Oyunun Kuralı*; Juan Goytisolo'dan denemeler (*Yeryüzünde Bir Sürgün* –seçki–, 1993) ve *Osmanlı'nın İstanbulu* (2002); Ortega y Gasset'ten denemeler (*Tarihsel Bunalım ve İnsan* –seçki–, 1992), *İnsan ve Herkes* (1995), *Üniversitenin Misyonu* (1998); Antonio Muñoz Molina'dan *Ne Mutlu!* (1999) başlıklı çevirileri vardır.

*Leonardo Sciascia'nın
YKY'deki kitapları:*

Şarap Rengi Deniz (2012)

LEONARDO SCIASCIA

Şarap Rengi Deniz

Çeviren:
Neyyire Gül Işık

Öykü

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3693
Edebiyat - 1058

Şarap Rengi Deniz / Leonardo Sciascia
Özgün adı: Il mare colore del vino
Çeviren: Neyyire Gül Işık

Kitap editörü: Filiz Özdem
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: Adelphi Edizioni, 2011
1. baskı: İstanbul, Eylül 2012
ISBN 978-975-08-2352-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2011
Sertifika No: 12334

© Leonardo Sciascia Estate

Kitabın italyanca baskısı Adelphi Edizioni Spa tarafından yayınlanmaktadır.
Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi

İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>

e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İÇİNDEKİLER

Sunuş • 7

ŞARAP RENGİ DENİZ

Değiş Tokuş • 11

Uzun Yolculuk • 21

Şarap Rengi Deniz • 27

Sınav • 53

Giufá ile Kardinal • 61

Kutsalı Kaldırmak • 69

Filoloji • 79

Sosyete Oyunu • 86

Bir Vicdan Meselesi • 98

Crowley Vakası Hakkında Düzmece Evrak • 110

Mafya Usulü Western • 117

Vahşiyane Cinayetler Davası • 122

Eufrosina • 132

Yazarın Notu • 139

Sunuş

“Şarap rengi deniz” der Homeros *Odysseia*’sında, Ulysses’in yur-duna dönerken on yıl süren bitmek bilmez yolculuğunda, kıyı bucağında başına bin türlü işin geldiği Akdeniz’i betimlerken: “Şarap görünümlü, şarabî deniz.”*

Yaşamı ve kutsallığı simgeleyen başdöndürücü içkiyi yaşam kaynağı denizle, hele Akdeniz’le birleştirmek, Antikçağ’ın en büyük ozanının görkemli destanının en etkileyici imgelerinden biri. Yapıtı İtalyancaya aktaran çevirmenlerin çoğu, bu nitelemeyi “koyu renkli, morumsu” olarak çevirmiş; yalnızca biri, aslında olduğu gibi, olanca esinleyiciliğiyle aktarmış... Sciascia da öyle yapıyor.

Böylece aradan iki bin yedi yüz yılı aşkın zaman geçmişken, Roma’dan Sicilya’ya uzanan bitmek bilmez bir tren yolculuğunun yıpratıcı gecesinin ardından, çilekeş, yorgun yolcuların gözleri önüne günün ilk ışıklarıyla deniz olanca görkemiyle serildiğinde, afacan bir çocuk da çocukluğun el değmemiş düşgücüsüyle, Akdeniz insanının çocukluğunu simgeleyen çağın o deyişini yineliyor, elbette hiç habersiz: “Şarap gibi görünüyor deniz!” Büyükler şaşkınlığa kapılıyor, Sicilyalı ana baba telaşa düşüyor: Nasıl yani, evladımız renk körü mü yoksa? O arada “Kıta”dan, yani İtalya çizmesinden gelen mürekkep yalamış “yabancı”nın zihninde bir soru dolaşiyor: “Ben bunu daha önce bir yerde okumuştum, bir şair söylemişti, ama kimdi, kimdi acaba?..”

Bu kitapçığa adını veren, çarpıcı renk yakıştırmasıyla onun belki de odak noktasını oluşturan “Uzun Yolculuk” öyküsü böy-

* ἐπὶ οἶνονα πόντον (epí óinopa pónton): *Odysseia*, bölüm IV, V, VI, VII, XIX... (ç. n.)

lece ortaya çıkmış. Çünkü Sciascia anayurdu Sicilya'yı, başlangıcı Akdeniz'in söylencelerinde kaybolan olanca tarihiyle birlikte kucaklıyor. Kimler geçmemiş ki o tarih sahnesinden: Yunanlılar, Fenikeliler, Romalılar, Vandallar, Ostrogotlar, Bizanslılar, Araplar, Normanlar, Türkler, Aragonlular, İspanyollar, Fransızlar, Garibaldi ile adaya ayak basan İtalyanlar... Sonra Goethe, Stendhal ve benzeri adlar taşıyan olağanüstü ziyaretçiler...

Sciascia gününün Sicilya'sını feodal kökenli toprak ağası zenginlerinin umursamazlığı, yoksullarının çaresizliği, mafyanın amansızlığıyla, insanları ve toplumuyla görüntüleyerek, bilgece buruk bir gülümsemeyle irdelerken o tarihsel boyutu hiç gözden kaçırmıyor; çoğu zaman da ("Crowley Vakası Hakkında Düzmece Evrak" ve "Eufrosina" öykülerinde yaptığı üzere) doğrudan doğruya gerçek tarihsel kişilerin ya da olayların çevresinde örüyor konularını. Öyle ki Sicilya'yı Sciascia'dan dinlemek, bu eski uygarlık adasını, açıkça dile getirilmediği anlarda bile, tarihsel derinliğiyle izlemek, hatta duyumsamak anlamına geliyor. Yazarın incelikli değinmelerle fark ettirdiği gibi, günümüzün gerçekleri arasında yaşayıp giden Sicilyalıların hiç bilmedikleri ya da çoktan unuttukları, ama alttan alta hep var olan ve varlığını duyuran, bugünkü birkaç nimetin ve birçok illetin sorumlusu olan Tarih o.

Neyyire Gül Işık
Mayıs 2012

ŞARAP RENGİ DENİZ

Değiş Tokuş

“Majesteleri,” dedi Bakan Santangelo, parmağıyla Ferdinando’nun omzuna usulca dokunarak, “Mağaralar’a geldik.”

Kral sıçrayarak uyandı, uykulu, sulanmış, şaşkın gözlerini bakanın yüzüne dikti, bir ağzından sızan salya şeridini elinin tersiyle sildi.

“Ne oluyor?” diye sordu.

“Mağaralar’a vardık, Majeste.”

Ferdinando arabanın penceresinden dışarı göz attı. Bir tepenin yamacına üst üste yığılmış boz evler, ısırganotuyla, yosunla kaplı damlar. Ve kapkara giysiler içinde kapılarda dikilmiş duran kadınlar; aç, şaşkın bakışlı çocuklar, çöplüklerde homurdanan domuzlar.

Geri çekildi.

“İyi de beni niçin uyandırılıyorsunuz ki?” dedi bakana. Sonra üçüncü bir kişiyle konuşuyormuş gibi: “Yirmi dört saattir gözümü yummadım, tam biraz dalmışım ki, bu sersem kalkmış, müjde verir gibi Mağaralar’a geldik diye uykumdan uyandırıyor beni.”

Sığır böbreğini andıran ağzı hiddetten titriyordu. Pencereye bir kez daha yanaştı. Arabanın birkaç adım ötesinde insanlar sessizce öbeklenmişti.

“Mağaralarda kurt falan olur; sürün, gidelim!” dedi muhafız subayına. Arkasına yaslanarak, aklına gelen o parlak nokteye güldü. Bakan da gülmekten iki büklüm oldu.

Böylece arabayı sürüp iki mil daha ilerlediler: Racalmuto'ya kadar, orada balkonlar *Corpus Domini* bayramıymış gibi ipek örtülerle donatılmış, kent muhafızları sıra olmuş bekliyordu, Belediye'de zengin bir sofra kurulmuştu.

Böylelikle, çağın belgelerinde adı *Le Grotte* olarak geçen ve Racalmutoluların bugün hâlâ *Li Grutti* dedikleri Mağaralar, Ferdinando'yu konuk etme onurundan yoksun kaldı.

Aradan tam yüz yıl geçmişti ki, Grotte tren istasyonundan Mussolini'nin treni hızla geçip gitti, handiyse tekerleklerin arasına taşan bir kalabalığa sürtünerek: Starace'nin* gülümseyen, zeytuni çehresinin yanında, Mussolini'nin güneşten bronzlaşmış, beş karış asık suratını bir an için görebilen Grottelilerin sayısı çok olmadı.

Bu iki olaydan ötürü, daha birkaç yıl öncesine değin, Racalmutolular Grottelilerle alay ediyorlar, küçümsüyorlardı onları. Grotteliler de boş durmuyorlardı: Racalmutoluların kusurlarını gülünç biçimde ortaya döken bir dizi yergi icat etmişlerdi: Francesco Lanza'nın derleyip canlandığı kısa fantezilerdi bunlar, yine Lanza tarafından *mimo*** olarak adlandırılmışlardı. İki kasabanın futbol takımları maç yaptıklarında, tarihsel anıların ve *mimoların*, sövgülerin, aşağılamaların edebiyatı maçın son beş dakikasına değin öylece sürüp gider, ardından sıra jandarma tutanaklarında şiddet olayları denilen şeye, yani sille tokata, taş yağmuruna gelirdi.

Doğrusu ya, birbirine ancak iki mil uzaklıktaki iki kasaba, birbirine ancak bu kadar zıt olabilirdi. Grotte'de Valdo tarikatından*** bir azınlık ve bir sosyalist çoğunluk vardı, sonra Musevi asıllı üç dört aile, bir de güçlü mafya; sokakları çirkin, evleri çirkindi, bayramları sönük geçerd. Oysa Racalmuto'nun görkemli, coşkulu bir bayramı vardı ki, handiyse bir hafta sürerdi; yılın

* Achille Starace: Mussolini'nin İtalyan Ulusal Faşist Partisi'nin Genel Sekreteri. (ç. n.)

** *mimo*: Eski Yunan-Latin edebiyatında halk işi, gerçekçi nitelikli kısa güldürü oyunları. (ç. n.)

*** Valdo tarikatı: Kökeni 12. yüzyıla uzanan, kurucusu Pietro Valdo (Valdesius) olan, yoksulluğu savunup benimsemiş önemli bir Hristiyan tarikatı; gerek Kuzey, gerekse Güney İtalya'da köylüler ve yoksullar arasında yaygınlaşmış. 19. yüzyıla değin Kilise tarafından sapkınlıkla suçlanıp kovuşturulmuştur. (ç. n.)

kalanında tedirginlik nedir bilmeyen bir kasabaydı, seçimlerde oylar iki büyük aile arasında bölünürdü, az sayıda sosyalisti, çok sayıda papazı, yine ikiye bölünmüş bir mafyası vardı.

İki kasabanın ilişkilerinin değişmesine, aradaki rekabeti yumuşatıp yok etmede hiç kuşkusuz yeni yaşam biçimleriyle birlikte, Racalmutolular ile Grotteliler arasında sıklaşan evliliklerin katkısı oldu; çoğu üçüncü kişilerin aracılığıyla binbir zahmetle kotarılmış, ama hemen hepsi de mutlu evlilikler.

İki Sicilya Krallığı'nın* son bulmasından birkaç yıl önce yapılan o evliliklerden biri vardı ki, hem Racalmutoluların, hem Grottelilerin anılarında ve hayalinde öylece kaldı. Romanlara yakışır özelliklerinden, zıtlamalardan, tutkulardan ya da akan kandan ötürü değil: Belki de yalnızca bir genç kızın güzelliğinden ötürü; ya da belki, o evlilikten kaynaklanan olay, içinde bir toplumun, bir çağın özelliklerini barındırdığından.

Racalmuto'nun varlıklı hekimi Don Luigi M. ile Grotte'nin büyük toprak sahiplerinden Don Raimundo G.'nin kızlarından birinin düğünü iki ailenin şanına uygun görkemle kutlanmıştı ve yeni evlilerin Racalmuto'da yaşadıkları güzel evde günler sevgi dolu akıp gidiyordu; dev cüsseli, kanlı canlı kocanın yüreği körpe, narin karıcığına duyduğu utangaç bir sevecenlikle dolup taşıyordu, ama günün birinde korkunç bir kaza oldu. Don Luigi ortakçılardan biriyle tartışmaya tutuştu, öfkesine yenik düşüp adama bir tekme atıverdi: Aslında bir beyefendinin bir köylüyle tartışmaya son vermesinin yasal bir yolu vardı bu. N'eyleyim ki köylü, Don Luigi gibi irikiyim değildi ya da belki tekme can alıcı bir noktasına yedi. "Sonuçta," diye anlatıyor bana Don Luigi'nin ahfadından biri, "adam odada üç volta atmış, bir masanın altına kıvrılıp kalmış: Oracıkta ölüvermiş."

Kanunlar o zaman da vardı: Beyefendilere daha yumuşak, daha anlayışlı davranırdı gerçi; ama bir ölü ne de olsa bir ölüdür, Don Luigi de tutuklanmaktan yakayı kurtaramayacaktı. Dolaşısıyla adam kaçıp gitti, gencecik karısını koskocaman, yaldızlı yuvasında yalnız bıraktı.

* İki Sicilya Krallığı: 1814 Viyana Kongresi'nin ardından, Napoli ve Sicilya krallıklarının birleştirilmesiyle oluşturulan egemen bir Avrupa devleti; 1861'de Garibaldi'ye bağlı birliklerin adayı işgaliyle son bulmuştur. (ç. n.)

Şehir Kulübü'nde kasabanın ileri gelenleri hiddet kustular. Zavalılık Don Luigi'ye karşı değil, elbette. Kulübün başkanı ve yerel soyluların en yaşlısı olan Don Ottavio di Castro esefle öyle bir cümle söyledi ki, dillere destan olup kaldı, bugün hâlâ alaylı bir özdeyiş olarak kullanılır: "Ne günlere kaldık! Bir beyefendi bir köylü parçasına tekme atamayacak demek." Hepsi onayladılar: Dünyanın sonu gelmişti, ne günlere kalmışlardı böyle!

Don Luigi pek uzağa gitmemişti tabii: Hatta belki de Grotte'nin içinde, akrabalarının ya da güvenilir ahbablarının evindeydi. Ama yine de dertlere gark olmuştu: Tepeden tırnağa dantellere bürünmüş, sevdalı gencecik karısının damasko perdelerle çevrili kocaman yatağında yapayalnız, ürkmüş yattığını düşündükçe yüreği alev alev yanıyordu. Hemen güçlü dostlar devreye sokuldu, mıntika komutanının yazıhanesindeki masaya çivilediği, Bourbon Hanedanı'nın arması zambağın incecik tellerle işlenmiş kelebeğiyle antetli o tutuklama emrini ortadan yok edivermeleri istendi. Don Luigi'nin kayınpederi önemli kaynakları, geniş bir dost çevresi olan adamdı, ama yine de "iş bir punduna getirmekte" bayağı zorlandı ve aralık ayında bir akşam, ev giysilerini giymiş, mangalın yanında *Il Monitore* gazetesini okumaya dalmışken aradığı fırsatı salt mutlu bir rastlantı sonucu buluverdi. Kızı Concettina o sırada gergefte, mercan boncuklar ve sırma ipliklerle, tırtıl misali çırılçıplak bir bebek İsa nakışı işlemektedir; bebeğin çarpık bacacıklarının arasında bir de bez vardı, üzerinden bir çingirak sarkıyordu. Concettina işlemesini bir rahibe teyzesinin armağan ettiği kutsal bir resimden kopya etmekteydi: Don Raimundo ise bebek İsa'nın bacacıklarının arasından sarkan o çingırağı içine sindiremiyordu, ama ağzını açmıyordu, ne rahibelerin saflığı konusunda kuşku uyardırabilirdi ne de kopya işine girişen kızının saflığına gölge düşürebilirdi. Öylece, bir yandan *Il Monitore*'yi okurken bir yandan da çingirak meselesi kafasını güve gibi kemiriyordu; işi karısına açmaya niyetleniyordu, Concettina'ya o işlemeyi bıraktırmasını söyleyecekti.

O nedenle, aşağı kapının hızla çalındığını işitip de açmak üzere ayağa kalktığı anda Concettina'ya, "Kaldır ortadan şu çingırağı!" dedi; Concettina anlamayınca da, "Şeyi işte... Bebek İsa

mıdır nedir?" diye bağırdı, ziyaretçi her kim ise, Concettina'nın saflığından kuşkuya düşer diye korkmuştu.

Ziyaretçi önemli zevattan biriydi, hukukçu ve şair Don Nicola Cirino, üstüne üstlük Palermo Başsavcısı: Grotte'nin girişinde o göz gözü görmez karanlıkta arabası bir kazaya uğramıştı; o gece yoluna devam edemeyeceğinden, kendisini kasabada ona en layık olan eve, Don Raimondo'nun konağına getirmişlerdi.

Altmış yaşlarında bir adamdı, saç sakalı ağarmıştı, zayıftı, biraz beli bükülmüştü; ama fıldır fıldır, cin gibi gözleri, bedeninin eklemlerini perişan ediyora benzeyen bitkinlikle tuhaf bir çelişki yaratıyordu.

Kafası hızlı çalışan Don Raimondo içinden Tanrı'ya şükürler etti: Öyle ya, cehennemî bir gece göndermişti, sonra yoldaki taş, arabacının bir anlık dalgınlığı; Don Nicola o ufak kazayı bunlara atfediyordu, bir yandan da verdiği rahatsızlıktan ötürü Don Raimondo'dan özür diliyordu.

Aman efendim, rahatsızlık ne kelime? Şeref sayılırdı, bir zevkti onun için...

Concettina nakışını ortadan kaldırmıştı. Don Raimondo onu Don Nicola'ya tanıttı, kızın yüzü mahcubiyetten şeftali pembeliğine büründü. Güzeller güzeliydi: Beden deseniz uyumlu, saçlar deseniz kavrulmuş şeker kızılı; yüzü narin çizgili, kaygılı, ama aynı zamanda her şeyde, hatta her dertte gülünç bir yan da keşfediveren birinin zapt edilmez neşesiyle dolu. Don Nicola'nın aklına bir demet çuha çiçeğini, kar altında, yeşil yapraklar arasında ışıldayan portakalları* anlatan birtakım dizeler geldi; yine öylece, bir dilbere kapıldığında yüreğinden hemencecik akıveren dizelerle, kendi yüreğini ani, yakıcı bir lav seli salıveren Mongibello'ya** benzetti. Don Raimondo'nun damadının hakkında çıkarılmış tutuklama emri konusunda bilgi sahibi olduğundan ötürü, o andan itibaren yasalar, iddianameler, hükümler falan ne

* Goethe'nin 18. yüzyıl sonlarında Güney İtalya ve Sicilya'ya yaptığı bir ziyaretten sonra yazdığı ünlü dizeler:

"Bilir misin sen o diyarı, hani

Nefti yapraklar arasında

Altın portakallar tutuşur" (ç. n.)

** Mongibello: Yerel halk tarafından 20. yüzyıl başlarına değin Etna Yanardağı'na verilen Arap kökenli ad. (ç. n.)

varsa, on altı yaşında bir dilberin ayaklarının dibine adak misali seriliverdi.

Akşam keyifli geçti. Eldeki malzemeyle ayaküstü kotarılı-vermiş yemek pek leziz geldi. 1848 yılının* damgasını taşıyan mumlu mühürler şişelerden koparıldı: Uğursuz bir yıla aittiler ama içlerindeki şarabın tadına doyumuyordu. Üstelik o 1848, Don Nicola ile Don Raimondo'nun birbirinin tıpkısı olan görüşlerini dile getirmelerine vesile oldu. Şerefe içildi. Don Nicola dizeler savurarak kaldırdı kadehini: Gidip bir telaş sırtına geçirdiği ipek elbisesinin içinde güller gibi katmerlenmiş ev sahibesine ve de Concettina'ya. Ardından Don Raimondo'nun, hanımefendinin ve çekingen sesiyle genç kızın da davet etmeleri üzerine, Don Nicola kendisinin Torquato Tasso hakkında yazdığı bir şiiri okudu; sıra geldi şu dizelere:

Ama o yüce bahtsız mustarip,
Mağdur ömrü hayatında teselli buluyordu
Kaçamak zevklerle, ah! İflah olmaz kalbini
Umutlara terk eyliyordu, öyle bir ateşti ki
Hem perişan ediyor, hem heyecanlara gark ediyordu,
İstirabı kendine katık etmiş bir erkekti o, isterdi ki
Bir aşkın gözyaşlarıyla sarılsın sarmalansın,
Bir semavî el uzansın, bir soylu kadın yüreği,
Ah, Eleonora...

Can çekişen gözlerle Concettina'ya baktı adam, "Eleonora" adını fısıldar gibi söylerken masanın üstünden ona doğru eğildi, "Concettina" demek isterdi: Don Raimondo ile hanımefendi de durumu kavradılar, kaygılı bir bakışla aralarında anlaştılar.

Şaire iltifatlar ettikten sonra, Don Raimondo sözü ustalıklarla bir başka konuya kaydırıldı: Komşu kasabadaki evli öbür kızının başına bir felakettir gelmişti: Hakkında tutuklama emri çıkarılan kocası meçhul bir yere firar etmişti; kızcağızı, hem de düğününün üstünden topu topu birkaç ay geçmişken, evinde

* 1848: Avrupa'da 1814 Viyana Kongresi'nden sonraki Restorasyon dönemini sona erdiren, 1820 ve 1830'da başlayan devrimler dalgasının ivme kazandığı yıl. (ç. n.)

bir başına kalmıştı ve bütün bunlar bir köylüye bir tekme atıldı diyeydi... Bu gidişle dünya tersine dönerdi mîrim... Evet, kanun diye bir şey vardı elbette; ama bu da adamın öfkesi başına vurduğunda attığı bir tekmeden ibaretti hepi topu...

Don Nicola bir zırhın içine çekilir gibi oldu: Gözünü Concetina'dan ayıramıyordu, ağzından ne bir evet çıkıyordu ne de bir hayır. Oynamayı istediği bir kumarın artısını eksisini ölçmekteydi: Oynasın mı oynamasın mı değil, hemen mi oynasındı, yoksa ertesi günü mü beklesindi.

"Bir dakika yalnız görüşebilir miyiz?" diye sordu sonra, ani bir kararla.

Anne kız biraz da şaşkınlıkla ayağa kalktılar; Don Raimondo'nun bir el işaretiyle odadan çıktılar.

Şarabının son damlalarını kadehinin dibinde dolaştırdı Don Nicola Cirino, gülümseyerek şöyle dedi: "Don Raimondo, Noel'i damadınızla birlikte kutlamak ister miydiniz?"

"Sorulacak soru mu?" dedi Don Raimondo, kafasından şöyle bir düşünce geçti: "Para tabii... bu mevkide biri için bir torba altın, gitti gider."

Bir anlık bir sessizlik oldu.

"Sizin düşündüğünüz şey değil!" dedi Don Nicola, "Daha fazlası: Sizin gözünüzde de, benim gözümde de pek değerli olan, paha biçilmez bir şey... Tahmin edemiyor musunuz?"

"Aziz Antonio Abate!" diye ünledi Don Raimondo, kasabanın o koruyucu azizini ancak en büyük dehşet anlarında yardıma çağırırdı. Tahmin etmişti işte: Beynine bir yıldırım inmişti, düşünceleri bir anda dumura uğramıştı.

"Hayretinizin sebeplerini anlayabiliyorum: Reddecek olursanız şaşırmayacağımı da söyleyeyim; o durumda bu akşamki güzel tanışıklığımız her halükârda güzel bir hatıra olarak kalacaktır kalbimde... Fakat beni anlarsınız herhalde: Bulunduğum makamda yapacağım her şey, yani yapmaya hazır olduğum ve elimden gelebilecek olan her şey, bir kayınbirader için, bir akraba için olursa kimsenin bir diyeceği olmaz. 'Kayınbiraderini haptisten kurtarmış: Eh, bunu kim olsa yapar!' Böyle derler işte. Ama işin içinde bir yabancı olursa..."

"Çok doğru!" dedi Don Raimondo.

“Sözlerimi kabul etmenize memnun oldum. Bir düşününüz öyleyse: Hanımefendiyle konuşunuz, kızınızla konuşunuz... Yarın, ben yola çıkmadan, cevabınızı verirsiniz. Şimdi artık yarına kadar bundan söz etmeyelim.”

Don Raimondo hizmetçiyi çağırdı, kadınlara dönebileceklerini bildirmesini söyledi. Karısı yüzündeki ifadeyi okumaya çalışarak kaygıyla gözlerini dikmişti. Likör içtiler, Concettina piyanoda ilahiler ve romanslar çaldı, Don Nicola ağzı açık seyrediyordu onu, piyanoya dayanmıştı, kafası handiyse klavyenin üstüne yuvarlanıp Concettina’nın kucağına düşecekti.

Don Nicola kalkıp yatmaya gitmeye karar verdiğinde sarı saçlı saat geceyarısını vuruyordu; ev sahipleri rahat bir nefes aldılar sonunda. Adam tumturaklı laflarla iyi geceler diledi. O kapıdan çıkar çıkmaz hanımı telaşlı, tedirgin bir, “Neymiş derdi?” sorusuyla Don Raimondo’nun üstüne atıldı.

Don Raimondo onu yanıtsız bıraktı. Onun yerine Concettina’dan yana döndü, ablasını seviyor mu diye sordu. Evet, Concettina ablasını seviyormuş.

Böylece baba kız arasında, sorulu cevaplı bir aile sevgisi sınavıdır başladı: Concettina resmî öğretiyeye sınıfsız bağlı, gözünü kırpmadan karşılık veriyordu, kendisini kaskatı bir sevecenlikle eğitmiş oldukları aile bağlılığı ve özveri ilkelerinden milim şaşmıyordu.

Sonunda, kızcağızın ablasının mutluluğu için her türlü azaba katlanmaya hazır olduğuna kanaat getirince, Don Raimondo baklayı ağzından çıkardı: Concetta’ya Don Nicola Cirino ile evlenmek düşüyordu, çünkü adamın iki dudağının arasından çıkacak bir tek sözle Don Luigi M. genç karısının yanına, topraklarına, hastalarına geri dönebilecekti: Yasalar önünde aklanmış olacaktı.

Concettina makaraları koyuverdi, ilkin güldü, güldü ve öyle gülerken gülerken katıla katıla umutsuz bir ağlama tutturdu. Ama annesi ağlamaya başlayıp Don Raimondo da ağlamaklı olunca, sakinleşti: Öylece gözyaşları arasında peki dedi, Don Nicola’ya varmaya razıydı.

Herkes sabırsızlanıyordu: Don Nicola sevda ateşiyle tutuşmuş alev alev yanmaktaydı, Don Raimondo ile akrabaları Don

Luigi'nin derhal serbest kalmasını istiyorlardı, böylece bir telaş düğün hazırlıklarına girişildi. Bir hafta süreyle evde Hollanda kumaşları, tiril tiril ketenler, rengârenk yün battaniyeler, pırıl pırıl ipekler uçtu: Konuşmalardaki ve evlilik anlaşmasındaki sayılarda ("çeyiz olarak yirmi dört yatak takımı") soyut olan "yatak" sözcüğü Concettina'nın düşüncelerinde tekilliyor, somutlaşıyor, bir tiksinti imgesine, mide bulandırıcı bir iğrenmeye yol açıyordu. Yine de çingiraklı bebek İsa'nın giderek biçimlendiği gergefinin üstüne tatlılıkla eğilmiş duran yüzünden hiçbir şey belli olmuyordu: Don Nicola büyülenmiş halde bakakalıyordu ona, sevdasından azıtmış ihtiyar kedi kafasında o çingirak masumiyetle çın çın çınılıyarak düşüncelerine birazcık, bir tutamcık keyifli müstehcenlik ekliyordu.

Sonuçta Don Nicola'nın kendini vakfetmiş bulunduğu geniş oylumlu ve temel bir bibliyografik önem taşıyan çalışma, yani *Sicilya'da Krallık Müessesesi* yarım kaldı: Terütaze karıcığına duyduğu sevdâ ilkin o ünlü hukukçu şairin kafasını dağıttı, ardından hayatını huzur içinde söndürdü. Düğünün üstünden altı ay geçmişti ki, Concettina bir sabah uyandığında kocasını yanında mutluluk içinde ölmüş buldu. Bu dünyadan sessiz sedasız göçüvermişti gecenin bağrında: Son bir parıltının ardından tükenen bir mum misali.

Dul kalan Concettina baba evine döndü; karun gibi zengin olmuştu artık.

Aradan altı ay geçti geçmedi, evden kaçıp gitti, dulluk giysileri içinde ay parçası gibi bir güzellik, mehtaplı bir gecede, ta eskiden beri kendisini uzaktan seven Racalmutolu bir delikanlıyla. Yakışıklı, şık giyinen bir genç, iyi aile çocuğu: Ama Liberal Parti'den ve savurgan.

Don Raimondo onları ancak ölüm döşeginde affetti.

Çocukluğumda beni pek etkileyen bu gerçek öyküyü Palermo'da San Domenico Kilisesi'ne girerken anımsadım: Don Nicola Ciri-no orada, Sicilya'nın büyük adamlarının arasında gömülü bulunuyor. Kimi duyumlardan, kimi karşılaşmalardan, kimi okumalardan kimi zaman doğuveren o beklenmedik, o nedensiz çağrılardan birine uyarak öyküsünü kaleme almaya karar verdim.

Baudelaire'i okuyordum ve işte: "*Mais de toi je n'implore, ange, que tes prières, / Ange plein de bonheur, de joie et de lumières!*"* Tam Katolik anlayışına uygun bir değiş tokuş: Bu kısa öykünün başlığıyla kaleme alma nedeni oradan aklıma geliverdi. Değiş tokuş: Bir bedenin diğer bir beden için fidyeye ödemesi, Sicilya'da günümüzde hâlâ süren o yürekler paralayan aile imanı uyarınca; komşu ve düşman Racalmuto kasabasından bir adamın özgürlüğünün bedelini ödeyen Grotteli bir kızın öyküsüdür bu.

* "*Ama senden, ey Melek, tek dileğim dualarındır / Ey mutluluk, neşe ve ışık Meleği*"

Uzun Yolculuk

Mahsustan yapılmış bir geceydi sanki, karanlık bıçakla kesilecek gibi, insan kımıldadıkça neredeyse gelip üstüne abanıyordu. Ve denizin sesi korku salıyordu insanın içine, dünya denen hayvanın soluğuydu bu, gelip gelip onların ayaklarının dibinde sönen bir soluk.

Mukavvadan valizleriyle, bohçalarıyla, Gela ile Licata arasında, tepelerin dibindeki taşlık bir kıyı parçacığında öylece kalakalmışlardı. Hava kararırken gelmişlerdi, köylerinden şafakla yola düşmüşlerdi; iç kesimlerde, denizden uzak, ağalık arazisinin kurak topraklarında öbeklenmiş köylerden. İçlerinden bazılarının denizi bu ilk görüşüydü: Bir kıyısından ta öbür kıyısına koca denizi aşmak düşüncesi ürkütüyordu, gecenin köründe Sicilya'nın o ıssız kıyısından, Amerika'da bir başka ıssız kıyıya, yine gecenin köründe. Öyle anlaşıyorlardı çünkü: "Ben sizi gemiye geceleyin bindireceğim..." demişti adam. Lafazanlığı bir çeşit seyyar satıcıyı andırıyordu, ama yüzü ciddi ve dürüst görünüyordu. "Sonra yine geceleyin kıyıya bırakacağım: Niyucersey sahiline çıkaracağım; Niyuyork'a iki adım... Amerika'da hısım akrabası olanlar isterlerse yazabilirler, Trenton istasyonunda beklesinler diye, gemiye bindiğinden on iki gün sonra... Hesabını siz yapın... Ama tabii tam gününü kesin söyleyemem! Bakarsınız deniz azmış, bakarsınız Sahil Koruma devriye geziyor... Bir gün eksik, bir gün fazla, fark etmez artık. Önemli olan Amerika'ya ayak basmanız."

Sahiden de önemli olan Amerika'ya ayak basmalarıydı; nasıl ve ne zaman olacağı önemsiz sayılırdı. Zarfların üstüne kar-

makarışık, kargacık burgacık çiziktirmeyi başardıkları adreslerle mektupları mademki akrabalarının eline varıyordu, eh, onlar da pekâlâ sahile varırlardı; “dili bilen denizi aşar” diyordu ya atasözü, haklıydı elbet. İşte onlar da denizi aşacaklardı, o koskocaman, kapkaranlık denizi ve Amerika’nın *stor*larına,* *farm*larına ayak basacaklardı, kardeşlerinin amcalarının yeğenlerinin amcaoğullarının kollarına, sıcacık, varlıklı, bolluk içindeki evlere, ev büyüklüğündeki otomobillere.

İki yüz elli bin lireden... Yarısı yola çıkarken, yarısı vardıklarında. Paracıkları iç gömleği gibi, bedenleriyle mintanları arasına yerleştirmişlerdi. Bulup buluşturabilmek için satılabilecek neleri varsa satmışlardı: Tarla, ev, katır, eşek, o yılın erzakı, dolap, yatak döşek. İçlerinden en aklıevveller tefecilere başvurmuştu, onca yıldır kahırlarını çektikten sonra bir kez olsun dolandırmak niyetiyle; adam haberi duyduğunda suratının ne hal alacağını düşündükçe keyifleniyorlardı. “Gel de beni Amerika’da bul bakalım, sülük herif; belki sana paranı geri veririm, ama faizi işlemez, o da beni bulabilirsen tabii.” Amerika rüyasının her yanından dolarlar fışkırıyordu: Hem yıpranmış cüzdanda tutulan ya da bedenle mintan arasında gizlenmiş paracıklar değil, pantolon cebine kayıtsızca sokuşturulmuş, avuçla çekilip çıkarılan para: Öyle yapıldığını akrabalarından görmüşlerdi, açlıktan ölmüş, sıska, güneşten kavrulmuş gitmişlerdi akrabaları; aradan yirmi otuz yıl geçmişken, ağarmış saçlarıyla güzel bir çelişki yaratan dolgun, pespembe yüzlerle dönmüşlerdi, ancak kısa bir tatil yapmak amacıyla.

Saat on bir olmuştu bile. İçlerinden biri cep fenerini yaktı: Gelip kendilerini vapura götürebileceklerini bildirecek olan işaretti bu. Işığı söndürünce karanlık büsbütün yoğun ve ürkütücü göründü. Ama birkaç dakika geçti geçmedi, denizin saplantılı soluğundan daha insanca, daha tanıdık bir su şırıltısı seçildi: Ahenkle kovalar doldurulup boşaltılıyormuş gibi. Daha kayığın karaya değdiğini kavrayamadan, Bay Melfa’yı karşılarında buluverdiler, serüvenlerinin düzenleyicisi olan adamı o isimle tanıyorlardı.

* *store*: mağaza; *farm*: çiftlik; yerel sözcüklerin göçmen ağzında İtalyancalaştırılmış biçimleriyle. (ç. n.)

“Herkes tamam mı?” diye sordu Bay Melfa. Cep fenerini yakıp sayım yaptı. İki kişi eksikti. “Belki vazgeçmişlerdir, belki de daha sonra geleceklerdir... Eh, paşa gönülleri bilir. Ne yani, tehlikeyi göze alıp bekleyelim mi onları?”

Hepsi, beklemenin sırası değil dediler.

“Eğer içinizden birinin nakit parası hazır değilse kuyruğunu bacaklarının arasına kıştırıp gerisingeri evine dönse iyi eder. Vapura bindikten sonra bana bir oyun etmeye kalkışan olursa çok büyük hata yapmış olur; alimallah, topunuzu birden geri getirip sahile döküveririm. Birisinin cezasını herkesin çekmesi de haksızlık olur. Yani suçlu her kimse cezasını hem ben ödetirim hem arkadaşları, öyle bir pestili çıkar ki; artık ömrü billah...”

Hepsi bir ağızdan nakit paranın hazır olduğunu yemin ksem bildirdiler, hem de son kuruşuna kadar hazırды.

“Yallah kayığa!” dedi Bay Melfa. Yolcuların her biri bir anda şekilsiz bir yığına, karmakarışık bir bavul-çıkın salkımına dönüştü.

“Geberin e mi! Evinizi de sırtınızda mı götürüyorsunuz?” Küfür ardına küfür sıralamaya koyuldu ve ancak bütün o yük, yani insanlar ve bavullar kayığa yığılıp bittiğinde sustu. İnsanların ya da çıkınların denize dökülme tehlikesi yok değildi. Bay Melfa açısından bir insan ile bir çıkın arasındaki tek fark, insanın üstünde iki yüz elli bin lîret taşıyor olmasıydı; üstünde, ceketine dikilmiş vaziyette ya da mintanla gövdesi arasında. Onları tanıyordu kendisi, hem de iyi tanıyordu: O hödük köylüleri, o dağdan inmeleri.

Yolculuk öngörülenden daha kısa sürdü: On bir gece, yola çıktıkları gece dahil. Günlerdense gecelerdi saydıkları, çünkü geceler berbat bir keşmekeş içinde alt alta üst üste yığılmış geçiyordu, boğucuydu. Balık mazot kusmuk kokusuna batmış hissediyorlardı kendilerini, sıcak kapkara katransı bir sıvı misali. Tan sökümünde bitkin, ışığı ve rüzgârı içlerine çekmeye çıktıklarında, üstlerinden damlıyordu o sıvı. Ama kafalarındaki deniz fikri rüzgârın dalgalandırdığı ekinlerle yemyeşil bir ova olduğundan, sahici denizden ürküyorlardı: Bağırsakları buruluyor, gözleri ışıktan kamaşarak sızlıyordu, ancak şöyle bir gözatabiliyorlardı.

Ama on birinci gece olduğuunda Bay Melfa onları güverteye çağırđı. İlkın yoğun yıldız kümeleri varmış da sürüler gibi denize inmiş sandılar; oysa gördükleri kasabalardı, zengin Amerika'nın kasabaları, gecenin bağrında mücevher gibi parlıyorlardı. Gecenin kendisi de büyüleyiciydi: Dingin, yumuşacık; bulutların saydam topluluğu arasında akan bir hilal, ciğerleri ferahlatan bir meltem.

"İşte Amerika!" dedi Bay Melfa.

"Sakın başka bir yer olmasın?" diye sordu iğerlerinden biri; çünkü bütün yolculuk boyunca kafasından geçirmişti, öyle ya, denizde ne yol vardı ne iz; doğru yönü tutturup ondan şaşmamak, gökyüzüyle suların arasında bir gemiyi menziline iletmek Tanrı'nın işiydi ancak.

Bay Melfa ona acıyarak baktı, hepsine birden sordu: "Ne yani, sizin oralarda böyle bir ufuk gördünüz mü ki? Hava nasıl da farklı, hissetmiyor musunuz? şu kasabalar nasıl da parıl parıl parlıyor, görmüyor musunuz?"

Hepsi evet dediler, öylesine aptalca bir soru sormaya cesaret etmiş olan arkadaşlarına acıyarak ve öfkeyle baktılar.

"Hesabımızı görelim!" dedi bay Melfa.

Mintanlarının altını kurcaladılar, paraları çıkardılar.

Paraları aldıktan sonra, "Eşyalarınızı toplayın bakalım!" dedi Bay Melfa.

Birkaç dakika yetti. Anlaşma gereği getirmek zorunda oldukları azıklarının hemen tamamını tüketmişlerdi, geriye birkaç parça çamaşırla Amerika'daki akrabalarına getirdikleri armağanlar kalmıştı: Birkaç kalıp köy peyniri, birkaç şişe yıllanmış şarap, masanın ortasına ya da koltukların arkalığına konacak işlemeli örtüler. Gemiden iyice hafiflemiş olarak indiler, gülüyor, türküler mırıldanıyorlardı; kayık hareket eder etmez iğerlerinden biri avaz avaz şarkı söylemeye koyuldu.

"Galiba hiçbir şey anlamadınız, ha?" diye öfkelendi Bay Melfa. "Başımı derde mi sokmak istiyorsunuz benim?.. Sizi kıyıya çıkarır çıkarmaz karşılaşacağınız ilk aynasıza koşup ilk gemiyle vatana gerisingeri döndürölmeyi isteyebilirsiniz! Benim hiç umurumda olmaz, herkes canı nasıl istiyorsa öyle öldürsün kendini... Ben anlaşmamıza uydum: İşte burası Amerika, sizi kı-

yısına dökme görevimi yerine getirdim... Ama bana hiç değilse gemiye dönecek vakti verin, Tanrı aşkına!"

Gemiye dönecek vakitten fazlasını verdiler ona. Serin kumların üstüne kararsız oturdular, geceye hem şükrediyorlar hem lanet okuyorlardı: Kumsalda hareketsiz kaldıkları sürece onları koruyan gece, uzaklaşmaya kalkışsalar korkunç bir tuzağa dönüşebilirdi.

"Dağılın!" diye öğütlemişti Bay Melfa, ama hiçbirinde diğerlerinden ayrılacak cesaret yoktu. Ve Trenton kim bilir ne denli uzaklardaydı, kim bilir oraya varmaları ne kadar zaman sürecekti.

Derken bir türkü işittiler, uzaklarda, gerçekdişi. "Bizim arabacıları andırıyor," diye geçti akıllarından: Dünyanın her yanında aynı şey, her yanda insanoğlu aynı hüznü, aynı acıları sıkıp sıkıp türkü yapıyor. Ama onlar Amerika'daydılar işte, kum ve ağaç ufkunun ilerisinde seçilen o kentler Amerika'nın kentleriydi.

İçlerinden iki kişi keşif gezisine çıkmaya karar verdi. En yakınlarındaki kasabanın gökyüzüne yansıttığı ışığa doğru ilerlediler. Yolu hemencecik buldular: "Asfaltlanmış, bakımlı. Bizim oralardakinden farklı!" Ama aslında daha geniş, daha dümdüz olmasını beklerlerdi. Birileriyle karşılaşmamak için karayolunun dışında kalıp ağaçların arasından yürüyerek yolu izliyorlardı.

Bir otomobil geçti: "*Seicentoya** benziyor"; ardından *millecentoyu* andıran bir başka otomobil geçti, ardından bir tane daha: "Bizim arabaları onlar keyif için alırlar, çocuklarına armağan ederler, hani biz bisiklet alıyoruz ya, aynen öyle." Sonra kulakları sağır eden bir patırtıyla art arda iki motosiklet geçti. Hiç kuşkusuz, polisti; bereket karayoluna inmemişlerdi.

Hah, işte sonunda yol levhaları vardı. Sağlarına sollarına baktılar, karayoluna indiler, yaklaşıp okudular: *Santa Croce Camerina-Scoglitti*.

"Santa Croce Camerina: Bu ad bana tanıdık gibi geldi."

"Bana da öyle geldi; Scoglitti'yi de duymuşluğum var."

"Galiba akrabalarımдан birisi orada oturuyordu, galiba amcam, Filadelfiya'ya taşınmadan önce: Filadelfiya'ya geçmeden önce başka bir şehirde oturmuştu diye kalmış aklımda."

* *Seicento, millecento, cinquecento*: Fiat marka halk işi ufak arabalar. (ç. n.)

"Ağabeyim de öyle: Burukulin'e gitmeden önce başka bir yerdeydi... Ama neresiydi, şimdi adını hatırlayamıyorum... Hem sonra biz Santa Croce Camerina diye okuyoruz, Scoglitti diye okuyoruz; ama onlar nasıl okurlar bilmiyoruz ki, Amerikanca öyle yazıldığı gibi okunmuyor."*

"Tabii, İtalyancanın iyi yanı bu: Nasıl yazıldıysa öyle okursun... Ama geceyi burada geçiremeyiz ya, biraz cesaret bulmalıyız... Bak, ben ilk geçen arabayı durdururum: 'Trenton?' diye sorarım sadece... İnsanlar burada daha terbiyelidir... Ne dediğini anlamasak bile bir hareket yapacaktır, bir işaret: Hiç değilse ne yanda olduğunu anlarız şu kahrolası Trenton'un."

Dönemeçten, yirmi metre öteden bir *cinquecento* beliriverdi: Sürücü onların arabanın önüne fırladıklarını gördü, dursun diye ellerini kaldırmışlardı. Kalayı basarak frene asıldı: Oralar pek sakın yerler olduğundan soygun falan gelmedi aklına; otostop yapıyorlar sandı, pencereyi indirdi.

"Trenton?" diye sordu ikisinden biri.

"Ne?" dedi sürücü.

"Trenton?"

"Hay başınıza Trenton kadar taş düşsün e mi!" diye sayıp döktü otomobildeki adam.

"İtalyanca konuşuyor!" dedi ikisi, ne yapalım gibisinden bakiştılar: Acaba memleketlilerine durumlarını açıklasınlar mıydı?

Sürücü pencereyi kapattı, arabayı yeniden hareket ettirdi. Otomobil ileri sıçradı: Karayolunda heykel gibi kala kalmış olan ikisine ancak ondan sonra bağırdı: "Sarhoşlar, ayyaş pezevenkler, sizi namussuz orospu çocukları...", sözün gerisi yolda kaybolup gitti.

Bir sessizliktir yayıldı.

"Şimdi hatırladım," dedi bir süre sonra Santa Croce adına aşına olan, "bizim oralarda bir yıl mahsul kötüydü de, babam Santa Croce Camerina'ya hasada gitti."*

Ezilmişçesine yol kenarına yığıldılar: Basa basa Sicilya'ya ayak basmış oldukları havadisini öbürlerine yetiştirmenin acelesi yoktu nasıl olsa.

* Aslında İtalyanca da yazıldığı gibi okunan bir dil değil. Santa Croce Camerina: Santa Kroçe Kamerina, Scoglitti: Skolyitti olarak okunuyor. (ed. n.)

Şarap Rengi Deniz

Yazın Roma'dan 20.50'de kalkan trende –*Reggio Calabria ve Sicilya katarı* diye seslenir hoparlörden bir kadın sesi, o trene doğru ilerleyen, urganla bağlanmış, bezle kaplanmış valizler sürükleyen yolcu selinin arasında, güzelliği ancak solmuş bir kadın çehresini akla getirir ve akşam göğüne doğru, Termini istasyonunun telleri arasına asılı kalır o yüz– Roma-Agrigento birinci sınıf vagonu bulunur: Birkaç Batı Sicilya milletvekilinin bir ısrar elde ettikleri muazzam bir ayrıcalıktır bu. Aslında, güneye giden trenlerin en az kalabalık olanıdır: İkinci mevkide oturacak yer bulamayan yolcuların sayısı azdır; birinci mevkide, özellikle Agrigento vagonunda, insanın bütün bir kompartımanda tek başına kalması mümkündür – ışıkları söndürüp perdeleri çekmek, sonra bagajlarla gazeteleri oturacak yerlere usturuyla dağıtmak yeterli olur: En azından Napoli'ye, ihtiyatı elden bırakmak istemiyorsanız Salerno'ya kadar. Salerno'yu geride bıraktınız mı artık yatıp uyuyabilirsiniz, dilerseniz atlet fanilanızla, hatta pijamalarınızla, hiç kimse gelip ille de sizin kompartımanınızda yer aramayacaktır. Ama yer bakımından duyulan bu rahatlığın acısı iş tarifeye uymaya gelince çıkar: Bu yüzden Sicilyalılar iki saat önce hareket ettiği halde, son istasyon Agrigento'ya ondan en az yedi saat daha erken varan ekspresi yeğler.

Gel gör ki Sicilya'ya –tam olarak Gela'ya ve turistik amaçla değil– ilk kez yolculuk edecek olan ve uçak bileti bulamayan Mühendis Bianchi'yi Roma-Agrigento treninin söz konusu vagonuyla ilgili uyardılar: Hem yerini önceden ayırtınsındı, yoksa

geceyi koridorda geçirme tehlikesi olabilirdi. İki uyarının biri öbüründen beterdi, özellikle yer ayırtmak; çünkü yerlerin önceden ayırtıldığı bir kompartımanda hep yer sayısı kadar yolcu bulunurdu, oysa rezervasyonsuz öbür kompartımanlarda insan pekâlâ da bir başına seyahat edebilirdi. Her zaman olduğu üzere, tembihler yüzünden Mühendis Bianchi sıkıntılı bir yolculuk yapmak durumunda kaldı: Üçü yetişkin, ikisi çocuk beş yolcuyla diz dize; yetişkinler geveze mi geveze, yumurcıklar arsız mı arsız.

Üç yetişkinden ikisi arsız çocukların anne babasıydılar; bir de aileye akrabalıktan, ahbablıktan ya da salt rastlantısal tanışıklıktan ötürü yamanmış yirmi yaşlarında bir genç kız, ilk bakışta silik bir tip, rahibeler gibi beyaz biyeli siyah giysiler içinde. Çocuklar tepesine çıkıyorlardı: Büyüğü uykudan bitkinmiş gibi üstüne abanıyordu, ufağı boynuna kadar tırmanıp saçlarını çekiştiriyor, ardından yere inip sıkıştırıyor, bir an rahat durmuyordu. Büyüğün adı Lulu, küçüğünkü Nene idi: Formia'ya varmadan biraz önce Mühendis Bianchi o adların Luigi ve Emanuele adlarının kısaltılmışı olduğunu öğrenecekti. Zaten daha Formia'ya varmadan mühendis dört kişilik aile ile yanlarındaki kız hakkında her şeyi öğrenmiş olacaktı. Nisimalıymışlar, Agrigento ilinde bir kasabadan. Arazisi verimli, toprak sahipleri varlıklı büyücek bir kırsal kasabaymış; havadarmış; sosyal-komünistlerce yönetiliyormuş; faşist rejimin ileri gelenlerinden birinin memleketiymiş; tren istasyonu bulunmuyormuş; eski bir kalesi varmış. Karı koca ilkokulda öğretmenlermiş; genç kız da öyle, ama henüz aslî kadrosu çıkmamış, geçici görevle bulunuyormuş. Ailenin Roma'ya gidiş nedeni şuymuş: Kadının Savunma Bakanlığı, birinci kademedен, emeklilik işlemlerinde büyük nüfuz sahibi bir erkek kardeşi Romalı bir kızla evlenmişmiş: Efendi bir kızmış, babası Milli Eğitim Bakanlığı'ndaymış, birinci kademedен; Edebiyat Fakültesi'ni bitirmişmiş, bir özel okulda öğretmenmiş; güzel kızmış, uzun boylu, sarışın. Tam o gün nikâhlanmışlarmış, San Lorenzo in Lucina Kilisesi'nde: Güzel kiliseymiş doğrusu, öyle Sant'İgnazio Kilisesi kadar güzel değilmiş, ama yine de güzelmış. Şahitler de birinci kademedенmiş. Dönüş yolculuğu için, Af ve Adalet Bakanlığı

birinci kademedan bir ağabey tarafından kendilerine emanet edilen kız ise Roma'ya biraz soluklanmaya gelmişmiş: Ağır bir hastalıktan yeni kalkmış, beyaz biyeli rahibemsi giysileri Aziz Calogero'ya yapılmış bir adaktan ötürü giyiyormuş; Nisima'nın koruyucu aziziymiş o, binbir mucize göstermişmiş. Roma'da onca kilise varmış da, Aziz Calogero'ya adanmış bir tane bile yokmuş: "Nasıl olur!" diye kendi kendine soruyordu hanım; "Öyle büyük bir azize adanmış ne bir kilise var ne bir mihrap."

Kocası Aziz Calogero'ya birazcık inançsızlıkla gülümsüyordu. Genç kız dedi ki, çocukken Aziz Calogero'dan biraz ürkermiş: Öyle esmer suratlı, kara sakallı, kapkara pelerinliymiş; hem aslında Aziz Calogero'ya adağı da kendisi yapmamış, annesi yapmışmış; ama kendisi yapmış gibiymiş: Bir ay daha, altıncı ay dolana kadar, beyaz biyeli siyah giysileri giymek zorundaymış.

"Yılın en boğucu mevsiminde, taşları bile eriten bu sıcakta!" dedi kocası.

"Yoksa adak sayılır mı hiç?" diye alındı karısı. "Birazcık eziyet çekmeden adak sayılmaz."

"Roma'da bütün ahalinin dönüp bana bakmaları yeterli eziyet değil miydi?" dedi kız.

"O yetmez: Çile ve éziyet, bir adağın yerine getirilmiş sayılması için bu iki şey şarttır!" diye kestirip attı hanım.

Genç kızın yüzünde hafiften bir küçümseme ifadesi belirdi. Ve mühendis apansızın onu farklı görüverdi. O iç karartıcı giysinin altında güzel göğüsleri vardı, güzel bir vücudu. Ve gözleri ışıl ışıldı.

"Bak, adağı yerine getiriyorum!"* dedi ufaklık, ayakkabılarının bağlarını çözüp havaya fırlatmak için tekme attı. Pabuçlardan birisi ayağında kaldı, öbürü mühendisin göğsüne çarptı.

Annesiyle babası tehditle uyararak, "Nene!" diye haykırdılar. Mühendisten özürler dilediler, mühendis pabucu geri verirken, "Önemi yok efendim... Çocuk işte, malum..." dedi, gerçek-

* İtalyancada adağın yerine getirilmesi *sciogliere un voto*'dur. *Sciogliere* ayrıca İtalyancada çözmek anlamına geldiğinden çocuk burada, annesinin sözüne karşı söz oyunu yapıyor. (ed. n.)

ten de önemi yoktu, o Nene ile o Lulu'nun o upuzun yolcukta daha ne azaplar vereceklerini bilmiyordu: Yumurcaklar Napoli'de hepten azıttılar ve ta Canicatti'ye kadar sürdü bu.

"Şu adak mavalı!" dedi kocası, Nene'ye pabucunu yeniden giydiren. "Dedemden kalma martavallar: Boş inançlar, cehalet işte..."

"Ama sen de Kutsal Merdiven'i* tırmanmadın mı sanki!" diye acı bir yanıtla çekişmeye girdi karısı.

"Ne alaka?" dedi kocası, çok bozulmuş olduğu belliydi.

"Bal gibi alakalı! Bırakalım bu bey versin kararı, alakalı mı alakasız mı!" dedi karısı, amansızca. Mühendis gülümser gibi yaptı, elini çekinerek, ben karışmayayım anlamında havaya kaldırdı.

"Yo!" dedi hanım, "Kendisi gidip Kutsal Merdiven'i tırman-sın, sonra da azizlere yapılan adakları alaya alsın, aralarında alaka var mı, yok mu, siz söylemelisiniz."

"Söyleyin, söyleyin!" diye yüreklendirdi kocası, kendisini bağışlatacak bir söz gelir diye cılız bir umutla.

"Kutsal Merdiven'i tırmanmak ne anlama geliyor ki?" diye sordu mühendis, aslında vakit kazanmak içindi.

"Yoksa bilmiyor musunuz?" diye şaşıtı hanım.

"Şöyle böyle bir fikrim var, hatırlar gibiyim..." dedi mühendis.

"Şöyle böyle fikriniz var, hatırlıyor gibisiniz... Affedersiniz ama siz katolik misiniz, değil misiniz?"

"Katoliğim gerçi, ama..."

"İşte, o da benimle aynı kafadan!" diye atıldı kocası zaferle.

"Yemek istiyorum!" diye bağırdı Nene. "Salam istiyorum, muz istiyorum."

"Ben de portakal istiyorum!" dedi Lulu.

"Salam olmaz, kurdeşen döküyorsun sonra!" dedi anne. Nene'nin kollarındaki kırmızı lekeleri gösterdi.

"Salam istiyorum işte! Yoksa Don Pietro'nun eşeği gibi yaparım!" dedi Nene, suratından ânında harekete geçmeye hazır olduğu belliydi.

* Kutsal Merdiven: Dindar katoliklerin genellikle dizleri üstünde tırmandıkları kilise merdivenleri. (ç. n.)

“Don Pietro’nun e eği ne yapıyor?” diye sordu kız, keyiflenmi ti, ne yaptığını bildiği belliydi.

Nene e eğin ne yaptığını fiilen göstermek üzere yerinden aşağı kaydı.

Annesiyle babası, “Aman, sakın!” diye haykırarak onu yakaladı. Mühendise açıklamada bulundular: Don Pietro’nun e eği, ayaklarını havaya kaldırıp sırtını şiddetle yere s rt yormu . Nene onu aynen taklit edebiliyormu .

Salamı verdiler kendisine.

“Portakal suyu...” diye sızlandı Lulu, “portakal suyu da portakal suyu...”

“Napoli’ye vardığımızda...” diye söz verdi hepsi, mühendis dahil. Lulu dayanılmaz sızlanmalarla yürütüyordu içini, Nene ise tehdit ve  antaja ba vuruyordu.

Annesiyle babası öpücüklere boğunca Lulu yatı tı. O ara mühendisi kurtarmış oldu: Sakıncalı Kutsal Merdiven konusu zaman a ımına uğramıştı.

Mühendisin sol eline bir göz attıktan sonra, “Siz evli değilsiniz...” diye belirtti hanım.

“Akli başında insanlar evlenmez!” diye  aka etti koca.

“Doğru söylüyorsun, sen evli olduğuna göre!” dedi karısı.

“Aksine, akli başında insanlar er geç evlenir diye düşünüyorum. Ben o adımı biraz daha geç atacağım, ama atacağım.”

“  ittin mi?” dedi hanım kocasına sitemle. “Sağduyulu kimseler böyle konuşur i te.”

“ aka ediyorum, canım... Ama ciddi konuşmak gerekirse, genelde, hani nesnel olarak, evlilik bir hatadır... Öznel olarak, kendi açımdan,  ik yete hakkım yok. Karım, hani laf olsun diye ya da kendisi burada diye söylemiyorum, ama gerçekten bir melek tir!” deyince, hanım birden aydınlanan yüzünü önüne eğdi, “Hem sonra bu iki minik meleğim de var...” diyerek yanı başındaki Nene’nin ba ını ok adı koca: Nene de karşılık olsun diye salam yağına bulanmış suratını babasının ipek gömleğine s rtt . Kayınbiraderinin nik hından sonra değiştirmeye fırsat bulamamış olduğu tören gömleğine.

“Mahvoldu gömlek!” diye çığlığı bastı hanım. Çok geç kalmıştı: Yağdan şekilsiz bir resim belirivermi ti g mlekte.

"Bir tanem..." dedi baba, "babacığının gömleğini berbat ettin."

"Daha salam isterim!" dedi Nene.

"Salam lafını bir daha ağzına al da bak: Jandarma çavuşu gelip götürecektir seni!" diye tehdit etti baba.

Nene yasağı hemen tersine çevirerek, "Lafını ağzıma almıyorum ki: İstiyorum salami!" dedi.

"Cin gibi de zekidir benim oğlum!" dedi baba gururla.

"İsterim!" diye ayak diredi Nene.

"Olmaz, olmaz, olmaz işte!" dedi baba.

"Hele bir eve varalım," dedi Nene, "Teresina teyzeme söyleyeceğim, Toto amcayla onu çekiştirdiğinizi."

"Biz mi onu çekiştirdik?" dedi anne elini göğsüne götürerek, kaygılanmış, bozulmuştu.

"Hem sen, hem babam: Toto amcaya ne dediniz, teyzem cimriymiş, hiç yıkanmıyormuş, herkese muzırlık ediyormuş..." diye sayıverdi Nene amansız bir bellekle.

"Salami veriyorum..." dedi babası.

"Ver gitsin," diye onayladı anne, "kurdeşen döküp her yanı kıpırmızı olunca da gitsin Teresina teyzeye kaşıtsın artık."

"Duvara sürter öyle kaşınırım!" dedi Nene zaferle, babasının uzattığı salam dilimini kapıverdi.

Mühendis, Nene'nin annesiyle babasının üstüne çöken sessiz kaygı bulutunda, Teresina teyzenin cin misali, ele avuca sığmaz çehresini görür gibi oldu. Ona yükledikleri hakemlik görevini unutturmak için, "Napoli'ye geliyoruz..." dedi, kentin ilk ışıkları geceyi beneklemeye başlamıştı bile.

O haber, kızın bir yanına yaslanmış, uyuklamakta olan Lulu'yu sarstı: Portakal suyu isterim diye çılgılığı bastı.

Tren peron boyunca ilerlerken "*Sfogliata var, sfogliata!*" bağırtısı Nene'yi meraklandırdı. Babası *sfogliatanın* içi krema dolu milföy hamurundan bir tür çörek olduğunu açıkladı. Nene canla başla ve her zamanki nezaketiyle, isterim dedi. Mühendis Lulu'ya portakallı gazoz, Nene'ye de *sfogliata* alıp ikram etti. Çocuklara karşı o büyük nezaketi bir teşekkür dalgasıyla resmen tanışmalarına yol açtı: Micciché, öğretmenim, Bianchi, mühendisim.

Daha ilk lokmasını alır almaz yüzü iğrenerek buruşan Nene

kızıktan denize indirilen bir gemi için patlatılan bir şampanya şişesi gibi, *sfogliatayı* tanışma töreninin ortasına fırlattı: Kuşkusuz, babasının kafasını nişan almıştı, az kalsın isabet ettiriyordu yani.

“Haydut!” dediler, anne ile baba bir ağızdan.

“İğrenç bu!” dedi Nene, “Ben *cannolo** isterim.”

“*Cannolo* mu?” dedi Öğretmen Micciché. “Napoli istasyonunda *cannoloyu* nereden bulayım sana?”

O âna kadar mühendisin hiç beklemediği bir küfürbazlık sergileyerek, “Ne bok yersen ye: İlle de *cannolo* isterim!” dedi Nene.

Genç kız güldü. Öğretmen Micciché ile hanımı umutsuzlukla kıvrandılar, jandarma çavuşunun elinde kamçısı, kelepçesiyle gelivereceği tehdidinde bulundular, mühendisten koridora bir bakıvermesini rica ettiler: Nene’nin ettiği küfürleri işitmiş olan jandarma çavuşu gelmek üzereydi herhalde.

“Çavuş namussuzun teki!” dedi Nene alçak sesle, ürkmüştü ama teslim bayrağını çekmek istemiyordu.

Nene’nin o küfürleri nereden ve kimden öğrendiğini belirtmek amacıyla karı koca arasında tartışma çıktı. Babasının genellikle onu öğleden sonraları götürdüğü kulüp, karısına bakılırsa bir küfürbazlık ocağıydı ve Calogero Mancuso ile Luigi Finistera adında birileri Nene’nin ağzının bozulmasının baş sorumlularıydılar. Boş gezenin boş kalfası birtakım delikanlılar, bir çocuğun saflığıyla dalga geçiyorlardı. “Çocuğa neler öğrettiklerini aklınız almaz,” dedi hanım mühendise dönerek, “cehennemlik laflar, azizler hakkında, Papa hakkında bile... Neyse ki çocuk bu, unutuveriyor.”

Nene ânında yalanladı: “Papa bir...” diyecek olmuşken iki el birden, biri annenin, öbürü babanın eli yetişip ağzını kapattı; korkunç bir niteleme, yarım yamalak tıkanmış bir su borusu çatlağından fışkıran su gibi sızdı oradan, pek de anlaşılmaz değildi.

“Gördünüz mü işte?” dedi hanım mühendise. “Ben de unuttu sanıyordum... Tutup işte böyle şeyler öğretiyorlar ona.”

Yine hanımın fikrince, eğer babası gidip kulüpte iskambil

* *cannolo*: içi krema ve yemiş şekerlemeleriyle doldurulmuş boru biçimli tipik Sicilya tatlısı. (ç. n.)

oynamak yerine çocuğuyla meşgul olsa böyle şeyler olmazdı, iskambil destesini gördü müydü Öğretmen Micciché'nin aklı başından gidiyordu.

Oysa öğretmene göre işler hiç de öyle değildi: Nene'nin insanı yerinden sıçratan o lafları yüce duyguların ve edepli bir dilin yuvası olan kulüpten değil, evlerinin balkonlarından birinin açıldığı, içinde birtakım seviyesiz insanların yaşadığı avludan kaynaklanıyordu. Nene'nin o balkonda saatlerce kalması da anesinin kabahatiydi.

Nene sözünü söyleyip tartışmaya son noktayı koydu: "Kulüpten!" dedi az ve öz. Öğretmen olduğu yere yığıldı, ama hanımı zaferinden pek faydalanmadı, tersine lafı değiştirdi; tren Napoli'den hareket ediyorken, o kentin Taormina'dan sonra, balyalarının ikinci durağı olduğunu hatırlamaya koyuldu.

Vakit geceyarısını bulmuştu. "Burada uyumanın mümkünatı yok!" diye aklından geçirdi mühendis, acaba kalkıp kompartıman değiştirse daha mı iyi ederdi, تنها kompartımanlar yok değildi. Ama doğrusu ya, uykusu gelmemişti: Öylesine çenesi düşük, üstüne üstlük iki tane de yaramaz çocuğu bulunan insanların arasına düşmüş olmanın öfkesinden eğlence baskın çıkmıştı, şimdi de kompartımandan ayrılmaya karar verme sırası geldiğinde, adına sevecenlik denemeyecek, ama sevecenliği andıran, bulanık, belirsiz bir şey ekleniyordu. Çocuklarla hiç yakınlığı olmamıştı, yakınlıklarına tahammül edemeyeceğini düşünürdü hep, yolculuklarında çocuk bulunan kompartımanlara ayak atmama kuralına hep uyardı; ama o Nene vardı ya, oğlandan hoşlandığı kesindi. Hem genç kızdan da hoşlanıyordu: Yaptığı her hareketle, söylediği her sözle, daha bir canlılık kazanıyor, biraz daha arzulanır oluyordu. "Mesele şu," diye düşünüyordu mühendis, 'bir yolculuk hayatın bir temsili gibidir, zamanın ve mekânın bir araya gelip sıkışmasıyla, özet halinde bir temsil; yani biraz tiyatrodaki olduğu gibi: Fark edilmeyen bir kurgusal fon üzerinde, yaşantımızın bütün öğeleri, nedenleri ve ilişkileri yeniden ve yoğunlukla oluşturulur.'" Kalkıp bir başka kompartımana geçme niyetini öğretmene bildirmeye karar verdi, onları biraz daha rahat bırakmak için, çocuklara biraz daha geniş yer kalsın diye.

"Katiyyen olmaz," dedi öğretmen, "siz hiç rahatsız olmayın: Gerekirse biz gideriz."

Karşılıklı iltifatlar edildi, pek nazik itirazlarda bulunuldu, sonunda karar verildi: Kimse kompartımandan çıkıp gitmeyecekti.

Lulu uyukum var dedi, ışığı söndürsünler istiyordu.

"Karanlık olmasın, kendimi çavuştan korumak istiyorum!" dedi Nene, jandarma çavuşundan yana içi rahat değildi.

"Söndürün ışığı!" diye haykırdı Lulu. "Ben uyumak istiyorum."

Nene yıldırım hızıyla jandarma çavuşunun terimiyle harekete geçti: Oturduğu yerden aşağı kayıp Lulu'nun üstüne saldırdı, dizinin üstünden ısırıldı. Lulu çığlığı basıp ağabeyinin saçlarına asıldı. Nene'nin burnunu sıkarak avını ağzından bıraktırdılar, Lulu'nun parmaklarını teker teker açtılar, böylece ikisini ayırabildiler. Nene babasından hafiften bir tokat yedi, Lulu'ya da biraz çıkiştılar.

"Peki, kim bakalım o jandarma çavuşu?" diye sordu mühendis gülümseyerek Nene'ye.

"Kim olacak, bir orosp..." yeniden Nene'nin ağzını hızla tıkadılar, ama sonuç pek de başarılı olmadı.

"Bak, Çocuk İsa ağlar sonra! Sen böyle edepsizlik ettiğinde hep ağlıyor!" dedi annesi.

"Çocuk İsa nerede ki?" diye sordu Nene.

"Hem gökyüzünde, hem burada: Her yerde hazır ve nazır."

"Ben hiç görmedim ama!" dedi Nene soğuk bir sesle.

"Görünmüyor ama, var."

"Görünmüyorsa yok demektir."

"Aforoz edildin, gitti!" dedi anne.

"Cehenneme gideceksin!" diye ekledi Lulu.

"Cehenneme jandarma çavuşları gider!" dedi Nene.

Hepsi gülüştü, annesi bile.

Babası tatlılıkla onu okşayarak, "Sen yok musun sen, ah ne şeytansın!" dedi. Sonra mühendise: "Duydunuz mu ama? Bunun gibi bir çocuk hiç gördünüz mü?" gözleri gururla parlıyordu.

Mühendis, "Hiç görmedim!" dedi, doğru söylüyordu.

"Kötü huylu değildir," dedi annesi, "sadece biraz afacandır

işte... Bilseniz ne kadar da cömerttir, eline yeni bir şey geçmeyegörsün, bir oyuncak, bir resimli kitap, hemen birine armağan eder; fakir fukaraya elinde olsa içindeki bütün eşyalarla evi verir; sadaka isteyen bir dilenci gördü müydü akli başından gidiyor: Anne bir elbise verelim, anne döşek verelim, anne tabak verelim... Yoksulluk demek döşegi tabağı olmamak sanıyor; yoksulların yerde uyudukları, bizim kaldırıp attığımız teneke kutularda çorba içtikleri düşüncesi kafasında bir saplantı..."

"Kilisenin önünde uyuyorlar," dedi Nene, "konserve kutularında yemek yiyorlar; gözümle gördüm. Sonra da ölüyorlar."

"Yok canım, ölmüyorlar!" dedi babası.

"Ölüyorlar işte!" dedi Nene itiraz kabul etmeyen bir ses tonuyla. "Ama ben yoksul olurum, o zaman yoksullar ölmez."

"Yoksul olmak istiyormuş!" diye alay etti Lulu. "Salak, bin kez söyledim: İnsan doktor olur, papaz olur ama yoksul olamaz."

"Sahiden yoksul olamaz mı?" diye sordu Nene babasına.

"Olur elbette... yoksul olabilir tabii... olmaz olur mu hiç?" diye yanıtladı Öğretmen Micciché telaşla.

"Gördün mü?" dedi Nene, Lulu'ya. "Aptalın tekisin sen; insan yoksul da olabilir işte, sen bilmiyorsun."

"Ben de jandarma çavuşu olurum öyleyse," dedi Lulu, "seni de, bütün yoksulları da tutuklarım işte."

Darbe fena gelmişti. Nene yerinden fırladı.

"Isırıyor beni!" diye bağırdı Lulu, ayaklarını onu geri püsürtecek biçimde topladı.

Nene yapmacıklığı pek belli olan bir ses tonuyla ve onay beklercesine hepsine bakarak, "Seni ısıracak değilim, ayağa kalktım çünkü biraz dolaşmak istiyorum. Ne yani, hep yerimde mi oturayım?" dedi. Ama biraz sonra yeniden yerine oturmuş, besbelli hüznü düşüncelelere dalıp gitmişti. Öylece, yavaş yavaş, uyuyakaldı.

Işık söndürüldü, camlar birkaç santim açıldı, perdeler çekildi. "Biraz olsun uyumaya çalışalım, önümüzde daha on beş saatlik yolculuk var. İyi geceler..." dedi Öğretmen Micciché. Hepsi birbirine iyi geceler diledi, yarı uykuda Lulu bile. Saat ikiydi.

Mühendisin yanında genç kız oturuyordu, onun öbür yanında da Lulu; karşı taraftaki yerlerde öğretmen, Nene ve ha-

nım oturuyorlardı. Nene'nin uykusu tedirgindi, jandarma çavuşu uykusunun eşiğinde beliriyor, öküz derisinden kamçısını şaklatıyor, kelepçelerini şakırdatıyor olmalıydı. Güzel bir çocuk olduğu söylenemezdi, Lulu kuşkusuz daha güzeldi; ama olağanüstüydü, Mühendis Bianchi'nin hiç göz önüne almamış olduğu bir sevgi, düşünce, ilişki boyutunun kapısını açıveriyordu. Neredeyse yüreğini burkan bir duyguyla bakıyordu çocuğa: Hayatın o âna değin gözünden kaçmış bir anlamına bakar gibi. Yaşam, kendi teknik adamı yaşantısı, özellikle de o teknik adamı yaşantısı, sonuçta şu olguya indirgeniyordu: Kendi otuz sekiz yaşına karşılık Nene'nin dört yaşına. "İnsan yaşama iman etmedikçe tekniğe iman edemez: İnsan yeryüzünün yörüngesinde dönüyorsa, bu yalnızca dört yaşındaki çocuklar var olduğu içindir, yeni doğan çocuklar, gelecekte doğacak çocuklar için. Oysa toplumumuz çocukları sorun olarak görmeye başlıyor, ABD'de öyle oldu bile, çocukların özgürlüğü sorunu çevresinde dönüp duran onca eğitimbilim ve tıp çalışmalarına karşın." "Mesele gelip gelip şurada düğümleniyor: Çocuklar bir sorun değildir. Çocukları bir sorun gibi ele alan bir toplum onları kendinden ayırır, bir kopukluk yaratır. Lulu ile Nene Öğretmen Micciché ile karısı açısından sorun değil: Oysa onlar öğretmen, bir kursa gidip Amerikalılar ile İsviçrelilerin eğitimbilim konusundaki bütün kuramlarını ezberlemişlerdir." "İsviçreliler deyince: Trajedi ve tarih mikroplarından arınmış gibi görünen İsviçre toplumu gibi bir toplumdan Max Frisch'i, Mühendis Faber'i çıkmış. Yunan trajedisi ve Zürih Politeknigi. Teknik adamın trajedisi. Gidip gidip kaderin hâlâ pusuda beklediği kadim Yunan toprağında patlak verecek." "Bir dakika: Sen çocukları düşünmekteydin, Mühendis Faber'in bununla bir ilişkisi yok." "İlişkisi var: Ama durup üzerinde daha açık seçik düşünmek gerekir, şimdi uykuya dalmaktasın." "İşte: Eski Yunan, Sicilya; ilişkisi bu galiba." "Klasik lise illeti, ne olacak! Konu ne olursa olsun derhal eski Yunan'ı ortaya çıkarıyoruz!" "Öyle ama, gerçek bu: İsviçre'de her bir çocukta ileride olacağı İsviçreliyi görürsün; eski Yunan'da bireyi, insanı... Sicilya'da da öyle sanıyorum: Bu iki çocuk..." "Eğitimi olmayan yerler bunlar: Eğitsel kurallar, yöntemler, alışkanlıklar yok; sevgi var yalnızca ve Yunanlılar olsun, Sicilyalılar olsun,

yeryüzünde sevginin çözemeyeceği sorun yok sanıyorlar.” “Ölümü de öyle çözümlüyorlar...” diye düşündü, hafif uyku dalgaları zihninin bir yanından öbür yanına doğru ilerlemekteyken.

Sıcaklık uyandırdı. Uykusunda kızın başı arkalıktan onun göğsüne kaymıştı: Katı, soluksuz bir uykusu vardı. Mühendisin içi sevecenlikle doldu, tarifi güç bir neşeyle: Neredeyse ağzına sürtünen o saçlardan ötürü, elinin üstüne yaslanan göğüsten ötürü. Uykusundan ayılıveren bedeni dikkat kesildi.

Hepsi uyuyordu, öğretmen horluyordu bile. Calabria’ya varmışlardı; istasyonlarda ortalığı apansız kaplayan gece sessizliğinin ortasında lehçe tümceler iştiliyordu. Bir an geldi, tren deniz kıyısında durdu, denizin sesi beyazperde oyunlarında olduğu gibi, imgeye dönüştü, hani insan figürleri dalgaların ilerleyişinde eriyip gider ya, öyle; mühendis onların yüreğine işlediğini, varlığını erittiğini duyumsadı: Bu onun dünya ile, doğa ile, aşk ile uyum duygusuydu, çözümlenmemiş.

Tren hareket ettiğinde, Lulu’nun kımıldadığını hissetti mühendis: Birkaç dakika sonra, birden karşısında gördü onu. Çocuk dilsiz bir şaşkınlıkla ve azarlayarak bakıyordu kendisine: Ardından kızın yüzünü ellerinin arasına alıp zorla başını kaldırdı, düzeltip arkalığa dayadı. “Kıskandı!” diye düşündü mühendis, “Kıskandı... Kıza bir âşık gibi tutulmuş, o nedenle hep onun yanında, çıt çıkarmadan oturuyor.” Genç kız uyandı, durumu kavradı. “Affedersiniz!” dedi mühendise, ardından Lulu’ya döndü: “Sen uyumana bak canım, daha gecenin körü; şimdi sana kendi yerimi bırakırım, uzanır rahat rahat uyursun.”

Çocuğu yan yana iki kişilik yere uzattı, saçlarını okşadı. Lulu ses çıkarmadı: Hınçla, aynı zamanda yalvararak bakıyordu ona, isimsiz bir acıyla kıvranıyor olmalıydı. Kız koridora çıktı.

Onu izlemeden önce, Lulu’nun yeniden uykuya dalmasını bekledi mühendis. Kız koridorun ucunda duruyordu, yüzünü yandan cama dayamıştı, hâlâ uyku mahmurluğu sürüyor gibiydi. Mühendis yaklaştı, “Yine uykuya daldı!” dedi, sonra, uzun bir sessizliğin ardından, “Kıskandı sizi.”

“Beni seviyor...” dedi kız.

“Nene gibi değil. Daha içine kapalı, daha hüznü... Nene olağanüstü bir yaratık!” dedi mühendis.

"Korkunç bir şey Nene. Neler yapabileceğini siz daha görmediniz... Zavallı Lucia'nın aklını başından alıyor."

"Hanımın adı Lucia mı? Bana kocası başka bir adla hitap ediyormuş gibi geldi."

"Etta diyor, Lucietta... Benim adım Gerlanda, ama bana da Dina derler, Gerlandina... Bütün Sicilya'da kendi adıyla seslenilen kimse yoktur, adı güzel olsa bile."

"Gerlanda güzel bir ad."

"Güzel bir ad değil: Ağır, içinde bir küfe* geçiyor..."

"İtalya'nın başka yerlerinde hiç işitmedim."

"Yalnızca Agrigento'da kullanılır. Aziz Gerlando kentin koruyucusu, ilk piskoposudur."

"Aziz Calogero da piskopos muydu?"

"Hayır, Aziz Calogero keşişmiş... Söylenceye göre yedi kardeşmişler, hepsinin de adı Calogero imiş: İçlerinden biri Nisima kırsalına gelmiş. Yedi güzel ihtiyar: Calogero, Yunancada güzel ihtiyar demek. Ama ben Yunanca bilmiyorum. Siz biliyor musunuz?"

"Vaktiyle okumuştum, ama biliyorum diyemem."

"Ben okumayı isterdim; ama benimkiler diyorlardı ki, bir kız liseyi okursa sonra üniversiteye de gitmesi gerekirmiş; o zaman da Palermo gibi bir kente bir kız yalnız başına gönderilir mi hiç?"

"Sicilya'da bütün aileler böyle mi düşünür?"

"Yo, hayır, hepsi değil."

"Sizinki özellikle katı bir aile galiba?"

"Özellikle değil: Sicilya'da hâlâ hayatı belli kalıplara göre gören aileler var, güvenmiyorlar..."

"Neye güvenmiyorlar?"

"Dünyaya, kendi kendilerine... Hepten haksız sayılmazlar da... Ben hastalanmadan önce daha tahammülsüzdüm, daha sabırsızdım. Kıtada bir devlet sınavına girmeyi, Sicilya'dan çekip gitmeyi istiyordum... Şimdi durumu biraz farklı görüyorum, hayat ciddiyetini kaybetmiş gibi geliyor, herkes diğerlerine ihanet etmeye hazırmış gibi, diğer herkese... Ne demek istediğimi anlamadım, değil mi?"

* gerla: küfe (ç. n.)

"Ne demek istediğinizi çok iyi anlatıyorsunuz."

"Roma'da, Ostia'da, bir kafede oturdum, baktım bir insan selidir akıyor, hiç kimse diğerleriyle birlikte değilmiş gibi, ama aralarında konuşuyorlardı, şakalaşıyorlardı: Hayatın arkasından bir cenaze arabasının ardından gider gibi gidiyorlardı, hani herkes düşünür ya 'ben hayattayım, ölüm onun payına düştü, ben ölmem', bütün herkes, hatta dünyanın kendisi bile ondan önce ölecekmiş gibi... Siz hiç cenaze izlediniz mi?"

"İzlediğim oldu."

"Ben bir iki kez izledim de... Öyleyse ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur, böyle karmakarışık söylüyor olsam bile: İnsan neşeye o yoldan yaklaşıyor..."

"Siz derin gerçekleri dile getiriyorsunuz."

"Öylesine düşünceler işte, hastalıktan kalkmış birinin düşünceleri herhalde. Ama size de sanki hayat ciddi bir şey olmaktan çıkmış gibi gelmiyor mu?"

"Dünyanın her yerinde öyle değil!" dedi mühendis.

"Yo, hayır, dünyanın her yerinde değil: Ben kendi memleketimde hayat hâlâ ciddi bir şey sanıyorum... Ama görünürdeki şeyler köhnemiş, dayanılır gibi değil... Siz benim de köhnemiş, eski kafalı olduğumu düşünüyorsunuzdur... Hem üstümde bu giysilerle..."

"Yo, yo!" diye itiraz etti mühendis, "Hiç de öyle düşünmüyorum."

"Hayatı severim ben: Güzel şeylerden hoşlanırım, güzel giysilerden... Dudaklarıma ruj sürmeyi, sigara içmeyi denemeyi de isterim."

"Siz ömrümde tanıdığım en hoş kızsınız: Aziz Calogero'ya adak olsun diye bu kılıkta gezeniz de, dudağınıza ruj sürmemiş olsanız da."

Kız gözlerini yere indirdi, işaretparmağını camın üstünde bir şeyler yazar gibi hareket ettirmeye başladı. "Bir şey mi yazıyorsunuz?" diye sordu mühendis.

"Efendim?"

"Camın üstüne, diyordum, bir şey yazar gibiydiniz."

"Ha, evet, kendi adımla: Kafam karıştığında hep böyle olur, bir de bakarım, adımla yazıyorum."

"Güzel bir kız olduğunuzu, sizinle konuşmaktan hoşlandığımı söyledim diye kafanız karışmasın: Gerçek bunlar."

"Ah!" dedi kız, ellerini birleştirdi, sanki kendini adını yazmaktan alıkoymak istercesine.

"Belki de böyle bizimki gibi karşılaşmayı yolculuk bittikten sonra sürdürmek pek sağduyulu bir şey olmaz, ama ben sizi yeniden görmekten memnun olacağımı söylemek istiyorum."

Öğretmen Micciché'nin başı koridora uzandı: Kapanmış perdelerin ortasında kesilmiş bir kelleye benziyordu, Aziz Yahya'nın kellesi gibi, üzerinden kan değilse de, uyku ve güvensizlik akıyordu. "Niye dışarı çıktınız öyle?" dedi biraz da sinirli.

Genç kız, mühendise, "Ben de memnun olurum!" dedi sözü uzatmaksızın ve öğretmenin kuşklarını yatıştırmaya gitti.

Tren Paola istasyonuna giriyordu: Frenlerin gıcirtısı diner dinmez, "Çilek, çilek!" haykırırları yükseldi, Öğretmen Micciché elinde altı yüz liretle hazır bekliyordu: Hepsine birer külah çilek aldı, mühendis dahil.

Çocuklar uyandılar, daha gözlerini açmadan ellerini çileklere uzattılar.

"Başlayacağım sana da çileklerine de!" dedi hanım. "Uyandırdın işte."

"Ben uyandırmadım ki, satıcıların bağirtısına uyandılar!" diye özür buldu öğretmen.

"Onlar daha bağirtmaya başlamadan yerinden kalktın sen!" dedi hanım.

"Yerimden kalktım," diye açıkladı öğretmen, "çünkü..." ne diyeceğini bilemeyerek sözünü yarım bıraktı ve gözlerini, belli belirsiz, genç kızla mühendisten yana kaydırды. Ama hanımda, kocasının duyduğu koruma kaygısı yerine, bütün evli kadınlardaki hemcinslerini evliliğe itekleme yönelimi su yüzüne çıktı: İçinde bulundukları özel durum da, -romanlara yaraşır bir tren yolculuğu, kıtadan gelen bir mühendis ve kendi memleketlileri dürüst bir kız- bu yönelimi büsbütün güçlendiriyordu.

Kendi çileklerine daha yeni el atan Nene, "Daha çilek isterim!" dedi.

"Benimkileri al, ben yemiyorum!" dedi hanım.

"Şimdi bu arsız değil mi ama?" dedi öğretmen hepsinden onay beklerce.

"Kendi külahını bile bitiremeyecek, laf olsun diye konuşuyor, sana çekmiş, ne olacak!" dedi hanım. Kocasına az önce, sözü yarım bıraktığında yaptığı gaftan ötürü sitem etmekte niyeti.

"Benimkileri de yerim, seninkileri de... daha on külah, yüz külah çilek yerim!" dedi Nene.

"Yüz külah çilek yerim!" diye onun taklidini yaptı Lulu.

"İki yüz de yerim, ben de!" diye ayak diredi Nene ama kendi külahını bitirmekte zorlanıyordu. Bir dakika sonra külahı annesine uzattı, "Daha sonra yerim!" dedi.

"Hu hu hu!" diye alay etti Lulu.

"Kafamı bozma şimdi!" diye uyardı Nene.

"Laf olsun diye konuşmuyor," diye konuya döndü öğretmen, "kabalık etmiş olmak için konuşuyor... Ama seni yola getirmesini bilirim ben; bir yatılı okula kapatayım da gör, bak."

"Yetimlerle birlikte mi?" diye laf olsun diye sordu Nene.

"Evvvet efendim, yetimlerle birlikte."

"Sen ölmedikçe beni almazlar ki! Önce sen öl, sonra ben yetimlerin yanına giderim."

Öğretmen duvarda bir demir parçası arandı, küllüğe yapıştı. Ölümü böylece savuşturduktan sonra gururla mühendise döndü, "Ne mantık var ama, işitiyor musunuz?" Nene'ye, "Hiç kendini hayale kaptırma! Ben hayattayken de alırlar seni; Rahip Ferraro'ya bir tek söz söyleyeyim, yeter."

Ama Nene'nin vereceği tepkiyi zamanında öngörerek ayağa fırladı, tehditle ona doğru eğildi, "Rahip Ferraro hakkında söylemek üzere olduğun o şeyi sakın ağzına alayım deme! Seni ayağımın altına alır öyle bir döverim ki yüz yıl unutamazsın!"

"Ben de söylemem, düşünürüm!" dedi Nene, hiç de korkmuşa benzemiyordu.

Öğretmen sinirlenmişti, eliyle birkaç kez yüzünü sıvazladı, ardından güldü. Hepsi güldü. Onlar gülerken kontrolör gelip biletlere bakmak istedi; biletlerini uzattılar; öğretmen tren ne kadar gecikmeli diye sordu. O gider gitmez Nene, "Ben hâlâ Rahip Ferraro'yu düşünüyorum!" diye belirtti.

"Tanrım!" diye inledi hanım. Ama öğretmen, kız ve mühendisin gülmekten gözlerinden yaş geliyordu.

Nene'nin afacanlığına çeşitli yorumlar yaptıktan sonra Villa San Giovanni'ye vardılar, o arada Nene ile Lulu arasında aniden patlak veren bir iki kavgayı ayırmışlardı: O barış girişimlerinin anısına, öğretmen ile mühendisin gömleklerinde çilek rengi benekler belirmişti.

Öğretmen koştu, feribotta hep birlikte güverteye çıkıp bir kahve içmelerini önerdi.

"İyi de, valizler?" dedi hanım.

"Ya, valizler..." diye canı sıkıldı öğretmenin. Sicilya insanına özgü kendini yerme şehvetiyle mühendise açıklamada bulundu, Sicilya'ya yaklaşıyorlardı ya, en doğrusu valizleri bekçisiz bırakmamaktı; burada durum kuzeydekinden farklıydı, öğretmenin hayalinde kuzeyde valizler, köpek gibi, yalnızca yasal sahiple-riyle giderlerdi.

Kafasında kendi planını oluşturan hanım çözüm önerdi: Önce Dina ile mühendis gitsinlerdi, sonra onlar döndüğünde, ama hiç acele etmesinlerdi, kendisiyle kocası çocukları alıp kahve içmeye giderlerdi.

Güverteye çıkmakta sabırsızlanan çocukların itirazları yüksek yerden bastırıldı. Aslında öğretmen pek de ikna olmuşa benzemiyordu: Kızın ağabeyine karşı sorumluluğu ile bir aşkın kapısını yapma zevki arasında bocalamaktaydı. Ama hanımın kararı üstün çıktı.

Böylece genç kızla mühendis güneşin ilk ışıklarıyla parıl parıl parlayan Messina Boğazı'nda yeniden baş başa kaldılar. Alelacele bir kahve içip sonra sessizce oturdular, karşılarında Messina: Bembeyaz, tertemiz.

Uykusuz geceden denizde sabahın ışığına, düşünceleri de güneşten kamaşmış gibiydi. Feribot harekete geçtiğinde kız, "İnelim," dedi, "çocuklar yukarı çıkmakta sabırsızlanıyorlardır."

Sabırsızlanmanın da ötesindeydiler: Lulu sızlanıp duruyordu, Nene sessiz protestoya geçmiş, kompartımanın döşemesine uzanmış yatıyordu.

Öğretmen onu ayıplasınlar diye kız ile mühendise gösterdi:

"Bakın şuna: Köpekten farkı var mı?" Ama Nene dışarı fırlamıştı bile, Lulu ile hanım da arkasından.

Öğretmen koridora çıkmıştı ki, kızı neredeyse bomboş bir kompartımanda bir erkekle yalnız bırakmak üzere olduğu düşüncesi diken gibi battı, geri döndü, kaygısından kurtulmasa da elinden geleni yapmış olmak için kıza sordu, yukarı onlarla birlikte dönmek ister mi diye. Kız hayır dedi, yorgunmuş.

"Öğretmen güvenmiyor!" dedi mühendis.

"Beni aldığı gibi evime teslim etmeyi istiyor!" diye gülümsemiş kızı.

"Umarım bunu başaramaz..." dedi mühendis, "umarım siz..." uygun sözleri bulamıyordu.

"Evet!" dedi kız kızarak.

Ondan sonra hiçbir şey söylemediler. Onları öylesessiz sedasız bulunca öğretmeni bir kuşkudur aldı: Ya onların yokluğunda mühendis ağzını açmaya bile cesaret edemeyecek kadar efendi davranmıştı ya da tersine, hiç efendi davranmayıp bir girişimde bulunmuş ve reddedilmişti. Gözlerinin, gözkapaklarının dilsiz anlatımıyla hanım kuşkusunu giderdi: Âşıkdaşlık berdevamdı, ama uygunsuz hiçbir şey geçmemişti; ikisinin yüzlerine bakmak yeterdi.

Öğretmen sakinleşti, ama madem hanım âşıkdaşlığın berdevam olduğunu garantiliyordu, karşılarındakinin kim olduğunu araştırmanın sırası geldi diye düşündü: Mühendis, evet bu iyiydi; bekâr ya da hiç değilse öyle söylüyordu; yaş, aşağı yukarı otuz beşinde gösteriyordu; sempatikti; görünürde iyi huyluydu... Ama konuyu biraz daha derinleştirmekte yarar vardı. "Veneto bölgesindensiniz, değil mi?" diye sordu, çünkü kendisi subaylık eğitimini Marostica'da yapmıştı.

"Vicenza!" diye yanıtladı mühendis.

"Güzel kent, uygar kent!" dedi öğretmen.

"Vicenza, Vincenza, Vincenzina: Vincenzina teyze!" diye eğlendi Lulu.

"Vincenzina teyzenin pandispanyası..." dedi Nene, parmaklarından bir çikolata tabletinin kalıntılarını yalarken.

"Demek siz Vicenza'da oturuyorsunuz..." diye soruşturmayı sürdürdü öğretmen.

"Nüfus kaydında öyle görünüyor diyelim; ama oraya ender gidebiliyorum: Annem var, kardeşlerim var... Uzun süre İtalya dışında kaldım: Amerika'da, İran'da... Şimdi sıra Sicilya'da, Gela'da."

"Petrol mu?"

"Petrol."

"Anic* mi?"

"Anic."

"Öyleyse söyleyin bana, aramızda kalmak üzere: Gela'da petrol var mı yok mu?" diye sordu öğretmen, sesini alçaltıp fısıltıya dönüştürmüştü.

"Elbette var."

"Çünkü bakın, diyorlar ki, nasıl söylesem? Hepsi uydurma diyorlar: Petrol o kadar azmış ki attığın taş ürküttüğün kurbağaya değmezmiş."

"Ama bu çok saçma bir şey!" dedi mühendis.

"Ben de öyle diyorum. Ama bazen de, ne oluyor, biliyor musunuz, kuşkulaniyorum, acaba bu Mattei** denen adam bütün bunları göz boyamak için mi yapıyor diye... Ama doğruya doğru: Dâhi olmasına dâhi, onu tartışmıyorum... Gela'da bir dolaptır dönüyor, o çapta bir dolabı döndürmek için de dâhi olmak gerekir."

"Dolap falan değil!" diye temin etti mühendis.

"Madem siz öyle diyorsunuz..." dedi öğretmen, iki elini teslim anlamında havaya kaldırdı. Anic konusunu bir yana bırakıp, o anda daha önemli olan, Mühendis Bianchi konusuna döndü. "Peki Gela'da çok kalacak mısınız?"

"Kalacağım sanırım... Tam Gela'da olmasa bile, Sicilya'da... Troina'da, Gagliano'da..."

"Peki Sicilya'yı seviyor musunuz?"

Mühendis kıza bakarak, "Çok seveceğimi sanıyorum, bu ilk gelişim..." dedi.

"İşittiniz mi?" dedi öğretmen karısıyla kıza dönerek, "Dün-

* Anic: Azienda Nazionale Idrogenazione Combustibili, 1930'larda kurulmuş bir petrokimya şirketi. (ç. n.)

** Enrico Mattei: Petrol araştırmalarını ve endüstrisini geliştirmesiyle ünlü italyan girişimci, işadamı, siyasetçi ve kamu yöneticisi. (ç. n.)

yanın yarısını dolaşmış da Sicilya'yı bilmiyor! Hay Tanrım, bu kıtaların hepsi böyledir işte!"

"Ama Sicilya'ya bir yolculuk yapmayı hep istemişimdir!" diye durumu telafi etmeye çalıştı mühendis.

"Elbette elbette: Nefti yapraklar arasında altın portakalların tutuştuğu diyor..."* diye alıntı yaptı öğretmen, acı bir alayla.

"Ama hep öyle olur!" dedi hanım, mühendisin yardımına koşarak, kocasının hıncını hafifletmeye çalıştı. "İnsan yıldan yıla erteler öyle: En çok görmeyi istediğimiz şeyleri sonunda hiç görmeyiz ya da rastgelirse görürüz... Bakın, mesela bir Piazza Armeria'ya hâlâ gidemedik, ta evlendiğimizden beri kocam söyler durur, gitmek lazım diye."

"Evet, öyle," diye onayladı kocası, "hep öyle olur zaten. Ama şimdi ben, mühendis beyin yaşında biri kalkıp da... Af buyurun, siz kaç yaşındasınız?.." Yol arkadaşıyla ilgili elinden geldiğince bilgi edinme amacını gözden kaçırmıyordu.

"Otuz sekiz."

"... kalkıp da otuz sekiz yaşına varmışken, Sicilya'yı görmedim diyorsa: Yo, mahsus yapmıyorum, ama biraz öfkeleniyorum işte... Çünkü sonra (genel olarak diyorum tabii), tanımadan bilmeden ekonomik patlamalarının ya da hani nasıl diyorlar, ekonomik mucizelerinin tepesinden bakarak bu zavallı Sicilya'yı akıllarına estiği gibi tefe koyup çalışıyorlar... O zaman ben ne derim: Ekonomik mucize falan fasarya, siz o mucizeyi bizim sırtımızdan kotarıyorsunuz, bizi kendi yağımızla kavurarak... Her neyse, lafı değiştirelim daha iyi."

Lulu ile Nene, patlamayı duyunca ellerinde birer silah varmış gibi yaparak, birbirlerine karşılıklı ateş ettiler: Pat pat pat. "Kocam ayrılıkçıydı..." dedi hanım onun coşkusunu açıklamış olmak için.

"Bağımsızlık yanlısı," diye düzeltti öğretmen, "hâlâ da öyleyim."

"Şimdi işte petrolünüz var..." dedi mühendis teselli olsun diye.

"Petrol, ha?.. Bakın buraya yazıyorum: Petrolü onlar sömürecek," dedi öğretmen "onlar sömürecektir... Martoglio'nun *San*

* Goethe'nin dipnot 5'te andığımız dizeleri. (ç. n.)

Giovanni'sindeki* Musco'yu hatırlıyor musunuz? Azizin resminin önüne bir yağ kandili koymuştu, bir komşusu gelip yağı yürütüyordu: "*veni qualche divotu, o qualche divota, con farso inganno, e s'asciua l'ogghiu d' 'a lampa...*" (dinibütün bir adam ya da bir kadın gelir, bir dümen çevirip lambanın yağını yürütür). Petrolün de sonu öyle olacaktır: Milano'dan Gela'ya kadar uzayan bir boru döşeyip hepsini hüp diye emerler... Dinibütünler, yani Sicilya için yüreği yananlar da pek üzürlüler doğrusu... Kapatalım konuyu gitsin, daha iyi."

"İyi de böyle oluyorsa ya da olacaksa, kabahat yine Sicilyalıların diye düşünmüyor musunuz?"

"Öyle elbette: Bizim de yapımız bu, armut pişsin ağzımıza düşsün diye bekliyoruz."

"Ama bakın, madem sizin yapınız böyle, işleri kendiniz üstlenirseniz de ne kazancınız olacağını anlayamıyorum."

"Yapımız bu değil!" dedi kız. "Mesele şu ki kendi hakkımızda en berbat şeyleri düşündürmekten zevk alıyoruz: Hani bazı insanlar vardır, binbir çeşit hastalıkları olduğunu hayal ederler, onları anlattıkça ferahlarlar."

Öğretmen biraz bozularak, "Doğru aslında!" dedi. Ama Tormina'nın denizinin karşısında hemen coşmanın fırsatını buldu. "Denizimiz nasıl ama! Böyle bir deniz daha başka nerede vardır ki?"

"Şarap gibi görünüyor!" dedi Nene.

"Şarap mı?" diye söylendi öğretmen. "Bilmem bu çocuk renkleri nasıl görüyor: Sanki hâlâ adlarını bilmiyor. Bu deniz size şarap rengi mi görünüyor?"

"Bilmem, ama içinde kırmızımtırak damarlar varmış gibi..." dedi kız.

"Ben bunu daha önce duymuştum ya da bir yerde okumuştum: Şarap rengi deniz diye..."** dedi mühendis.

"Belki öyle yazan bir şair olmuştur, ama ben henüz şarap rengi bir denizi hiç görmedim," dedi öğretmen, sonra Nene'ye,

* Nino Martoglio (1870-1921): Sicilyalı yazar ve şair; Sicilya lehçesinde ve İtalyanca yapıtlarıyla tiyatro alanında 19. yüzyılın önde gelen adlarından biri olmuştur. (ç. n.)

** Homeros'un *Odyseia*'sında IV, V, VI, VII, XIX. Bölümlerde. (ç. n.)

“Bak: Burada, aşağıda, kayaların dibinde, deniz yeşil; daha ileride mavi, lacivert!” diye açıkladı.

“Bana şarap rengi gibi geliyor...” dedi çocuk güvenle.

“Renk körü bu!” diye hükmetti öğretmen.

“Ne renk körü canım?” diye isyan etti hanım. “Dikkafalı, hepsi bu.”

O da çocuğu denizin mavi-yeşil olduğuna inandırmaya çabaladı.

“Şarap işte!” dedi Nene.

“İnatçılığın derecesini görüyorsun ya işte!” dedi anne. “Şimdi tuttu düpedüz şarap diyor.”

“Bir dakika...” dedi öğretmen. Rafın ağında duran siyah çizgili yeşil kravatını aşağı çekti, çocuğa göstererek sordu, “Bu kravat ne renk peki?”

“Şarap rengi!” diye yanıtladı Nene hiç tınmadan, kurnazca gülümsüyordu.

Öğretmen kravatı fırlatıp attı.

“Bırak, boş ver; dik kafalı işte!” dedi hanım.

“Belki hem dik kafalı, hem renk köründür!” diye ayak diredi kocası, ama artık o denli emin değildi.

“Şarap rengi deniz”... İyi de, bunu nerede işittiydim ben, diye kendi kendisine soruyordu mühendis. “Deniz şarap rengi değil, öğretmen haklı. Belki şafağın ilk saatlerinde ya da güneş batarken, ama bu saatte değil. Yine de çocuğun dediğinde bir doğruluk payı var: Belki de böylesi bir denizin insanda yarattığı şaraba benzer etki. Sarhoş etmiyor, insanın düşüncelerine hâkim oluyor, yeniden uyandırıyor eski bir bilgeliği.” “Platon’un diyaloqlarını Eduardo De Filippo* okumalı sahnede: Napolitence.” “Ama şimdi Sicilya’dayız ya, belki aynı etkiyi yapmaz.”

Tren gördüğü denizlerin en muhteşemini izleyerek hızla ilerliyordu, zaman zaman inişe geçmiş bir uçak misali eğiliyor, manzara uçuşa uyarak bir yana yatıyordu.

“Güzel mi değil mi?” diye sordu öğretmen, hep bir uçtan öbürüne atlama eğilimindeydi: Acı kentinin kıyısını ve denizini kendi eliyle yeni tamamladığı bir tabloymuş gibi gösteriyordu.

* Eduardo De Filippo (1900-1984): Napolili ünlü tiyatro yazarı, yönetmeni ve güldürü oyuncusu. (ç. n.)

"Çok güzel!" diye onayladı hepsi; yalnızca Nene kendi havasındaydı, koltukların başucundaki beyaz şeritleri tutturan toplu-İğneleri sökmekle uğraşmaktaydı.

"Nisima deniz kıyısında mı?" diye sordu mühendis.

"Yo, hayır!" dedi öğretmen hüzünle. "Sicilya'nın iç kesiminde, kurak Sicilya'da... Ama kendince bir güzelliği de yok sayılmaz, bunun gibi değil, bu insanın soluğunu kesiyor; insanın yavaş yavaş içine sinen bir güzelliştir ya da uzak kaldığınızda, anılarda... Buna güzel demesi kolay, bir aptalın bile derhal gözleri kamaşır; ama Nisima'da zaman geçmesi gerek, zekâ gerek... Başka bir şey yani."

"Mafya var mı?" diye sordu mühendis.

"Mafya mı?" diye şaşıtı öğretmen, memleketinde *polenta** yenir, *grappa* içilir mi diye sormuşlar gibi hayretle. "Ne Mafyası efendim? Saçmalık bu!"

"Peki ya bunlar?" diye sordu mühendis bir gün önceki gazetede çıkmış dört sütunluk başlığı gösterdi: *Mafya barajları istemiyor*.

"Saçmalık!" diye yine kestirip attı öğretmen.

"Eğitimli, nazık, iyi aile babası bir adam ve mafyadan söz etmek istemiyor, hatta söz edilmesine şaşıyor, lafı edilirse önemsiz bir şeye önem kazandırılacakmış gibi; çocuk yaramazlıkları, saçmalıklar. Mafyayı anlamaya başlıyorum, sahiden bir dram!" diye aklından geçirdi mühendis.

Catania istasyonuna varmışlardı. "Catania!" diye bildirdi öğretmen. "Bu tren için mezar sayılır, artık bir daha yerinden kalkmaz."

"Ben iniyorum, biraz ayaklarım açılsın..." dedi Nene.

"Şimdi treni bir başka raya çekerler, inmenin sırası değil!" dedi babası.

"Granita** isterim, *granita* ile bisküvi!" dedi Nene.

"Ben de, *granita* ve kruasan!" dedi Lulu.

Nene yüzünü buruşturarak, "Bu ne biçim *granita* böyle?" diye söylendi; ama erimiş olan son damlayı birazını da giysisi-

* *polenta* (mısır unu püresi), *grappa* (üzümün damıtılmasıyla elde edilen bir içki): Kuzey İtalya mutfağının tipik ürünleri. (ç. n.)

** *granita*: Buz kırığı ve meyve suyuyla yapılan serinletici içecek. (ç. n.)

nin üstüne döküp saçarak içtikten sonra. “*Granita* dediğin Don Pasqualino’nunki gibi olur, hele Nisima’ya bir varalım, bir kova içeceğim.”

“Bu Don Pasqualino’nunkinden daha güzel!” dedi Lulu: Kendi de inanmadan, ona zıt gitmiş olmak için.

“Sen ne anlarsın ki! Bunu suyla yapmışlar, biraz limon özü, biraz şeker; halbuki Don Pasqualino sahici limonla yapıyor, hem içine yumurta akı da koyuyor...” diye açıkladı Nene uzmanca.

“Bilmediği şey de yoktur!” dedi annesi. “Her şeyi merak eder, durmadan sorar...”

“Ben meraklı değilim ki, meraklı olan Teresina teyze.”

“İşte yine çekiştirmeye başladın onu!” diye zaferle çıkıştı babası.

“Hep sen söylersin ya, ‘İhtiyar cadı, amma meraklı!’ diye.”

Öğretmen yenilgiye uğramıştı, “şimdi elimin tersiyle bir...” demek isterce bir işaret yaptı. Ama hiç de etkilenmemiş olan Nene iki yabancıya açıkladı “Teresina teyze zengin, bütün topraklarını bize bırakacak, ama o topraklar var ya, bana...”

Annesinin tarafından bir tokat patladı.

“Teresina teyze topraklarını bana bırakacak!” dedi Lulu.

“Kesin artık şunu!” diye bağırdı öğretmen.

“Teresina teyze peruka takıyor, Teresina teyze şaşı...” diye bir şarkı tutturdu Nene.

“Utanmaz arlanmaz!” dedi annesi.

“Teresina teyze sana bir daha halka vermeyecek işte!” dedi Lulu.

“Halkaları küflü nasıl olsa, aklıma geldikçe midem buluyor...” ve öyle kusursuz bir kusma taklidi yaptı ki, bir tokadı daha hak etti.

Onu avutmak için genç kız çıkıp koridorda dolaşmayı önerdi. “Ben çekip gideyim bari, burada doğru dürüst konuşmanın yolu yok!” diyerek kabul etti.

Ama bir dakika sonra tek başına geri geldi, koşa koşa, kovalanıyormuş gibi dönüp arkasına bakarak geçip yerine oturdu, gazeteyi açıp önüne tuttu; okuyormuş gibi yapıyordu, ama gazete baş aşağı duruyordu. İrikıyım, dev yapılı, yüzü sıcaktan daha da korkunçlaşmış bir jandarma çavuşu kompartımanın kapısını-

da beliriverdi. Nene gazetenin üstünden dikizliyordu. Çavuş o tren Agrigento'ya gidiyor mu diye sordu, teşekkürler deyip yoluna devam etti. Nene gazeteyi indirdi, bir tiyatro perdesinin ardından çıkarmışçasına belirdi, Lulu'nun alayları, hepsinin gülüşmeleriyle karşılandı. Utancından, öfkesinden gözlerinden yaşlar boşandı; Lulu'yu ısırdı, kendi ellerini ısırdı, tekmeler attı; sonra yavaş yavaş, hıçkırıklarla sarsılarak uyuyakaldı.

Sohbet çocuk terbiyesi konusunda yeniden canlandı, özellikle de Nene gibi bir çocuğun terbiyesi konusunda. Anne baba, Nene'nin terbiyesinin bozuk olduğunu ileri sürüyor, suçu kendilerinde buluyorlardı, aynı zamanda Güneyli toplumu da suçluyorlardı: Kıtada çocuklar daha tertipli, daha terbiyeli büyüyorlarmış. Kız ile mühendis ise Nene, evet, pek edepli konuşmuyor, bazı şiddetli tepkiler de gösteriyor diye kabul ettiler: Ama kuşkusuz pırıl pırıl, uyanık bir zekâsı, cömert duyguları vardı. Öğretmen ile hanımı kendi görüşlerinde ayak dirediler, ama daha çok kibarlık olsun diyeydi; sonunda sevgileri Nene'nin uykusunu sel gibi kapladı.

Tren öldürücü güneşin altında ıssız bir doğanın içinden ilerliyorken çocuğun uykusunun çevresinde İsa'nın doğuşunu tasvir eden bir tablonun kişileri gibi duruyorlardı: İyicil duygularla dolu yürekleri, hayata imanları ve hepsinin, dostluğun ve aşkın yolculuktaki rastlantının ötesinde süreceği inancıyla. Mühendis sonunda hayatın doğru noktasına değmiş olduğunu düşünüyor ve Güneyli ailenin bütün yerli yerince kurallarına uygun olarak, sakın ve saygılı, az ve öz konuşan, yoğun duygular taşıyan o kızla tanışmasını hayat boyu sürdürmeyi aklından geçiriyordu; ayrılmadan önce kesin bir şeyler söylemek, hatta belki onunla birlikte kasabasına gitmek, annesi babasıyla konuşmak gerektiğini düşünüyordu. Ama Canicatti'ye yaklaşıp da öğretmen bagajları raflardan indirmeye başlayınca kendi kendine, "Sen artık çocuk sayılmazsın" dedi; her şeyin bir zamanı vardı, ilk serbest gününde Nisima'ya kısa bir yolculuk yapardı.

Daha trenden inmeden önce uzun uzun vedalaştılar; sonra istasyonda, tek vagonluk Campobello-Licata-Gela treninin hazır beklediği peronda. Hepsi duygulanmıştı; bir tek Lulu dışında, o vedalaşırken kızın dikkatini dağıtabilmek için elinden gele-

ni yapıyordu. Nene mühendisi kendileriyle Nisima'ya gelmesi için davet etti; ona Don Pasqualino'nun *granitasını* ve kulüpte bir akşam geçirmeyi vaat etti. Mühendis, gözlerini kıza dikerek, Nene'ye yakında onu ziyarete gideceğine söz verdi. Çocuk onu kucaklamak istedi. Öğretmen kartvizitini uzattı.

Mühendis pencere kenarına yerleştiği trenden arkalarından seyretti: İstasyonun çıkışına doğru ilerleyen bir valiz ve çanta yığınıydılar. Gözden kaybolmadan önce kız dönüp ona baktı.

"Nisima'ya pazar günü giderim!" diye karara vardı mühendis.

Ama konvoy yola düzülürken, duyguları, hüznü ve aşkı hepsi birden uykunun mayasında eriyiverdi. Kendisine o treni, o vagonu salık vermiş olan kişinin yüzü zihninde ansızın beliriverdi, kendinden memnun, sadist bir surat, mühendisin son düşüncesi öylece söndü. "Hay lanet olası, ne yolculuktu ama..."

Sınav

Eski bir liralıkların iriliğinde bir avuç jeton üç ayrı sıraya dizilecekti: Çok pütürlü, az pütürlü, pütürsüz.

Bir parça tel, bir pense; tel, penseyle bükülüp bir üçgen yapılacaktı.

Üzerinde üzüm salkımı gibi halkalar çizili bir tabela, her üzüm tanesinin içinde bir sayı. Uzaktan bakılıp elden geldiğince çok sayı okunacaktı. Adam elinde saat “haydi” diyordu, sonra “tamam” diyordu.

“Haydi” ve “tamam” adamın en iyi söyleyebildiği İtalyanca sözcüklerdi. Uzun boyluydu adam; pembe beyazdı, gözleri açık renkti, saçları kafasının tam ortasından fısıkiye gibi açılıyordu. İsviçre’nin Zürih kentindendi. Adı Blaser’di. Sicilya’ya, kadın işçi almaya gelmişti, on sekizinin üstünde, otuzunun altında kızlar arıyordu. Elektrikli gereçler, sayaç falan yapan bir fabrika içindi galiba; söylediği tek tük sözden daha fazlası anlaşılmıyordu.

Katolik miydi, Protestan ya da Kalvinist mi? Köy papazları bunu pek çözemiyorlardı. Sessiz sedasız, hiç meraksız, sınavdan geçiriyordu kızları, papazın evinde bazen de *sacrestia*da;* çocukluğunda papaz çömezliği yapmış ya da din derslerine gitmiş gibi, o çevreleri oldum olası tanırmışçasına davranıyordu.

Taşra köylerini dolaşmak için şoförüyle birlikte bir otomobil kiralamıştı. İl merkezinde kılı kırk yarararak pazarlık etmiş, karşısındakilere zerre kadar güvenmeksizin fiyatı düşürmeye çalışmıştı. Sicilya’nın bağrında, kayalıkların tepesine tünemiş, kendi içine kapalı, rüzgârın madenî telleriyle titreşen bir kentti burası.

* *sacrestia*: Kiliselerde ayin giysi ve eşyalarının konulduğu oda. (ç. n.)

Şoför bu oyuna, bu sınavlara neredeyse meftun olmuştu. Papaz evlerinde, *sacrestialarda* adamın peşi sıra gidiyor, kızlardan biri sınavı başaramayınca ya da yaşı tutmayınca dayanamayıp arayı bulmaya çalışıyordu. Ne var ki o aracılığı hiç mi hiç dikkate almıyordu İsviçreli.

Her köyde aynı sahne yineleniyordu. Bir köyden ötekine handiyse kızlar bile değişmiyordu. Papazlar bile. Önceden kararlaştırılan saatte papazlar Bay Blaser'in gelişini bekliyorlardı; yirmi kadar kız, *sacrestia*da ya da papazın evinin alt kattaki odasında çoğunlukla yanlarında anneleriyle bekliyorlardı. Heyecanla fısıldaşıyorlar, sinirden gülüyorlardı. Papaz onları Hristiyan kaidelerine bağlılıklarını ve ev hanımlığı yetenekleri konusunda güvence vererek tanıtıyordu; İsviçre'ye gider gitmez bunlar işçilik becerisine dönüşecekti tabii. Bay Blaser jetonları, teli, penseyi ve tabelayı ortaya çıkarıyor, sınav başlıyordu.

Şoför ise elde ettiği kârın, çalışma gününün böyle bir oyalanmaya dönüşmesinin sevincine bir pişmanlık gölgesinin düştüğünü hissediyordu. Sanki Sicilyalı papazlar ile bir Kuzeylinin, üstelik de bir Almanın el ele verip düzenledikleri bir esrarlı kız kaçırma olayında suçortaklığı ediyormuş gibi hissediyordu kendini. Bir tutsaklar kampında çektiği uzun açlıktan ötürü sevmezdi Almanları. Başka birçok nedenden ötürü de papazları sevmezdi. Açlıktan kıvranıırken öğrendiği o bir parçacık Almancasının yardımıyla müşterisinin adını "körük" diye çeviriyordu. Gizliden gizliye öcünü almak için onu çıplak, bir yerlere asılmış, yanakları şişmiş, ağzından bir ışın demeti gibi rüzgâr çıkarken görüyordu. Tıpkı kilise korolarındaki alçıdan melekler gibi. Çünkü Bay Blaser şoförü arabanın bir parçası sayıyordu; onun yol boyunca konuşmaya çabalamasını da, sınav sırasında kızlardan birinden yana çıkmaya çalışmasını da arabanın stop etmesi falan gibi algılıyordu. Bir aksilik, bir sıkıntı yani. Şoförün ise içi içini yiyordu! En küçük ahpaplık denemesinde "körüğün" bakışı karşısında duyduğu eziklik giderek nefrete dönüşüyordu yüreğinde. Adam kendisine tıpkı bir eşyaya bakar gibi bakıyordu, şaşırtıcı ve can sıkıcı bir konuşma yeteneğiyle donatılmış bir eşyaya bakar gibi. Sonra böylesine çelişik duygular arasında kıvranmaktan da sıkılıyordu şoför. İsviçrelinin kızları alıp

götürmesinden hoşnut değildi gerçi ama sınavda elenecek gibi olanların da hemen yardımına koşuyordu. Belli bir iş karşılığı uygun bir ücretle tuttuğu adam, üstelik o işten dolayı böyle karışık duygular beslesin, Bay Blaser'ın aklından bile geçmezdi bu; geçse öğrenirdi mutlaka.

Bir hafta böylece geçip gitti; on kadar köyde yüz kadar kız işe alındı; her şey sakın, işler yolunda gidiyordu. Sonunda Bay Blaser'ın V.'ye ayırdığı gün gelip çattı. Geniş, kurak bir arazinin ortasında, yapayalnız bir köydü burası. Ağalık topraklarının paylaşıla paylaşıla kemirildiği, mafyanın ise serpilip boy attığı bir köy.

Yolculuk boyunca şoför Bay Blaser'e köyde olup bitenleri en dehşetengiz ayrıntıları da eksik etmeden anlattı; ne var ki İsviçreli de en ufak bir merak ya da şaşkınlık belirtisi görülmedi.

Köyün ortasına vardıklarında başpapaz kilisenin merdivenlerinde hazır bekliyordu. Şoför arabayı kilitlerken bir delikanlı yanına yaklaştı, selam verdi. Şoför selamı aldı, ikisi bir an bakiştılar. Delikanlının çekindiği, sıkıldığı apaçık ortadaydı; şoförü ise birdenbire karanlık bir duygu sarmıştı, Bay Blaser'ın işine yarar diye anımsadığı olaylar aslına kendi yüreğinde korkuyu mayalandırmıştı. O nedenle sertçe sordu:

"Ne var?" ses tonunun küstahlığıyla kaygısını gizlemeye çabalıyordu.

"Bana bir iyilik etmeniz gerek!" diye yanıtladı delikanlı.

"Şimdi tamam işte!" diye düşündü şoför, ama tamam olan neydi, kendi de bilmiyordu.

"Elimden gelirse hay hay!" dedi sertçe, aslında o iyiliği yapmamaya kararlı olduğunu belirtmek istiyordu ya da yapsa bile korkusundan değil, nezaketinden yapacağını.

"Şey..." dedi delikanlı, "bir kız meselesi. İsviçre'ye çalışmaya gitmek istiyor da... Ben de gitsin istemiyorum, şey... Şurada, başpapazın orada!.. Onu almasınlar... yani ben istemiyorum da... Biz evlenecektik, anlarsınız ya..."

"Ben hiçbir şey anlamam arkadaş; bu işe karışmam da. Benim o adamı dolaştırmaktan başka görevim yok. Şoförüm ben. O bana para veriyor, ben de onu köy köy dolaştırıyorum. Ne yapıp ne ettiğini hiç bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Herkesin işi

kendine; benimki benim, onunki onun. Anlıyor musun?" Delikanlıya "sen" demeye başlamıştı, içini sızlatıyordu, çünkü ağlamaya hazırlanan bir çocuğa benziyordu beriki.

"Bana yardım etmeniz gerek!" dedi delikanlı. "İnsan acıyor," diye düşündü şoför "hem sonra böyle bir köyde her şeyi yapabilirler." Sıkıntıdan bunalarak iç çekti.

"Peki, peki, bir denerim. Ama benim sözüm bir işe yarar sanma; adam İsviçreli, Alman İsviçresi'nden. İsviçreliiler nasıl titizdir, bilir misin? İşleri saatçilik ya, kendileri de saat gibi tıkr tıkr çalışır... Hele Almanlar desen, hiç konuşmayalım daha iyi, kaya gibi serttir kafaları. Kayadan su çıkar mı hiç?" Kiliseye doğru yürüdü, ama eşikte durdu, merdivenlerin dibinde kalakalan delikanlıya döndü, hem azarlar gibi, hem acıyarak baktı: "Adı ne bu senin kızın?" diye sordu. "Rosalia," dedi delikanlı, "Rosalia Calaciura." Kilisede Bay Blaser takım taklavatını ortaya sermişti bile; uzun masanın üzerine cerrah gereçleriymiş gibi özenle, dikkatle yerleştiriyordu onları. Gerçekten de, kafesli, yüksek pencerelerden demet demet yağın güneş ışınlarının hoyratça kesip biçtiği *sacrestia*da, ışığın yıpranmış tuvaler üzerinde canlandırdığı piskopos ve başrahiplerin hem masum, hem zalim ikircikli bakışlarının altında, büyük, koyu renkli ceviz dolapların arasında, balmumu, günlük, vanilya ve küf karması garip kokunun içinde, gamlı bir ameliyat ya da işkence hazırlanır gibiydi. Kızlar Bay Blaser'in ellerine büyülenmiş gibi bakıyorlardı, başpapaz da öyle. O bulanık kaygı havasını şoför kapıdan bozdu: "Bay Blaser, size bir diyeceğim var, izin verir misiniz?" Bay Blaser döndü, şaşkın, handiyse öfkeli, gözleri her zamankinden beter buz gibi. Şoför sağ elinin işaretparmağıyla yanına çağırdı. İsviçreli yanaklarını şişirip pofladı ("körük işte, ne olacak" diye düşündü şoför), aşağılayıcı bir yavaşlıkla yerinden kımıldadı.

"Siz buranın ne mene bir yer olduğunu anladınız mı?" diye fısıldadı kulağına şoför.

"Anladım!" dedi Bay Blaser.

"Mafya, mafyanın yeri!" dedi şoför.

"Anladım."

"Mafya nedir, biliyor musunuz ki?"

"Vız gelir bana!" dedi Bay Blaser zahmetle heceleyerek.

"Bana vız gelmez," dedi şoför, "bir kardeş öğüdü isterseniz 'vız gelir' demeden önce iyi düşünün. Vız gelmek ile gelmemek arasında yaşamak ile ölmek arasındaki kadar fark vardır."

"Anlamadım!" dedi Bay Blaser; aslında tam o anda bir şeyler kavramaya başlamıştı.

"Öyleyse bırakın da bir öğüt vereyim!" dedi şoför.

"Haydi!" dedi bay Blaser. "Haydi ver şu öğüdünü çabuk tarafından" demek istiyordu.

"Bunların arasında bir kız var, Rosalia Calaciura, onu almanız gerekiyor."

"Almamam mı gerekiyor?"

"Evet, çıkarın, hemen çıkarın... İşinize yaramaz."

"Yaşı mı tutmuyor?" diye sordu Bay Blaser... "Yoksa... Geri zekâlı mı?" demeye gelen bir işaret yaptı.

Şoför sabırsızlandı: "Yok canım, o yandan tamam da... almak gerek, işte o kadar."

"İşte o kadar mı?"

"İşte o kadar!" Şoför yumruğunu gösterdi, başparmağı ile işaretparmağını gönye gibi açtı, sonra başparmağını üç kez işaretparmağının üstüne indirdi, tıpkı bir tüfeğin tetiği gibi, "dan, dan, dan" yaptı. "Bizi, beni de, sizi de... Öbür dünyaya gönderirler."

"Kim?"

"Kim olacak, yavuklusu! Kızın gitmesini istemiyor."

"Ha!" dedi Bay Blaser ve sırtını döndü.

"Alacak onu," diye düşündü şoför, "hakikaten alacak, terslik olsun diye, zorbalık olsun diye, bana inat alacak. Ama ben şu dışarıda bekleyen garibin yerinde olsam şuna bir ders verirdim. Halbuki o tutup bana çatacak şimdi, dünyalar yıkılsa şunun laf dinlemediğine inanmayacak, elimden gelen bir şey vardı da yapmadım sanacak."

Sınav başlamıştı. Şoför o kızlardan hangisinin Rosalia olduğunu anlamak için dikkat kesildi. On dört kızdılar, aralarından en güzellerini gözüne kestirdi; üç taneydi. Ama üçünden biri hemen bir başka adla çağrıldı. Geriye kalan ikisinden de hiçbiri Rosalia değildi.

Rosalia güzel sayılmazdı; iyi bakılınca, dikkatle incelenince şirin denebilirdi, güzel olmadığı kesindi. Ufak tefek, esmerdi. Sınavda en hızlı gidenlerden biri oldu.

Bay Blaser, Rosalia'nın sınavına "tamam" der demez şoförden yana baktı. O başıyla hayır işareti yaptı. Bay Blaser bir an daldı, sonra başpapaza döndü:

"Bela istemem!" dedi.

Başpapaz şaşırdı: "Efendim?"

"Bela, dert, aksilik..." dedi Bay Blaser, sözcükleri iyi söyleyemiyordu ama sözcük dağarcığı hiç beklenmeyecek kadar genişti. Başpapazın kafası boynunun üstünde sanki bir sopanın ucunda takılıymış gibi döndü, ağzı sanki hava dolsun diye açılmıştı, karikatürlerden fırlamış bir tip, şaşkınlık çığlığı koparan bir deri tulum gibiydi.

"Bu kızın bir nişanlısı mı var?" diye sordu Bay Blaser.

"Yooo!" dedi başpapaz. Ama anlamaya başlamıştı.

"Yooo!" dedi Rosalia'nın annesi.

"Bana kalırsa var!" dedi Bay Blaser.

"Nişanlısı değil!" dedi Rosalia'nın annesi. "Yalnızca onu isteyen biri; işsiz, boş gezenin boş kalfası. Hem kızımın ne yapacağına ben karar veririm."

"Boş gezenin boş kalfası değil o," dedi Rosalia, "iş bulamıyor, o kadar."

"Seni mahvetmek istiyor!" dedi anne.

"Beni mahvetmek istediği falan yok, seviyor beni... Ama ben İsviçre'ye zaten bunun için gitmek istiyorum; kendime çeyiz parası biriktirmek için, evlenmek için."

Annenin sabrı tükendi: "Senin aklın çeyizde, evde ne yoksulluk çekiyoruz, İsviçre'den göndereceğin o bir avuç paraya ne umutlar bağladık, unuttun galiba."

"Size bir şeyler göndereceğim ama İsviçre'ye kendime çeyiz parası biriktirmeye gidiyorum."

"Tamam, tamam," dedi Bay Blaser, "alıyorum onu."

Şoför odadan çıktı, boş kiliseyi geçti. Delikanlı arabaya yaslanmış kendisini bekliyordu.

"Söylemiştim sana!" dedi şoför.

"Aldı mı?"

"Bana hiç kulak asmadı.. Adamda bir kafa var kardeşim!.. O da yetmezmiş gibi senin engellemeye çalıştığını da açık etti. Kocakarı kızdı, senin aylağın biri olduğunu kızını mahvetmek istediğini söyledi, ama kız savundu seni."

"Beni seviyor..." dedi delikanlı.

"Seni seviyor ama İsviçre'ye gidiyor!" dedi şoför alayla. Delikanlı alındı: "Tokun açtan haberi ne?"

"Açtan haberim olmayacak kadar tok sayılmam," dedi şoför; "demek istiyorum ki sen ona söz geçirebilirdin, İsviçre'ye gitmeye kalkmaz, sınava hiç girmezdi. Seni dinlemediyse bir bildiği vardır elbet: Ya dediğin kadar sevmiyor ya da yoksulluk canına tak demiş..."

"Yoksulluk canına tak demiş..." dedi delikanlı.

"E öyleyse, sen de onu gerçekten seviyorsan bırak gitsin... Dönecektir, dediği dedik bir kız, dönecektir... O zaman evlenirsiniz."

"Ben bir iş bulsaydım..." dedi delikanlı.

"Bulursun, bulursun; onca insan çekip gidince, geridekilere iş kalır elbet."

"Öyle bir durum var ki, ne kadar çok insan çekip giderse köy de o kadar yoksullaşıyor."

"Olamaz bu!" dedi şoför; ekonomiyi hep basit aritmetik hesabına vururdu.

"Bir bankta bir dolu insan tıkış tıkış oturduğu zaman gibi değil ki biri kalkınca ötekiler rahatlayıp soluk alsın... Burada oturan yok; biri çekip gidince kalanlar farkına varmıyor bile ya da ancak köyün boşaldığını fark ediyorlar."

"Pek açık seçik anlatamadın!" dedi şoför.

"Hayır, pek açık seçik anlatamadım!" diye başını salladı delikanlı.

"E sen niye İsviçre'ye gitmiyorsun? İsviçre'ye, Almanya'ya... Almanya İsviçre'nin bir adım ötesinde."

"Almanya'ya gitmedim değil, üç ay kaldım orada... Ama ben bunu bilir, bunu söylerim; insan dediğin köpek değildir... Gurbete düşebilir, kendinin olmayan bir ülkede bütün bunlar yok -kiliseyi, çevresindeki meydanı, günbatımının altında eriyen gökyüzünü gösterdi- diye acı çekebilir, ama hakkını kimse elinden almamalı."

"Hakkını mı? Ne yani, paranı vermiyorlar mıydı?"

"Veriyorlardı vermesine, cuma akşamı oldu muydu; dürüst dikkatli, son kuruşuna dek bütün hesabı görürlerdi. Ama ben burada nasılsak öyle olma hakkını diyordum. Yani daha yeni tanıştık ama siz bir insansınız, ben de bir insanım, eşitiz, konuşuyoruz... Onlarla oldu muydu iş değişiyor, görmüyorlar bizi, görmüyorlar işte... İnsan kendini örümcek ağına takılmış bir sinekmiş de, onların o bira bardaklarının üstünde sallanıyormuş gibi hissediyor... Bira! Aman Tanrım, bira!.."

"Ya, öyle!" dedi şoför. Birden üstüne çullanan anıların yükü altında, içinde buz gibi bir eksiklik duygusu hissetti.

"İşte bunun için, o da benim yaşadığım şeyleri yaşayacak diye düşününce çıldırasım geliyor, isterse İsviçre olsun..."

"Ama kadın o," dedi şoför, "kadınlar ortama uyar, alışkanlıklarını, duygularını değiştirirler... Kadını bir bırakırsın ahır temizliyor, bir ay sonra dönersin ki hanım olmuş."

"İşte bu doğru!" dedi delikanlı.

"Hem bak sana ne diyeceğim; kısmet neyse o olur. İsviçre'ye gitse de, gitmese de, evlenmeniz kısmetse evlenirsin onunla, elden kaçırman varsa kaderde, kaçırırsın..."

Bay Blaser kiliseden dışarı çıktı. Ardından kızlar dışarı saçıldı.

"Ben gidiyorum," dedi delikanlı, "yine de teşekkürler."

"Bir şey değil, talihin açık olsun!" dedi şoför.

Bay Blaser arabaya yaklaştı:

"Ne vahşi yerler!" dedi.

Giufá ile Kardinal*

Giufá* Arapların döneminden** beri Sicilya'da yaşar. O zamanlar yazıldığı biçimiyle, Arap harfleriyle yazıldığında adı dik kuyruklu, ibikli, ağzında bir tohum tanesi taşıyan bir minicik kuş görünümündeydi. Bin yıl geçti aradan ve Giufá hâlâ sokaklarda salınıyor, bütün aptallar gibi yaşı belirsiz, karıştırdığı haltların haddi hesabı yok. Millet öfkeleniyor ya da haline acıyıp gülüyor; ya da kilisenin merdivenlerine serilmiş, bir zamanlar cami merdivenlerinde yaptıkları gibi, aklına bir sürü zevzeklik sokuyor, ipe sapa gelmez şeyler yutturuyorlar. Akli oğlundan ancak bir kıymık fazla olan, ama eşek gibi çalışan bir adamdan dul kalmış zavallı anası ara sıra ortalara dökülüyor, Giufá'yı arayıp tarayıp buluyor: Elinden yakalayıp peşi sıra götürüyor, kollarında kalmış bir damlacık kuvvetle sürüklüyor; çünkü Giufá evde oturmak nedir bilmez, ama onun dışarıda olduğunu bildikçe anne-

* Akdeniz havzasının ve İtalya'nın çeşitli yörelerinde özellikle sözel halk kültürünün tipik kişilerinden olan Giufá, Sicilya'ya tarih içinde Arap, daha doğrusu Kuzey Afrika sözlü geleneklerinden ulaşmıştır. Hem sağduyuyu, hem aptallıkla birlikte sıra dışı bir zekâyı kendinde birleştiren, elâleme alay konusu olmakla birlikte özgün buluş ve çözümleriyle şaşırtan, kurnaz, otoriteye aldırış etmeyen bir halk adamını canlandırır. Bazı Mağrip ülkelerinin sözlü geleneklerinde varlığını hâlâ sürdürmektedir. Arap kültürlerinde Djehá, Jeufa (Yusuf) adıyla tanınmış, o ad Sicilya geleneklerine Giufá olarak yansımıştır. Hepsinin ortak kökeninin bizim Nasrettin Hoca'dan kaynaklandığına inanılıyor. Arap harfleriyle "hoca" ve "djuhâ" sözcüklerinin yazılışı da neredeyse aynı. (ç. n.)

** Sicilya'ya Arap akınları 7. yüzyılda başlamış ve aralıklarla sık sık tekrarlanmıştır. Kanlı savaşlar sonunda adayı Bizanslılardan alan Müslümanların kayıtsız şartsız egemenliği 827-1091 arasında sürmüştür. (ç. n.)

nin korkudan aklı başından gidiyor, cızırdayıp duran bir cırcır-böceği ötüyor kafasında, Giufá, Giufá, Giufá diye, ج ا , ج ا , ج ا . Bin yıl sürmüş upuzun bir ömürde zavallı kocakarının başına neler getirmişti! Başka her anayı fücceten öldürecek şeyler, karabasanları aratmayacak korkular, üstüne yüz yıl gözyaşı dökülecek felaketler. Tabii aynasızlar evlerinden hiç eksik olmuyordu, hem de aynasızın her çeşidi: Arap valinkiler olsun, kral naibininkiler olsun, Kral Ferdinando'nun* silah arkadaşları olsun, Kral Vittorio'nun** jandarmaları olsun. Mesela Giufá bir seferinde bir kardinali öldürmüştü: Ya aşırı aptal olduğundan ya da aşırı kurnaz olduğundan ötürü haklamıştı onu, çünkü aptallık hep kurnazlıkla el ele gider ve Giufá bir aptal olarak dünyanın en kurnazı da olabilir. Bir keresinde de gidip bir hâkimin suratına konan sineği öldürmek için, hem de şu pek kudretli hâkimlerden biriydi, adama öyle bir şaplak indirmişti ki, hâkim kendi etrafında üç kez döndükten sonra yarı baygın yere yuvarlanmıştı; kendine geldiğinde Giufá'yı kazığa oturtmak istemişti, lakin Giufá her seferindeki gibi yakayı kurtarmıştı. Giufá'nın menkıbeleri saymakla bitmez. Ama en hoşu kardinal öyküsüdür: Giufá az kalsın darağacını boylayacaktı, hem de hiçbir suçu bulunmayan zavallı anasıyla birlikte. Aslına bakarsanız, o aptallığıyla Giufá'nın da bir suçu yoktu: Çünkü zevklenmek için onun kafasına abuk sabuk, aynı zamanda tehlikeli şeyler sokan boş gezenin boş kalfası takımı, evdeki alaybozan tüfeğiyle ava çıkmasını öğütlemişlerdi, şimdi o tüfek büyük büyük dedelerinden mi, yoksa onun torunlarından birinden mi kalmaydı bilinmiyordu, çünkü malum ya, Giufá ile yılların ve yüzyılların, öncesinin ve sonrasının hesabını tutmanın yolu yoktu; eski alaybozan duvara asılı öylece durup duruyordu, yatağın başucunda, barut haznesi, boru biçimi nam-lusu, ateşlemek için çakmaktaşı, fitilleriyle falan. Giufá'ya o fikir parlak geldi: Hemen silahı nasıl doldurup nasıl avlanacağına, hangi hayvanları öldüreceğine, hangi av etlerinin daha lezzetli olduğuna dair bilgi edindi. Hepsini güzelce anlattılar, kendi kalfalarınca ve Giufá'nın kafasına göre: Yemesi en lezzetli olanlar kırmızı başlı olanlardı, köylülerin "kızılkafe" dedikleri, aslında

* Sicilya kralı Ferdinando 1759-1825 arasında hüküm sürmüştür. (ç. n.)

** Savoia hanedanından İtalya kralı II. Vittorio Emanuele (1861-1878 arası). (ç. n.)

ufacık, sıska, yumruk kadar bir kemik yığını bir kuş, avcılarının hiç iltifat etmedikleri bir av. Bir dediklerini iki ettirmede Giufá: Anasının sabah ayinine gitmesini fırsat bildi, ilk ayın, tansökümünde; alaybozanı yerinden indirdi, bulabildiği olanca barutu, olanca fitili ve olanca mermiyi doldurdu; köyün hemen dışında kırdan bir yerde pusuya yattı. Kırın da güzel bir yeriydi: Yemyeşil çitler, her yan çiçeklenmiş, palmyelerin yansıdığı çeşmeler, tepelerinde keyifle esen bir yel. Giufá suyun yüzünde kayan upuzun boyunlu bembeyaz, koskocaman kuşlar görüyordu, rengârenk, görkemli tüyleriyle patikaların çakılları üstünde ağır ağır salınarak ilerleyen, uçlarında sanki gözler bulunan kuyruklarını yelpaze gibi açveren daha başka kuşlar da vardı. Ama Giufá öğrenmişti ya, kırmızı kafalılar her neyse onları bekliyordu: Aslında bilmiyordu, kuş muydular, yoksa tavşana ya da eşeğe benzer hayvanlar mı, yoksa insan benzeri miydiler. Kırmızı bir baş: Kafası kırmızı herhangi bir canlı işte. Bekleyip duruyordu öylece, elindeki tüfeğin ağırlığından kolları kopuyordu.

Ve işte nihayet yeşil bir çitin üstünde kırmızı bir şeyin yavaşça kımıldadığını gördü, güzel, pırlı pırlı bir kırmızı, ipek gibi tüyler. Sanki bir cami kubbesini andırıyordu. Madem kımıldıyordu, kafadan başka bir şey olamazdı elbette: Hem öyle kocaman bir hayvan olmalıydı ki bir bölük askeri doyururdu; ama Giufá kendi avından öyle herkese dağıtacak kadar sersem değildi ya, şöyle bir düşündü, önce bağırsaklarını yerim diye, annesi otlar ve baharatla enfes kokoreç pişirirdi; kafasından iyi çorba olurdu; kalanını dört parçaya ayırıp ne güzel salamura yapardı. Barut deposunu doldurdu ve derhal kırmızı kubbeciğe nişan aldı. Öyle bir patlama oldu ki Castellammare topunu geride bıraktı, atışın geri tepmesiyle Giufá kendini oradaki bir dereciğin içine oturmuş buluverdi. Hemen kalkıp kırmızı kubbeciğin çitin ardında kaybolduğu yere koştu. Kıp kırmızı, irikıyım bir vücut yatıyordu yerde, bir adama benziyordu sanki (bir çift tombul apak el, gümüş tokalı siyah pabuçlar), ama yediği top atışının ardından insan demek zordu. Bir aylık yiyecek garantiydi işte. Sırtına vurup eve koştu, mutfak masasının üstüne devirdi. Anası daha ayinden dönmemişti. “Ne sürpriz olacak ama!” diye aklından geçirdi Giufá: “Anam bayılacak bu işe, bundan böyle işe yaramazın biri

olduğumu söyleyemez artık, bu, Tanrı'nın nimetini eve getirdim ya, bundan böyle bir şey diyemez."

Sürpriz sahiden öylesine büyük oldu ki, anası az kalsın aklını kaçırayazdı. Evde saçını başını yolarak dört dönmeye başladı, gözyaşları içinde kafasını duvarlara vuruyordu. Kardinali öldürmüşsün, kardinali öldürmüşsün sen. Kardinal denen şeyin ne olduğunu bilmiyordu Giufá: Gözlerini iri iri açmış, kendisi sevinç çığlıkları beklerken patlak veren o dehşeti seyrediyordu; ne yapacağını şaşırmıştı doğrusu. Sonra birden toparlandı, çünkü onun da tepesi attı mı atardı, kardinali omzuna yüklendi, götürüp avludaki kuyuya atıverdi.

Anası hâlâ öyle dövünüp yakınıyordu. Giufá da, hep öyle cinleri başına çıkmış, ama bilmiyoruz öfkeden mi, hesaplı kitaplı olarak mı, aptallıktan mı yoksa kurnazlıktan mı, anasının beslediği, o sırada avlunun cılız otlarını çekiştirmekte olan koçu kapı, havaya kaldırdı, götürüp onu da kuyuya fırlattı. Annesinin feryadı yeri göğü tuttu, kuyunun başına koştu: Ne çare, koyun boğulup gitmişti bile. Giufá, onun feryat figanını dinlememek için kapıyı çarpıp gitti.

Kardinalin ortadan sır olmasıyla o kentte ve bütün Sicilya'da kıyamet koptu. Polisler onu her köşede arıyordu, ellerinde kargı, samanlıkları, tahıl ambarlarını, taş ve gübre yığınlarını karıştırıyorlardı; fakir fukaranın döşeklerini bile, döşek sahibi olamayacak kadar yoksul olmayanlarınkini yani. Ödül bile koydular, yüz gümüş ons, okkalı bir kese, kardinali sağ ya da ölü bulmalarına yarayacak haberi verene; on kat fazlası, yani bin ons da o kayboluşun sorumlusunu bildirene. O yüzden muhbirler ile paragözler kasabanın sokaklarında mekik dokuyorlardı: İnsan öbeklerindeki ve kapıların ardındaki en ufak fısıltıları yakalayabilme çabasıyla kulakları alaybozan tüfeklerinin namlu ağızları gibi koskocaman açılmıştı. Böylelikle polis şefi, adaletten sorumlu yüzbaşı, Giufáların evin avlusundaki kuyudan çürümüş et kokusu geldiğini haber aldı: Bir alay polisi toplayıp oraya gitti. Aslında Giufá'dan kuşkulandığı falan yoktu.

Birer birer, önce yüzbaşı, ardından bütün polisler kuyunun ağzına yaklaştılar ve mideleri bulanarak geri çekildiler. Kardi-

nale sevgileri ne denli büyük olursa olsun, hiçbirisi aşığı inip de hiç kuşkusuz suda çürümekte olan o gövdeyi çıkarmaya razı değildi: Yaklaşıyorlar, dipte suratlarını, pırıl pırıl miğferlerini yansıtan o su aynasına bir göz atıyorlar, sonra hemen geri dönüp sabahın temiz havasını ciğerlerine dolduruyorlardı. Bir de baktılar, Giufá kuyunun yanı başında, hiçbir şeyden habersizmiş gibi durup duruyor, yalnızca avluda kaynaşan zırları ve mızrakları pırıl pırıl insanların kalabalığını seyre dalmış. Yüzbaşının aklına geldi: Kuyuya Giufá'yı indirebilirlerdi. Ona bir ons vermeyi vaat etti. Bir ons için Giufá kendini kuyuya balık-lama bile atardı.

Acaba Giufá yaptığını hatırlıyor muydu bilinmiyor, yani öyküsünü anlatanlar bilmiyorlar. Kuyuya kardinalle koyunu attığının üstünden ancak birkaç gün geçmişti, ama aptalların, malum ya, belleği yoktur ya da karmakarışıktır, sahici olayları düş misali bulanık hatırlarlar. Her neyse, beline ve koltuklarına urganı bağlayıp aşığı sarkıttıklarında pek keyiflenmişti. Dibe vardığında su göğsüne ulaşıyordu. Diz çöktü, su neredeyse ağzına geldi: Suyun altında ellerini gezdirip yoklamaya koyuldu. Ânında bağırdı: "Buldum işte!"

"Kardinal hazretlerini mi?" diye sordu yüzbaşı burnunu parmakları arasında sıkarak.

"Kardinal hazretleri de ne?" diye sordu Giufá.

"Yani kardinal demek istiyorum!" diye yineleyerek belirtti yüzbaşı.

"Ben ömrümde kardinal görmedim ki," dedi Giufá, "dokunmadım da: Burada bir şeye dokunuyorum, ama bu kardinal de olabilir, köpek de."

"Saygisız seni!" diye haykırdı yüzbaşı. "Bir köpek ile bir kardinalin farkını kırbaçlaya kırbaçlaya öğreteceğim sana."

"İş kırbaça binerse ben buradan çıkmam arkadaş," dedi Giufá "inip siz bakın kardinal mi köpek mi."

"Şakacıktan söyledim canım..." dedi yüzbaşı.

"Böyle dersiniz daha iyi!" dedi Giufá, suyun altında elleriyle yoklamayı sürdürüyor ve kör gibi kararsız bir suratla yukarı bakıyordu.

"Haydi, elini çabuk tut!" dedi yüzbaşı.

"Bakın, tüylü bir şey geliyor elime, yünlü bir şey. Kardinalin sırtında yünlü bir şey var mıydı?"

"Ne bileyim ben!" dedi yüzbaşı.

"Demek bilmiyorsunuz... Peki kardinalin kaç bacağı vardı, biliyor musunuz?"

Yüzbaşı bir arı oğulunun saldırısıyla karşılaşmış gibi oldu; yerinde duramıyor, ellerini kollarını sallıyordu. "Kardinal Hazretlerinin kaç bacağı mı vardı? Gözümüzün bebeği başpiskoposumuz kardinalin kaç bacağı vardı diye sormaya yelteniyorsun ha? Çekin şunu yukarı," dedi polisler, "öyle bir kırbaçlatacağım ki, ömrü billah dört ayak üstü yürür artık."

Polisler onu yukarı çekmediler: Çekseler, Giufá'nın yerine inmek içlerinden birisine düşecekti. Öfkeden kendini kaybetmiş, artık burnunu parmaklarıyla tıkamayan yüzbaşı da duyduğu kokudan ötürü lafını değiştirdi. "Haydi canım," dedi, "şaka olsun diye söylüyoruz işte."

"Şaka yapan kim?" dedi Giufá. "Ben kardinalin nasıl bir şey olduğunu bilmem ki; bu aradığımız her neyse iki bacağı mı vardı, dört bacağı mı, onu soruyorum."

"Dört!" dedi yüzbaşı öfkesinden kafası karışmıştı.

"İki, yüzbaşımlı!" dedi polisler koro halinde.

"E, ben ne dedim, dört mü dedim?" dedi yüzbaşı öfkesini bu kez polislerden çıkararak. "Ne yani, siz de mi kafamı karıştırıyorsunuz? İki dedim işte: Şimdi kalkıp dediğimden şüphe edecek adamın anasını ağlatırım, ona göre."

"Doğrusu siz dört dediniz!" dedi Giufá, gülümserek parmağını yüzbaşıya doğru kaldırdı yarı şaka yarı uyarır havasıyla. Sonra ciddileşti: "Evet şimdi, yani iki mi, dört mü?"

Yüzbaşı öfkesinden puflayarak, "İki!" dedi.

"Buradakinin dört bacağı var, demek ki kardinal değil!" dedi Giufá.

"İki veya dört," dedi yüzbaşı, "sen şunu organla bağla da yukarı çekelim."

"Niye boşuna zahmet edelim ki?" dedi Giufá. "Eğer kardinal değilse niçin yukarı çekiyoruz?"

"Sen ne diyorsam onu yap," dedi yüzbaşı, "hiç olmazsa pişman olmazsın."

Giufá suyun altında elleriyle yoklamayı sürdürdü, işitmemiş gibiydi. Derken “Bir dakika!” diye bağırdı zaferle. “Kardinalin boynuzu var mıydı?”

“Boynuzu mu, Kardinal Hazretlerinin mi? Boynuz mu dedin sen?” diye haykırdı yüzbaşı. “Tövbe! Tövbe!” diye bağırarak kuyunun çevresinde dört dönmeye koyuldu, zırhını umutsuzca yumrukluyordu.

“Olamaz mı sanki?” diye sordu Giufá hiç istifini bozmadan.

Yüzbaşı kuyunun ağzına yaklaşarak, “Seni süt domuzu gibi ateşte kızarttıracağım, bilmiş ol!” diye haykırdı.

“Neden ama, bir soru da soramaz mıyım yani?” dedi Giufá. “Siz bana kardinalin neye benzediğini söyleyin, ben de bir daha bir şey sormayayım.”

“Kardinal neye mi benziyor?” diye bağırdı yüzbaşı. “Neye benzeyecek, sana bana benziyor işte, salak herif.”

“Farklı hiçbir şeyi, bir özelliği yok mu yani?” diye üsteledi Giufá.

“Hiçbir şeyi!” dedi yüzbaşı.

“E, peki neden öyleyse onca polis fellik fellik onu arıyorsunuz?”

“Önemli biri de ondan, prens gibi biri yani.”

“Zengin de mi?”

“Karun gibi zengin.”

“Başında ne var?”

“Kadifeden bir takke, kırmızı bir takke.”

“Hmm, boynuzu da yok... Boynuzu olmadığından eminsiniz, değil mi?”

Yüzbaşı öfkesinden titreyerek, “Adım gibi eminim!” dedi.

“Ama bir dakika... Düşünelim biraz...” dedi Giufá, suyun içinde çardak altındaymış gibi serindeydi. “Siz şimdi diyorsunuz ki boynuzu yoktu: Tamam, sözünüze inanıyorum... Ama siz onu hayattayken tanıdınız: Ne biliyorsunuz, belki de öldükten sonra boynuzunun çıkıp çıkmadığını?.. Ben duymuştum, hayattayken büyük günahlar işleyenlerin öldükten sonra boynuzu çıkarmış. Kardinal büyük günahlar işlemiş miydi acaba?”

Yüzbaşının öfkesi yine patlak verdi: Küfrediyor, tehditler savuruyordu. Sakinleştiginde, kuyunun dibinden Giufá’nın sesi

işitildi, hiç kaygısız soruyordu: “şöyle minnacık bir günah da işlemedi mi yani?” Ve tırnağını gösteriyordu.

“O kadarcık bile işlemedi!” dedi yüzbaşı.

“Peki, zanaatı neydi?” diye sordu Giufá.

“Zanaatı mı?” diye fırladı yüzbaşı. “Ne zanaatı salak? Kardinallik ediyordu, işte o kadar. Papazlara buyruk veriyordu: Sicilya’da ne kadar papaz varsa hepsine.”

“Don Vincenzo’ya da mı?” diye sordu Giufá. Don Vincenzo köy kilisesinin papazıydı.

“Don Vincenzo’ya da!” diye yanıtladı sabırla yüzbaşı.

“Öyleyse,” dedi Giufá “bu sizin kardinalin bence boynuzu vardır: Ben şimdi yukarı gönderiyorum, kendi gözünüzle görün.”

Suyun altında, elleriyle yoklayarak bulduğu gövdeyi sıkıca bağladı, yukarı çekmelerini söyledi. Ve koç yukarı vardı, her yanından sular akıyordu; Giufá da onun ardından. Yüzbaşı ile polisler hayretten donakalmış bakıyorlardı, tek söz etmediler.

“E, kardinal mi, değil mi?” diye sordu Giufá neşe içinde.

Yüzbaşı ona bir tekme indirdi. Giufá’nın cezası da o kadarla kaldı: Kuyuyu daha derinine araştırmak hiçbirinin aklına gelmedi.

Kutsalı Kaldırmak

Her akşam yaptığı gibi, saat tam sekizde döndü eve, her zamanki gibi bir el *perdivinci** oynadıktan sonra, oyunda kazandığından ötürü iki yüz lired kayıpla kalkmıştı.

Oyunda bir kez ortak olarak, Nicola Spitale düşmüştü kendisine: Bütün öbür oyunlarda, özellikle de *quarantada* şampiyondu; ama *perdivincide* üstüne yorganını örtüp ışığı söndürebilirlerdi, o oyun kendisine dayanılmaz bir uyku veriyormuş, öyle diyordu; gözleri baygınlaşıyor, iskambil kâğıtlarına boş, uzak bakışlarla bakmaya başlıyordu.

“Kimi iskambil oyunları var, hiç hoşuma gitmez, sıkılıyorum; ama gel katıl dediklerinde hayır demem. Ama o *perdivincide* ayaküstü uyuyakalır, hayvan gibi oynar: Yine de bir kez olsun oyuna katılmaktan kaçınmaz.” Michele Tricó iki saatlik oyun süresince damla damla birikmiş olan bütün öfkesi tepesinde, arkadaşı Nicola’yı böyle düşünüyordu; oyunu kafasında evirip çevirmeye öylesine dalmıştı ki, evinin karanlığa ve sessizliğe gömülmüş olduğunu hemen fark etmedi; geçerken bütün ışıkları art arda yakıyordu ve ancak sonuncusunda, mutfakta, karısının evde bulunmadığının ayırımına vardı.

“Filomena!” diye seslendi ve yatak odasından hafif, boğuk bir gürültü, bir hışırtı geldi. İçeri girdi, yatağın altından bir hışırtı daha. “Yoksa yatağın altına mı girdi?” diye geçirdi içinden. Yatak örtüsünün bir ucunu kaldırdı: Kediymi, öksüz kalmış, açlıktan ölüyor gibi miyavladı.

* *perdivinci* ve *quaranta*: İskambil oyunları; 15. yüzyıl sonlarından beri oynanan *perdivincide* en az sayıda el kazanan kârlı çıkar. (ç. n.)

"Nereye gitti bu böyle?.. Üstelik bu saatte... Herhalde anasına çağırması olmalıdır." Kayınvalidesini ölüm döşğinde gördü. Zamanıydı artık. Demir gibi bir kocakarı, seksen beşini geride bırakmış; hem de kötü huylu, zehir dilli, inatçı mı inatçı, kaprisli mi kaprisli.

"Gidip bakayım!" diye karara vardı. Dönüp bütün ışıkları teker teker söndürdü, kapıyı çift kilitle kapattı. "Mutlaka geceyi orada geçirmesi gerekir şimdi, tam nezle olmuşken bir gece nöbeti eksikti." Kayınvalidesinin evine yollandı, köyün öteki ucundaydı.

Ama kocakarının keyfi yerindeydi, karga misali capcanlıydı: Ufacık gözleri cin gibi fıldır fıldır, gagalamaya hazır. Aşağı kapıyı merdiven sahanlığından açtı, basamakları tırmanmasına fırsat vermeden kabaca sordu ne istiyorsun diye.

"Filomena burada mı?"

"Yok!" dedi kocakarı, veda olarak da, "Kapıyı sıkı çek, iyi kapanmıyor."

"Evde yok; nerede bulabilirim?" diye ayak diredi Michele.

"Kilisededir!" dedi kocakarı, geri çekilip ışığı söndürdü. Michele kapıyı ardından öyle bir çekti ki top patladı sanırsınız. "Kilisedeymiş! Bu saatte kilisede ne yapar ki? Akşamın dokuzunda ne ayını olur ki?"

Santa Filomena Kilisesi evinden iki adım ötedeydi; o ise kayınvalidesine varmak için köyün ta öbür ucuna gitmişti. Kocakarını her gördüğünde kanının tepesine sıçraması da cabası. "Göstereceğim gününü: Ömrü billah kiliseye gitme hevesi kalmayacak."

Kilisenin önünde bir topluluk birikmişti. "Belki de bayramdır ya da yeni bir ayın icat etmişlerdir, gece ayını: Artık ne icat edeceklerini şaşırdılar!" Yaklaştığında birçok jandarma gördü. "Büyük bayram olmalı, belki piskopos da buradadır."

"Tricó!" diye kendisine seslenildiğini işitti. Jandarma çavuşuydu.

"Ne var?" diye sordu Tricó, jandarma çavuşu olsun, kim olursa olsun, tepesi iyice atmış bir durumda.

"Ne o, siz de Azize Filomena için devrim yapmaya mı niyetlendiniz yoksa?" diye sordu tehditli bir alaycılıkla jandarma çavuşu.

"Ne devrimi? Azize Filomena'ya da ne oldu?"

"Ne o, yoksa haberiniz yok mu?" dedi jandarma çavuşu: Alaycı, tehditli, inanmaz bir sesle.

"Yoo, hiç ama hiçbir şeyden haberim yok!" dedi Tricó, masumiyeti öylesine belliydi ki jandarma çavuşu inandı.

"Kadınlar, kiliseye kapanmışlar," diye açıkladı çavuş "dışarı çıkmayız diyorlar. Azize Filomena'nın heykeli mihraptan indirilecekmiş diye korkuyorlarmış; başpiskopos heykelin yerinden kıpırdatılmayacağına yemin etmedikçe dışarı çıkmayacaklarmış."

"Anladım şimdi: Şu Azize Filomena hikâyesi. Epeydir lafı ediliyor. Ama papazların da zoru ne? Azize Filomena'ya adanmış bir kilise, adı Filomena olan kadınlarla dolu bir köy, Azize Filomena için bir hafta süren bir bayram, panayır kuruluyor, meşaleler yakılıyor, dinî alay düzenleniyor, atlılar geçit yapıyor, kestane fişeklerinin gümbürtüsünden evler sarsılıyor, ballı çörekler yapılıyor: Şimdi de birdenbire kalkmış ahkâm kesiyorlar, Azize Filomena diye biri yokmuş meğer."

"Ben karımı almaya gelmişim!" dedi jandarma çavuşuna.

"Buyurun alın, alabilerseniz eğer... Keşke bütün kocalar karılarını almaya gelse... Bu iş sarpa sardı, azizim Tricó..." çavuş onunla dayanışarak, dostça gülümsedi. Kadınların protestosunda bir şekilde komünistlerin parmağı var sanmıştı: Tam da o sabah birilerinin Garibaldi anıtının dibine yapıştırdığı bir pankartı kaldırtmıştı; kırmızı siyah dua kitabı harfleriyle yazılmıştı, "*Martyrologium Romanum: Apud Septempedanos, in Piceno, sanctae Philomenae Virginis*,"* her biri bir karış iriliğinde harflerle. İşin güzeli kendisi pankartı görmüş de kilise meselesi sanmıştı *Quarantore*** çağrısı ya da kutsal şeylere küfredenlere karşı bir haçlı seferi ilanı falan: O alışılmadık yer, yani tam Garibaldi'nin ayaklarının dibi de başpapazın bir kaprisidir diye düşünmüştü. Oysa başpapazın bizzat saat on bire doğru kendisine telefon etmiş, bunun ayıp olduğunu ve jandarma teşkilatının kiliseye bağlılığı

* Katakombalarda bulunduğu Azize Filomena'nın şehit niteliğinin kanıtı sayılmış olan Latince yazıt. (ç. n.)

** Hristiyan inancına göre İsa'nın ölümüyle dirilişi arasında geçen sürece karşılık gelen 40 saat süreli çile duası. (ç. n.)

konusunda bir kuşkunun beynini kemirmeye başladığını belirtmişti. Jandarma çavuşu ona jandarma teşkilatının, komutandan aşağı kademelerinin Latince bilgisinden yoksun olduğunu ve kendisinin Azize Filomena'ya karşı hiçbir husumeti olmadığını hatırlatmıştı. Her neyse, pankart oradan indirilmişti: Başpapaz ile jandarma çavuşu da işin sorumluluğunu komünistlere yıkma hususunda fikir birliğine varmışlardı. Ama şimdi, Federterra* sekreteri olan Tricó'nun olaydan içtenlikle ve tümüyle habersiz olması çavuşa rahat bir soluk aldırıyordu.

Michele kiliseye girdi; girdi diyorsak lafın gelişi, çünkü eşiği aşar aşmaz dilbalığı gibi duvara yapışmış buldu kendini. "Tanrım: Köyde bu kadar çok kadın mı var yani?" Peki, o kadın ve çocuk keşmekeşinde karısını nasıl bulacaktı? Her şey bir yana, kilise hemen hemen karanlıktı, yalnızca mihrapların önünde yanan birkaç mum ile *via Crucis*** duraklarının önündeki yağ kandilleri. Başpapazın ya da çavuşun ışıkları söndürmesi amma da isabetli karar olmuştu doğrusu: Öyle ya, karısını almaya gelen biçare bir adamcağızın elinde fenerle gelmesi gerekiyordu. Karanlık yetmezmiş gibi bir de bebeklerin ciyaklaması vardı: Üstelik ağır bir ter, ıslak çocuk bezi ve kereviz kokusu. "Ben gidiyorum, lokantada bir lokma bir şey atıştırırım, sonra eve, tumba yatak... Karım da acıkıp uykusu gelince eve dönecektir; açarım ağzımı yumarım gözümü." Ama inadı tuttu: Yoksa karısı, kendi karısı da Azize Filomena için ortalığı ayağa kaldırmaya girişmiş olmasındı. Önündekileri iterek ilerledi, "Yol verin de geçeyim, Tanrı'nın cezaları!" O deyiş millete o denli utanç verici bir şey gibi geldi ki, çevresindekiler duydukları dehşetle kendisinden şöyle bir uzaklaştılar, geçit verdiler. Etrafında bir girdabın sıvı duvarları gibi açılan yüzlerin arasında bir tanesini seçti: Yeğeni Filomena. Çocuğu da göğsüne asılmış.

"Filomena nerede?" diye sordu ona.

* *Tarım İşçileri Ulusal Federasyonu*: 1901'de kurulmuş sendika örgütü: Kırsal kesim emekçilerinin yaşam koşullarını iyileştirmek üzere uğraş verdiğinden feodal yapıli bölgelerde kuşkuyla karşılanmış ve bastırılmıştır. (ç. n.)

** *Via Crucis*: Kiliselerde yer alan, İsa'nın çilesini dualarla anmak üzere belirlenmiş "Çile yolu". (ç. n.)

“İleride, koronun orada.”

“Gitmiş, birinci sıraya yerleşmiş, tiyatrodaki mübarek!” diye düşündü. Sonra yeğenine, “Şu çocuğu dışarı çıkarsana, boğulacak burada, farkında değil misin?”

Sözleri çevreden bir kınama mırıltısıyla karşılandı. Yeğeni yerinden kılmıdamadı.

Güçbela koroya doğru ilerledi. Vardığında gücü tükenmişti, parmaklığı dayandı. Yukarıdan Azize Filomena ona bakıyordu: Şu heykellere verdikleri bakış, hani insan ne yana giderse gitsin, onu peşi sıra izler; ama hayırlı, tatlı bir bakış: Monreale’deki Tanrı Baba’nın insanı kül ediveren bakışı gibi değil yani. “Demek Azize Filomena yok artık... Asla var olmamış demek!” O düşünceyle yüreğinde kabardığını hissettiği çocuksu iman ve korku duygusunu bastırdı, sırtını mihraba döndü. İlk sıralara dikti gözünü. Karısını göremiyordu, gözbebeklerinde yüzler yetersiz, belirsiz ışık oyunlarına uyarak oynaşmaya başladı: Belki de başpapazın stratejisiyle açık bırakılmış bir yerden bir hava akımı geliyordu, mumların cılız ışıkları her an sönmüverecek gibiydi; o esintiyle bedeniyse giysisi arasında teri buz kesiyordu.

Birden buluverdi karısını: Yüzü yasta kullanılan kara duvaklardan birine bürünmüş, korku dolu gözleri ona dikilmişti. “Kendisini bulup çıkaramam sanıyordu!” Yanına yaklaştı, öfkesi başına vurmuştu, yine de görünürde çok sakindi.

“Eve gidiyoruz!” dedi.

“Gidemem,” dedi Filomena “başpapaz, azizenin mihraptan kaldırılmayacağına yemin etmedikçe burada kalacağız.”

“Eve gidiyoruz dedim sana!” dedi.

“Ben gelmiyorum.”

“Ya, gelmiyorsun demek...” dedi Michele. Sesinde soğuk bir tehdit tonu vardı, oysa aslında ne yapacağını bilmiyordu: İnsanın dram ile güldürü arasında kararsız kaldığı durumlardan birine sokmuştu kendini. Karısının başkaldırısı dünya görüşünde bir uçurum açıyordu; öyle bir dünya görüşü ki, Binbaşı Gherman Titov,* yörünge uçuşunda gelip gelip –nur içinde yatsın– Michele Tricó ile çarpışıyor: 1929’da doksan yaşında vefat eden o bü-

* Gherman Titov: 1960’larda uzay uçuşlarında görev alan Rus savaş pilotu, Vostok 2 uydusunun ünlü kozmonotu. (ç. n.)

yükbabasından, kendisi adından başka genellikle kadınlar, özellikle de zevceler üstüne haklı bir yargı devralmıştı; Garibaldi'nin Sicilya'ya ayak basmasından Concordato'ya* değin büyükbabası o yargıyı öylesine kesinkes uygulamaya koymuştu ki, ardında pırıl pırıl hatırasını bırakmıştı; hem yalnız ailesine değil, köyün tamamına. İhtiyar adamdan işittiğine göre, kadınlar yalnızca bir işe yararlardı: O şey her neyse, ihtiyar adam artık uygulayacak durumda değildi, kendisi de onun dizinin dibinde oyunlar oynadığı, piposunu doldurmak ya da koşup bir bardak su getirmek üzere hazır beklediği zamanlarda o şeyin ne olduğunu henüz bilmiyordu.

"Gelmiyorum!" dedi Filomena bir kez daha.

"Annen!" dedi Michele. Birden aklına ufak bir oyunla onu aldatmak gelmişti, kayınvalidesinin davranışıyla karısının başkaldırısından öc almasını sağlayacak bir şaka.

"Ne oldu anneme?" diye telaşlandı Filomena.

Michele vahim bir haber getirip de usturubuyla vermek isteyen birinin tereddütlü tavrını takınarak, "Hiç..." dedi.

Filomena ânında ayağa fırlayarak, "Ne oldu ki?" diye bağırarak oldu.

"Önemsiz bir şey, diyorum... Yani aslında burada kalabilirsin de... nasıl olsa başında doktor var, papaz var..."

"Doktor mu, papaz mı?.. Yani önemli bir şey!"

"Hafif bir inme hali, dili tutuldu," ve içinden, "keşke sahidenden tutulsa."

Filomena yanında oturan kadınlara döndü, "İşittiniz mi?" dedi. "Anneme inme inmiş, ben gitmek zorundayım..." sıradan çıkıp kocasına, "Gidelim!" dedi, dışarı çıkmadan önce Azize Filomena'nın mihrabına dönüp haç çıkardı. Michele yeniden azizeye baktı. Beyaz tünik, sırmalı kemer, elinde bir yeşil palmye dalı. "*Quo vadis*'teki figüranlardan birini andırıyor."**

Kiliseden çıkışları daha kolay oldu; karısı gidişine özür gös-

* Concordato: İtalya Devleti ile Roma Katolik Kilisesi arasındaki ilişkileri düzenleyen Laterano Anlaşması: 1929'da Mussolini hükümeti ile Papa XI. Pius arasında yapılmış ve Vatikan'ın bağımsız devlet olarak kabul edilmesini sağlamıştır. (ç. n.)

** 1951'de çevrilen ve Hristiyanlığın ilk dönemini anlatan ünlü *Quo Vadis* filmine gönderme. (ç. n.)

tererek söyleniyordu: "Anneme inme inmiş, acele gitmek zorundayım..." Kadınlar da ona acıyarak yol açıyorlardı. Ama kapıya varmadan önce Michele durup ayakta, ağlayan çocuğunu kollarına almış bir ninni mırıldanmakta olan yeğeni Filomena'ya son bir uyarıda bulundu. Kabaca konuştu: "Tanrı cezanı verir senin, öldüreceksin bu çocuğu, Azize Filomena aşkına!" Çevresinden bir kınama homurtusu yükseldi.

"İmansız adam!" diye bağıldılar.

"İmansız sizlersiniz, Papa'ya karşı geliyorsunuz!" diye haykırdı Michele yanında karısı, hemen kapıdan dışarı sıvıştı. Kan ter içinde kalmıştı, kulakları ateş gibi yanıyordu, bir soluk almak için kilisenin eşliğinde durakladı.

"Kutlarım," dedi jandarma çavuşu, "başardınız doğrusu."

"Başarmasına başardım da," dedi Michele, "içerisi bir Cehennem... İnanın sözüme, başka çözüm yok; bırakın ne halleri varsa görsünler..."

"Evet, öyle, ben de o fikirdeyim... Ama ben emir kuluyum... Bakalım artık..."

"Hayırlısı olsun!" diye vedalaştı Tricó.

"Gidelim haydi!" diye sabırsızlandı Filomena.

Michele gezmeye çıkmışçasına keyiflenerek onun arkasından seğirtirken, "Elin ayağına dolaştı!" diye tespitite bulundu.

"Dolaşır elbette: O benim annem..."

"Aklıma gelmişken, neden onu da yanına alıp götürmedin sanki, Azize Filomena için grev yapmaya?.. Belki de o cadı kazasının içinde sahiden inme inerti..."

"Doğru değil mi yani!"

"İnme indiği mi?.. Elbette doğru değil; aklıma böyle bir fikir geldi, çünkü bir dakika önce gördüm kendisini, benden daha sağlıklıydı."

"Ölümünü istiyorsun sen, zavallı ihtiyar sana ne yaptı ki?" diye sızlandı Filomena.

"Sen benden iyi bilirsin bana ne yaptığını... Ama şimdi mesele başka: Bu akşam bana senin yaptığından konuşalım biraz... Benim nasıl düşündüğümü pekâlâ biliyorken, nasıl olur da o şamataya katılırsın sen?"

Eve gelmişlerdi, Filomena mutfak işlerine dalmıştı bile, her zamankinden daha telaşlı hareketlerle akşam yemeğini hazırlıyordu.

“Hiç bile şamata değildi; şamata diye senin yaptığına denir... Bizimki sessiz sedasız bir şeydi: Madem Azizemizi elimizden almak istiyorlar, biz de kiliseye kapanır, koruruz onu...”

“Cahil ne olacak, kara cahilsin sen...”

“Benim bildiğim bir şey var, o da azize hep oradaydı, bu köyü korudu, mucizeler gösterdi, ona ayinler yapıldı, günlerce dua edildi...”

“E, ne olmuş öyle ise? Adamın biri katakomblarda bir mezar taşı okumuş, okuduğunu yanlış anlamış: Yok, altında Filomena diye bir bakire yatıyormuş diye; meğer aslı astarı yokmuş, o yazıtın anlamı başkaymış...”

“Olmaz öyle şey... Ya mucizeleri? Mucizeleri nereye koyuyorsun öyleyse?”

“Nereye koyuyorum, biliyor musun...” Michele eliyle ağzını kapatıp ağzından çıkmasına ramak kalmış olan ağır sözü zapt etti. “Boş ver gitsin, mesele o değil: Mesele sen de, kiliseye kapanan o bahtsızlar da katolik misiniz, yoksa değil misiniz?”

“Elbette katoliğiz!”

“Madem öylesiniz, Azize Filomena yoktur, öyle biri hiç var olmadı dediklerinde, kuyruğunuzu bacaklarınızın arasına kıştırıp sağa sola hiç aldırmadan kendi işinize bakmalısınız... Başpapaz, Hıristiyan Demokratlara oy vermeyen Cehenneme gider dediğinde inanıyorsunuz ya; ama Azize Filomena diye biri yok dediğinde isyan bayrağını çekiyorsunuz... Deli misiniz, nesiniz!”

“Hiçbir şey anladığın yok!” dedi Filomena.

“Ben hiçbir şey anlamıyorum ha?” diye patlak verdi Michele’nin öfkesi. “Ben, ha? Ben o kadar iyi anlıyorum ki, katoliğim diyen senin anlamaman gerektiği gibi anlatıyorum... Şimdi de kendi fikrimi söyleyeyim: O kadar cahilsin ki elifi mertekten ayıramıyorsun, bu öyle bir hikâye ki millet karnını tutarak güler...”

Kaynayan tencereye avuç avuç lahana atmakta olan Filomena sessizce ağlıyordu, Tanrı ona, ne Tanrı’ya ne azizlere inancı olan bir kocaya katlanmak işkencesini verdi diye ağlıyordu.

"Ağlayacaksan kendi cahilliğine ağla, ölümden daha kara cahilliğine."

"Mucizeler," diye başkaldırdı Filomena, "mucizeler var ortada: Mucizeleri de kimse inkâr edemez ya..."

"Bu en hoşu: Efendim, mucizeler varmış... Hiç unutmuyorum, annen Azize Filomena'yı düşünde görmüştü, elinde üç sayı varmış: Kocakarı onları lotoda oynamış, ikramiyeyi kazanmış. Azize Filomena kalkmış da ona loto sayılarını getirmiş, güleyim bari... Daha beteri de var: Bir papaza Azize Filomena gözüküyormuş diye adamı o yüzden neredeyse aziz yapıp çıkaracaklardı; bir Fransız papazıydı, adını unuttum şimdi..."

"E, görüyorsun ya, Azize Filomena bal gibi var işte!"

"Ne kafa bu be yahu! Azize Filomena yok işte, hayvan mısın nesin: Papanın kendisi söylüyor... Papanın ne çıkarı var kalkıp yalan söylemekte: Ortalığı birbirine katasınız diye mi?.. Azize Filomena diye biri yok: İşte o kadar... İşin güzeli o hiç var olmadı ama, o Fransız papazı da, anan da, başka bir alay papaz da, başka bir sürü kadın da onu görmüşler, böyle, benim seni gördüğüm gibi."

"Var işte!" dedi Filomena, kaya gibi sağlam.

"Yok işte, hiçbir zaman da olmadı," dedi Michele, "şimdi onu mihraptan aşağı alacaklar, sonra Azize Filomena'nın yerine bir başka azize dikecekler, sen de kiliseye mum götürmeye, ayın yaptırmaya, başpapazın söylediği partiye oy vermeye devam edeceksin... Anan da yeni azizenin fısıldadığı sayılarla lotodan ikramiyesini yine kazanacak... Ta ki gelip de adamın biri yine yazıtları okumakta yanılmışlar deyinceye kadar..."

Mutfaktan çıkıp sofraya oturdu, Filomena lahanayla haşlanmış yumurtayı getirsin diye beklemeye koyuldu. Her akşam yaptığı gibi cebinden gazetesini çıkardı, masaya yaydı. Unutmuştu: O ipe sapa gelmez tartışmaya ne zoruna girmişti, bir kadınla tartışmak boşa kürek sallamaktır, rahat rahat *L'Unità*'sını* okusa daha iyi ederdi. Gözlerini başlıklarda gezdirdi: *Dünyanın bütün gözlemevleri kaydettiler: Yeni Zamlija'da Sovyet "süperbomba"sı patlatıldı. Genel silahsızlanma!* "E, gereğini yapmak gerekti mi ge-

* *L'Unità*: Antonio Gramsci tarafından kurulmuş, İtalyan Komünist Partisi resmi yayın organı gazete. (ç. n.)

rekir: Şimdi artık biliyorlar, bizim bomba onlarınkinden daha güçlü işte." *Sovyet Birliği Komünist Partisi XXII. Kongresinde Stalin'in naaşının mozoleden kaldırılmasına karar verdi.*

"Gözlüğüm," diye bağırды, "gözlüğümü getir!" küçük yazıları gözlüksüz okuyamıyordu. Filomena hemen gözlüğü koşturdu.

Michele yazıyı okumaya daldı. Önündeki lahana tabağının dumanları tütüyordu. *Devamı s. 9 s. 3'te.* Gazeteyi parçalayacakmış gibi karıştırarak sayfa 9, sütun 3'ü aradı. İşte oradaydı: "Stalin'in suçundan ötürü olduğuna göre... Stalin'in mezarının mozoleda tutulmasının mantığa uymadığının kabul edilmesi... Karar oya sunuldu. Delegeler kırmızı palet kaldırdılar. Stalin'in naaşının mozoleden kaldırılması oybirliğiyle kabul edildi."

Michele Tricó'nun eli gazeteyi şiddetle tavana doğru fırlattı; sayfalar yalpalayarak kimisi yere, kimisi dikiş makinesinin üstüne düştü.

"Ne var?" diye sordu Filomena.

Michele çatalını lahana tabağına daldırdı. Karısı bakakalmıştı, azize meselesi yeniden açılır diye kaygılıydı.

"Hiç," dedi Michele "hiçbir şey yok."

Filoloji

“Şimdi siz Arapçadan geldiğini mi düşünüyorsunuz?”

“Çok mümkün, azizim, çok mümkün... Ama iş sözcüklere gelip dayandığında, bilim hiç de kesin bir şey söyleyemez: Nereden geliyorlar, hangi yoldan geçmişler, anlamları nasıl değişmiş: Hasılı arapsaçı... Hem sonra bu üstüne en değişik saçmalıkların söylenebileceği sözcüklerden biri; bilgiç saçmalıklar, kendince bayağı bir mantığı bulunan saçmalıklar... Mesele şu: Herkes ama herkes, sözcüğün kökeni nedir diye araştırmadan önce, bugün taşıdığı anlamı bilmeye çalışıyor; sorunlar burada başlıyor, çünkü sözcüğün bir ruh halini anlattığını düşünenler bir yol tutuyor, bir fiilî durumu anlattığını düşünenler ise başka bir yol tutuyor... Alın işte Petrocchi’yi, sözcüğü iki *f* ile yazıyor, İtalyan usulü: “Kanunlara da, ahlaka da saygı göstermeksizin, birbirlerinin çıkarlarını karşılıklı olarak kollayan her düzeyde ve türde kimselerin oluşturduğu birlik.” Ve onu, ama çok belirsizlikle, eski Fransızcadaki *mafler* sözcüğüne bağlıyor, oradan da *maflé* ve *maflu* türemiş: Yani yemek, tıkmak...”

“Beğenmedim.”

“Mide bulandırıyor... Yemek, tıkmak: Ne biçim bir zihniyet!.. Evet, çünkü zihniyet meselesi: Böylesi bir bağlantı Pitré gibi bir adamın aklına asla gelmezdi; sanki havalarda gezen, kuş gibi hafif bir ihtiyarcıktı kendisi. Ben hatırlıyorum, bizim mahallede otururdu: Birinci Dünya Savaşı sırasında öldüydü... Bak, Pitré ne yazıyor: “Mafya ne gizli örgüt ne de dernektir; tüzüğü, yönetmeliği yoktur. Mafyacı hırsız ya da haydut değildir; sözün

günümüzde talihi değişmiş, “mafyaacı” niteliği hırsıza, haydu-
da yakıştırılmışsa bunun nedeni her zaman yeterli kültür sahi-
bi olmayan halkın sözcüğün değeri üstünde durup düşünecek
zamanı bulunmamasıdır; hırsızın ve haydudun hissiyatına göre
mafyaacının sadece cesaretli, gözü pek, burnundan kıl aldırma-
yan bir adam olduğunu, dolayısıyla “mafyaacı”lığın gerekli, hat-
ta vazgeçilmez olduğunu bilmek zahmetine de katlanmamıştır.
Mafya kendi varlığının bilincidir, her çekişmenin, her çıkar ve
fikir çatışmasının biricik, eşsiz hakemi sayılan bireysel gücün
abartılmış kavramıdır; dolayısıyla mafyaacı başkalarının üstün-
lüğüne, daha beteri zorbalığına asla katlanamaz. Mafyaacı kendi-
sine saygı gösterilmesini ister ve hemen her zaman saygı göste-
rir. Haksızlıkla karşılaşırsa kanuna, adalete başvurmaz, hakkını
kendi başına almayı bilir, kendi gücü yetmediğinde de onunla
aynı kafada olanların aracılığıyla alır.”

“Melekler gibi yazıyor.”

“Melekler gibi yazıyor, doğru ama arada saçmalamıyor da
değil...”

“Sahi mi? Bana *İncil* gibi yerli yerince ve haklı geldi.”

“Sen *İncil* okur musun ki?”

“Lafın gelişi söyledim canım... Ama okunduğunu duymuş-
tum.”

“*İncil* ne der, biliyor musun? ‘Sana bir tokat atana öbür yana-
ğını uzat.’ Sen olsan yapabilir misin?”

“Bana bir tokat atanın ağzına kurşunu doldururum.”

“İyi... Demek *İncil*’de saçmalıklar varmış... Ama biz yine
Pitré’ye dönelim...”

“Anladım, eşeğin nerede tökezlediğini anladım: İlk mafya
dernek değildir diyor, sonra insan başkalarının yardımından ya-
rarlanarak hakkını alabilir diyor... demek ki dernek var.”

“Akıllısın, ama konuşmayı öğrenmen gerek... Bir büyük
adamdaki söz ederken ‘eşeğin nerede tökezlediğini anladım’
denmez, memleketin gurur duyduğu biridir o.”

“Hani lafın gelişi söyledim.”

“Sen o lafın gelişinden, atasözlerinden, mesellerden falan
kaçınmalısın; söyleyeceğin şeyleri en kuru, en doğru biçimiyle,
terbiyeli tarafından, incelikle söylemelisin.”

"Allah kahretsin, ben eğitim gördüm mü ki? Üniversiteyi ben koyun sürüsünde okudum."

"Hele böyle bir 'Allah kahretsin' lafını komisyonun önünde ağzından kaçır da gör..."

"Ama komisyonun beni çağırtacağı kesin mi ki?"

"Ecel kadar kesin... emin olmasam seninle vakit kaybeder miydim hiç? Çağıracaklar seni."

"Düşündükçe soğuk terler döküyorum."

"Seni kaç kez jandarmalar çağırdı, kaç kez sorgu hâkiminin karşısına çıktın?"

"Onlar eskilerde kaldı artık... On yıl var ki kimse beni rahatsız etmiyor... Ama şimdi bu yeni bir şey... Komisyon yani: Kim bilir nasıl işliyordur, kim bilir ne sorarlar... Jandarma olsun, hâkim olsun, belli bir olayı, belli bir adamı sorarlar: Olaya karıştım mı, falancayla filancayla ilişkim var mı; o akşam o saatte neredeydim falan... İnsan önceden hazırlar, her soruya hemen yapıştırır cevabı... Ama anladığım kadarıyla komisyon canı ne isterse sorarmış; karşısında zihni açık, sakın olmalı..."

"Peki ben sana hiçbir yanlış yaptırdım mı, hatalı bir adım attırdım mı, bir saçmalık ettirdim mi?"

"Asla."

"E, öyleyse sıkma çanını... Çünkü bilesin ki ben komisyonun önüne kendim de çıkmayı isteyeceğim."

"Siz mi?"

"Evet, azizim, bizzat ben: Çorbada benim de tuzum olsun istiyorum."

"İyi de..."

"Kafalarını büsbütün karıştıracağım tabii... Seni temin ederim, bir an gelecek, işin içinden çıkılmaz olacak: Tarih, filoloji ve imzasız mektuplar derken hiçbir şey anlaşılmaz olacak, hiçbir şey... Komisyona kaç tane imzasız mektup geliyordur, hiç fikrin var mı? 1943'te, Amerikalılar beni belediye başkanı yaptıklarında bin kadar imzasız mektup aldım: O mektuplara bakarsan bütün kasaba Ovra'nın* casuslarından oluşuyor derdin; Mussoli-

* Ovra: (*Organizzazione per la Vigilanza e la Repressione dell'Antifascismo*) Faşizme muhalefeti kovuşturmak ve bastırılmak üzere 1927'de Mussolini rejiminde kurulan gizli polis örgütü. (ç. n.)

ni'nin düşüşüne kadar hapiste kalan saygıdeğer milletvekili Panbianco bile. Aynı mektuplar Amerikalılara da gidiyordu: İlkin ciddiye aldılar, birilerini tutuklayıp Orano'ya götürdüler. Sonra mektuplar çığ gibi yığıldı: O zaman onlar da durumu kavradı... Şimdi neler olacağını sen düşün gayrı... Burası öyle bir topraktır ki azizim, aynı surattaki, senin suratındaki ya da benim suratımdaki iki gözden biri öbüründen nefret ediyordur... Göreceksin bak..."

"Bu dediğiniz doğru."

"Biz yine vereceğim nutka dönelim... Fanfani'ye göre..."

"Ne yani, siz hâlâ Fanfani'den* mi söz ediyorsunuz?"

"Amintore'den değil, hayvan herif! Pietro Fanfani'den söz ediyorum, bir İtalyanca sözlüğünün yazarıdır, sözlükte *maffia*, iki f ile, "Sicilya'nın gizli örgütü" anlamıyla veriliyor ve Arapça *mahfil*, yani toplantı ve toplantı yeri demek olan sözcükten türediği ileri sürülüyor. Zambaldi ile Rigutini de aynı fikirde; Palazzi'ye gelene kadar hemen hepsi öyle... Gel bak, Palazzi'deki tanımlamayı sana okuyayım, gerçekten çok eğlenceli: Birinci kısmını Petrocchi'den kopya etmiş, ardından diyor ki, 'Mafyanın amacı her zaman kötülük etmek değildir, ama başvurduğu araçlar hep yasadışıdır; mafya bir zamanlar Sicilya'da yaygındı.' Keyifli, gerçekten keyifli."

"Hoşuma gitti; mafya her zaman kötü amaçlı değildir demesini beğendim... Bu işte mert bir adam."

"Aslında mert adam değil, başka mert adamlara güvenmiş... Ama işin eğlenceli yanı şu: 'Bir zamanlar Sicilya'da yaygındı.'"

"Onu biz de söylüyoruz, mafya yok artık diyoruz... Bir kere sinde Bakan da söylemişti..."

"Biz de Bakan da sözlük yapmıyoruz... Düşün ki bu 1948'de basılmış... Evvel zaman içinde! Kral Martino** zamanında herhalde... Gelelim Sicilyalılara, Sicilyalı araştırmacılara: Sözcüğü kaydeden ilk sözlük 1868'de Traina; onu yeni gibi veriyor, Toscana lehçesinde *sgherri* (silahlı zorba) anlamına gelen *smáferi* sözcüğünden türemiş olabilir diyor..."

* Amintore Fanfani: Hristiyan Demokrat Partisi militanı ünlü politikacı. Pietro Fanfani (1815-1879): İtalyan yazar ve filolog. (ç. n.)

** Aragon kralı, II. Martino adıyla 1402-1409 arasında Sicilya'ya hükmetmiştir. (ç. n.)

"Beğenmedim."

"... ya da, ki bunu hiç mi hiç beğenmeyeceksin, diyor ki Toscana'da *maffia* sözcüğü sefalet demekmiş, 've asıl sefalet kendini yalnızca kaba kuvvet sayesinde büyük adam olmuş saymaktır ki bu, tersine, büyük bir kabalıktır, yani düpedüz hayvan olmak demektir.' Beğendin mi?"

"İğrenç buldum."

"Ama sonra şöyle ekliyor: 'Manevi güven, görünür cesaret: Ataklık'"

"Akli başına gelmeye başlıyor yani."

"Her neyse, kökenbilimi, kö-ken-bi-li-mi, yani sözcüklerin kaynağını fazla uzatmamak için Halepli Rahip Gabriele Maria'da duracağız, kendisi Fransisken tarikatından bir misyoner ve Arapça hocası, ustaca çözümlemesini şöyle sonuçlandırıyor: "Yukarıda zikredilen kelimelerin manasına bakılacak olursa, mafya kelimesi aslı itibariyle şunları ihtiva etmektedir: *Kuvvetlilerin zorbalıklarına karşı müdafaa, her türlü cemiyet kanunundan arıyet, her türlü zararın telâfisi, maddî kuvvet, vücut sağlamlığı, manevî sükûnet, bir taraftan hayır işleyen şahıslar karşısında minnet ve şükran hissi, öte taraftan her şeyin en mükemmel ve en üstün kısmı, ki bunlar Pitré'nin verdiği anlamlarla aynen uyuşuyor.*" Rahip Gabriele'nin Arapçadan önerdiği kökenler: *mohafat* savunmak anlamına geliyor; *hofuat*, yani bir şeyin en iyi kısmı; *mohafi*, yani dost, müteşekkir dost... Bunlar basit tarafından, kafanı fazla karıştırmayayım..."

"Amma da bilgili adammış şu Fransisken rahibi!"

"Bilgili olmasına bilgili de, beni tam olarak ikna etmiyor, söz aramızda, Fanfani bana daha inandırıcı geliyor."

"Fanfani mi? Şimdi bizden yana mı oldu?"

"Dikkat et, azizim, dikkat et... Fanfani dediğimde siyasetçi ile hiçbir ilişkisi bulunmadığını açıkladım ya... Sen öyleyse yaptığım açıklamalara hiç kulak vermiyorsun."

"Şimdi açık konuşalım, bana öyle geliyor ki bunlardan bahsederek boşa vakit harcıyoruz; lanet olsun, bütün bu laf biliminden ne anlarım ki ben! Benim bilimim ve bence dünyanın bütün bilimi cüzdanımda ve çiftemededir."

"Öyleyse Traina haklı: Kendini büyük adam sanıyorsan bu

aslında hayvanoğlu hayvan olduğundan... Ama bana vız gelir tırıs gider, başı dertte olan ben değilim ya: Bırakırım sizi köpekler paralasın, bırakırım gitsin... Öyle ya, sen ve senin gibiler, nasıl olsa biliminiz cüzdanınız, çifteniz ve dinamit yüklü otomobillerinizden ibaret... Çünkü şimdi biliminiz arttı doğrusu, bir de dinamit eklendi, tritol eklendi: Parlak sonuçları da ortada... Böyle işleri Tirollu* Almanlara bırakın yahu: Bağnaz, kaçık onlar; faşist onlar..."

"Öyle ama, dinamit iyi iş görüyordu; siz de, başlangıçta, hani..."

"Her şeyi yerli yerine oturtalım bakalım: Başlangıçta, senin dediğin gibi, o başlangıç her neredeydi ise, sizler bana dediniz ki 'bu *lupara*** hikâyesi sona ermeli, artık herkesin ağzında bir *lupara* lafıdır gidiyor, burası *lupara* diyarı oldu çıktı, yurtdışında ayıp oluyor: Daha iyi araçlar var, daha çabuk sonuç alınıyor, daha güvenli; attığını mutlaka vurmak istediğinde onları kullanmakta yarar var... Hem elimizde bir delikanlı var ki patlayıcıların piri...' Ben de sizi serbest bıraktım, sizi ve patlayıcıların pirini; öyle bir pir ki patlayıcının fitilini çıkarmadan oracıkta otomobili terk ediyor... Patlayıcıların piriymiş!"

"E, nasıl oldu biliyorsunuz: Bir anlık bir panik, dalgınlık işte..."

"Dalgınlıkmış! Bir dalgınlık ki kıyameti kopardı, o dalgınlık öyle bir patlama yaptı ki duymayan kalmadı: İşte sonuçları da ortada, görüyorsunuz."

"Ama ben telefon ettirmiştim: Arabaya el süreyim demeyin, kıyamet kopar dediydim."

"Ama onlar el sürdüler işte... Ne yani, sen sahiden el sürmezler mi sanmıştın? Neden el sürmesinler, kimliği belirsiz bir şahsın telefonundan ötürü mü? Şaka da olabilirdi pekâlâ."

"Ne yapalım, olan oldu bir kere... Ben askerler için üzgünüm, pisi pisine gittiler."

"Ölenlerin hepsi pisi pisine gitti... İşin güzeli sonra da bana cenazelerine katılmak düşüyor."

* Alpler'in İtalya'ya ait bölgesindeki etnik ayrılıkçılara gönderme. (ç. n.)

** *lupara*: Mafyacıların tercih ettiği kısa namlulu çifte; ufak boyutlu olduğundan kullanması ve gizlemesi kolay, kısa menzildeki hedefler karşısında etkin bir silah. (ç. n.)

“İlk kez değil ki.”

“Pek nüktedan olmuşsun, bakıyorum.”

“Ben mi nüktedan? Size mi nükte? Haddime mi düşmüş!”

“Her neyse... Bırakalım bu tedhişçi araçlarını: Biz anarşist değiliz ki, düzen adamıyız biz... Görülecek hesapları bundan böyle eski usulle halledeceğiz.”

“Ama çocuklar da işin zevkini çıkarmaya başlamıştı...”

“Tabii, doğrusu etkisi büyük oldu, onu inkâr edemem... Ama bu yola sapamayız. Ne yani, biz de atom bombası edinmeye mi çalışalım?.. Ölçülü davranmak şart; bilgelik, ince eleyip sık dokumak, durumuna göre davranmak... Bizim sorunumuz şimdi: lik soruşturma komisyonu: Sakin kafayla karşılayalım... Şimdi: Pitré diyor ki, kökeni ne olursa olsun, ilk kez 1868’de kaydedilmiş de olsa, *mafya* sözcüğü... İlk kez hangi sözlükte kaydedildi demiştik?”

“Traina’da.”

“Aferin... İlk kez 1868’de kaydedilmiş de olsa, Garibaldi’nin Sicilya’ya gelişinden önce mevcuttu... Cosa’nın,* yani derneğin de var olduğu şuradan belli (bunu ben ekliyorum): Hapse atılan mafyacılar 1860’ta serbest dolaşan dostlarına bir bildiri gönderdiler, iyi davranmalarını, Bourbonların elâleme ibret olsun diye gösterebilecekleri hırsızlığa, soyguna cinayete karışmamalarını öğütlediler, çünkü sonra bugün denildiği gibi propaganda malzemesi yapar, Garibaldi devriminin üstüne yıkabilirlerdi...”

“Ben bunu hiç bilmiyordum.”

“Bilmediğin daha nice şey var, oysa bilmekte yarar var... Kültür, azizim, muhteşem bir şeydir kültür...”

* Cosa nostra: Mafya’ya verilen ad. (ç. n.)

Sosyete Oyunu

Eli henüz zilin düğmesinde kararsızdı ki, kapı apansız açıldı. "Girin, sizi bekliyordum..." dedi kadın gülümseyerek, sesi cıvıl cıvıldı, sanki sahiden kendisinin pek istediği, heyecanla, neşeyle beklediği bir olay gerçekleşiyormuş gibi. Adam bir yanlışlık var herhalde diye düşündü, sonuçlarını hesaplamaya çabaladı. Bocalayarak, şaşkınlık içinde eşikte duruyordu. Mutlaka birini bekliyordu diye aklından geçirdi: Tanımadığı ya şöyle böyle tanıdığı ya da uzun yıllardır görmediği birini. Hem sonra gözlüğü de yoktu; halbuki biliyordu, genellikle gözlük takardı. "Beni bekliyor muydunuz?" Sesi yine cıvıdayarak, "Elbette bekliyordum... Buyurun, girin, lütfen!"

Girdi, eski bir deniz haritasının kopyası olan seramik zeminde üç adım attı: Bataklıkta yürür gibi, ağır adımlar. Kadından yana döndü, o kapıyı çoktan kapatmış, hep öyle gülümseyerek kendisini bir koltuğa buyur ediyordu.

Yanlış açıklığa kavuşturmak, bilmek istedi. "İyi de, siz kimi bekliyordunuz?"

"Kimi mi?" diye tekrar etti kadın, şimdi alaycı bir gülümseyişle.

"Bakın... ben..."

"Siz?..."

"Yani, sanırım..."

"Sizi başka birisiyle karıştırdım sanıyorsunuz." Artık gülümsemiyordu. Ve daha genç görünüyordu. "Yo, hayır, tam da sizi bekliyordum... Gözlük takmadığımı doğru, ama gözlüğü ya-

kını görmek için kullanıyorum. Sizi parmaklığa vardığınızda tanıdım. Şimdi galiba yakın gözlüğüne ihtiyacım var, böylece sizin de benim de bütün kuşkularımız giderilmiş olacak.” Gözlük açık bir kitabın üstünde duruyordu, kitap da pencere pervazındaydı. Kendisini bekliyorken, kuşkusuz kulağı parmaklığın kapısının gıcirtısına dikili, kitabı okumaya koyulmuştu, ama ancak birkaç sayfayı okuduğu. Anlamsız bir meraka kapıldı adam, acaba hangi kitaptı, beklerken oyalanmak için nasıl bir eser seçmişti. Ama nasıl oluyor da kendisini bekliyordu? Yoksa bir tuzağa mı düşmüştü, ihanete mi uğramıştı, yoksa kendisini göndermiş olan adam aniden pişman mı olmuştu?

Tuhaftır, siyah, kalın çerçeveli gözlük kadını daha da genç gösterdi: Merceklerin irileştirdiği gözlerinde şaşkın, ürkek bir bakış belirdi. Oysa ne şaşkıncı ne de ürkmüştü. Hatta ona meydan okurmuşçasına sırtını döndü. Bir çalışma masasının çekmecesini açtı, birtakım kâğıtlar çıkardı. Dönüp ona yaklaştığında elinde yelpaze gibi açılmış bazı fotoğraflar vardı. “Biraz flu çıkmışlar,” dedi, “ama kuşku yok. Bu, 20 Haziran saat on birde Mazzini Caddesi’nde çekilmiş: Siz kocamın yanındasınız; bu öğleden sonra saat beşte, Popolo Meydanı’nda: 23 Temmuz, siz yalnızsınız, arabayı park etmiş, kilitliyorsunuz; bu fotoğrafta ise karınız da var... Görmek ister misiniz?” Ses tonu alaycıydı, ama kötülükten eser yoktu, oyalanıyordu sanki. Adam nihayet yapması gereken şeyi yapacak duruma geldiğini hissetti. Ama yapamıyordu; kafasını toparlayabildiği kadarıyla elinden gelmezdi artık, yapmamalıydı. Başıyla onayladı, görmek istiyordu fotoğrafları. Kadın fotoğrafları uzattı, aile fotoğrafları, çocuk fotoğrafları gösteren, iltifat bekleyen birinin hafif, keyifli hevesiyle durup seyretti onu. Oysa adam felce uğramıştı sanki, algılar düşünceler hareketler yavaş ve uzaktan geliyordu, umutsuzca ağırdılar. Ve iltifat kadından geldi, bayağı ve insafsız. “Sahi, fotojenik olduğunuzu biliyor muydunuz?” Gerçekten de fotoğrafın bulanıklığı kimliğini gizlemeye yetmemişti, karısıyla *commendatore** ise daha belirsiz çıkmışlardı.

“Buyurun, oturun!” dedi kadın yanı başındaki koltuğu gös-

* *commendatore*: İtalyan toplumunda ayrıcalık oluşturan, sosyal ya da mesleki liyakatten ötürü verilen bir san. (ç. n.)

tererek: Adam koltuğa bütün hayatı çökmüşçesine gömüldü. Ardından "Bir şey içer miydiniz?" Sonra yanıt beklemeksizin iki bardak ile bir şişe konyak aldı. Adam bardağı elinde buluverdi, kadın karşısında kendi içkisini yudumluyordu, gözlerini eğlenceye ona dikmiş. İçti adam. Bir baygınlıktan ayılıyormuş gibi bakındı çevresine. Güzel bir evdi. Fotoğrafları ona geri verdi.

"Güzel bir kadın, karınız. Bilmem biliyor musunuz, Monaco prensesine benziyor. Ama bu fotoğraftan yanılıyor da olabilirim. Yanılıyor muyum?"

"Yanılmıyorsunuz herhalde."

"Demek siz hiç farkına varmadınız." Yine o nefret edilesi cıvılcıvılcı kaha. "Âşık mısınız ona?"

Adam yanıt vermedi.

"Aşırı meraklıyım sanmayın, soruşum meraktan değil."

"Neden öyleyse?"

"Söyleyeceğim... Âşık mısınız ona?"

Soruyu bir el işaretiyle reddetti.

"Sorumu yanıtlamak istemiyor musunuz yoksa karınıza karşı hiçbir duygunuz olmadığı sonucunu mu çıkarmalıyım?"

"Canınız hangisini istiyorsa."

"Ben kesin bir yanıt istiyorum." Sertlikle söyledi o sözleri, tehditle; ardından inandırıcı ve duygulu bir tonla: "Çünkü, bakın, önce sizin durumu kaldırıp kaldıramayacağınızı bilmem gerekiyor."

"Neden önce?"

"Soruma yanıt vermiş oldunuz bile."

"Hiç sanmıyorum."

"Verdiniz canım. Ben size dedim ki: Önce sizin kaldırıp kaldıramayacağınızı bilmem gerekiyor; siz de bana neyi kaldırmanız gerektiğini sordunuz, karınızla, ona olan aşkınızla ilgili neyi yanı... Hemen o 'önce' lafına sarıldınız. Neden önce? Haklısınız. Sizin kaygınız karınızdan yana değil, kendinizden yana. Haklısınız. Böylesi iyi olur."

"Size şimdi onu soruyorum: Neyi kaldırmam gerekiyor?"

"Şimdi size söyleyeceğim şeyi."

"Karım hakkında mı? Ve acaba kaldırabilir miyim diye kaygılanıyorsunuz, öyle mi?"

"Karıınız hakkında. Ve sizin nasıl tepki vereceğinizi bilmek istiyordum, çünkü bizim ikimizin önünde uzun ve sağlam bir dostluk var ve bir alay şeyi geride bırakmak durumunda kalacağız. Siz de bunu istiyorsanız elbette."

"Ama benim karım..."

"Şimdi oraya geleceğim. Ama bu arada söyleyin, anladınız mı?"

"Neyi anladım mı?"

"Bu fotoğrafları, sizi bekliyor olmamı... anladınız mı?"

"Hayır."

"Düşkırıklığına uğratmayın şimdi beni; sahiden anlamadıysanız, umutlarım yıkılır. Sizin umutlarınız da."

"Benim umutlarım mı?"

"Tabii, sizinkiler de. Dost olacağız demedim mi? Öyleyse içtenlikle yanıt verin bana: Anladınız mı?.. Hem konuşmaktan korkmayın, hiçbir gizli mikrofon yok, hiçbir kayıt cihazı yok. Zaten bunu kontrol edebilirsiniz... Ben size bir iş önermek üzereyim, basit, hızlı, kârlı bir iş; hem de tehlikesiz. Başınızın üstünde bekleyen kesin bir tehlikeden kurtarıyor olmam da cabası. Öyleyse sizin zekâ katsayınızı bilmeye hakkım olduğunu da kabul etmelisiniz... Evet, o halde: Anladınız mı?"

"Tümüyle anlamış değilim."

"Bu doğal... Neyi anlamış olduğunuzu söyleyin."

"Sizin durumu bildiğinizi anladım."

"Kısa ve yeterli bir yanıt. Peki şimdi nasıl olup da anladığımı bilmek ister misiniz?"

"Bilmeyi isterdim."

"Vakit kaybı olur, yine de bilmenizde yarar var... Ama kocamla saat kaçta buluşacaksınız? Çünkü hemen söylememde yarar var: Gelecekteki dostluğumuzun temeli bu akşam kocamla kararlaştırdığınız buluşma olacak. Saat kaçtaydı?"

"Ama buluşacak değiliz."

"İşte yine güvensizlik ediyorsunuz. Kocamı pek iyi tanırım ben: Size bu akşama randevu vermemiş olamaz. Saat kaç?"

"On ikiyi çeyrek geçe."

"Nerede?"

"Bir kır yolunda, buradan otuz kilometre uzaklıkta."

“İyi, henüz vaktimiz var... Ama galiba artık bana sizin soru sormanız daha iyi olacak.”

“Nereden başlayacağımı bilemiyorum, kafam karmakarışık.”

“Sahi mi? Sizin daha atik, daha hızlı tepki veren, ânında düşünen biri olmanızı bekliyordum. Ama hayretinizin, kafanızın karışmasının nedeni şu olmalı: Kocam size benden söz etmemiş, karakterimi, en gizli düşünceleri sezinleme yeteneğimi söylememiş. On beş yıllık birliktelikten sonra, onun gibi bir erkek benim gibi bir kadın için açık bir kitap gibidir. Pek aptalca, pek sıkıcı bir kitap. Size nasıl geliyor?”

“Ne nasıl geliyor?”

“Kocam.”

“Şu an içinde bulunduğumuz duruma bakılırsa, salağın teki.”

“Bunu sizden duyduğuma memnun oldum. Aslında ne denli salak olduğunu daha önce de anlamış olabilirdiniz. Ama anlıyorum, onun oturaklı görünüşünden, davranışlarından, otoritesinden, hiç durmadan, ancak usturuplu tarafından, sanki umursamazcasına belli ettiği maddi varlığından gözleriniz kamaşmış... Telaş etmeyin, parası sahiden boldur... Zaten ben de zamanında bunları yuttuydum. Pişman oldum da diyemem: Tek üzüldüğüm, onunla çıkar için değil, aşk için evlenmiş olmam. Ama nasıl olursa olsun, yine evlenirdim onunla. Sonra yanlışımı hemen fark edip kendimi toparladım. Uyum sağlamıştım demiyorum, rahatça kendimi kapıp koyuvermiştim, durum hem kaprislerimi, hem öfkemi tatmin etmeme olanak veriyordu, bir kadının canının çekebileceği her şeyi bana sunan bir durum, yanında yaşayan adama karşı duyduğu küçümseme dahil, ama o salak ne yaptı, kalktı, dengeyi bozdu.”

“Yine de sizin saydığınız gibi tümüyle salak demezdim; içinde bulunduğumuz durumda evet, hiç kuşkusuz, aptalca davranırdı, ihtiyatsızlık etti... Ama kendi kendini yetiştirmiş bir adam o, en azından bana öyle dedi, herkes öyle diyor: Çok zenginleşmiş, çok büyük nüfuz kazanmış...”

“Kendi kendini yetiştiren adamlar konusunda sizin romantik romanlardan, Amerikan başarı elkitaplarından edinilmiş bir

fikriniz var. Ben yalnızca kocamı değil, kendi kendini yetiştirmiş adamlardan oluşan hayli geniş bir çevreyi tanıyorum ve sizi temin edebilirim ki hepsi de başkaları tarafından yetiştirilmişlerdir; o yetiştirenleri de, ortam koşulları, birtakım rastlantılar, birtakım dalavereler yetiştirmiştir, öyle şeyler ki, tarih seviyesine ulaşırsalar bile, yine tesadüfi ve sefil sayılırlar. Kocam son savaşta Sabatelli'yle birlikte faşist milis taburlarındaymış, hani şu daha sonra bayındırlık bakanı olan, ikisi de gönüllü. Hepsi bu kadar. Ve o Sabatelli'nin nasıl bir salak olduğunu siz hayal bile edemezsiniz. Dalaveresi olmayan, iyi düzenlenmiş, yetenekle liyakatın kendiliğinden ilerlediği dürüst bir toplumda, talihleri yaver giderse kendilerini bir kamu kuruluşunun kapısında hademe olarak bulurlardı, talihleri kötü giderse de hapishaneyi boylarlardı. Oysa..."

"Oysa onlar zengin, güçlü, saygıdeğer oldular... Ama madem siz soru sormaya davet ettiniz beni, sorabilir miyim?"

Kadın kendini söylevinin canlılığına kaptırmışken sözü kesilmişti, onaylarca bir işaret yaptı; yine de canı sıkılmış, sinirlenmişti.

"Merak ettiğim çok şey var, ama ilk aklıma gelen şu: Niçin tam olarak bu akşam bekliyordunuz beni?"

"Çünkü bugün sofrada kocam akşam sokağa çıkacak mıyım diye sordu: Sinemaya, bir arkadaşına falan gidecek miyim diye; çünkü kendisi geç gelecekmış, çok geç, şirketlerinden birinin bir yönetim kurulu toplantısı varmış. O tür toplantılardan bu yaz iki tane yapıldı: Demek ki uğurlusu üçüncüsü olmalıydı. Onun için uğurlu, benim açımdan ise uğursuz. Çünkü bunu söyleyen onun ruhunu okuyan ben değilim, onunla iyice yakınlığı olan herhangi bir kimse üç sayısının kusursuzluğuna dayanan bir boş inancı olduğunu bilir. Hele dokuz büsbütün, dokuz dendi mi akli başından gider. Demek ki üçüncü toplantı olacaktı; ayın üçünde; siz de tam saat dokuzda geldiniz. Zili tamı tamına saat dokuzda çalmanız gerektiğini size o söyledi, değil mi?"

"Evet, ama ben sanıyordum ki..."

"... onun örgütlemeye talimli kafasının hesaplı bir ayrıntısıdır sanıyordunuz. Ama kafası örgütlemeye ne kadar az talimlidir, bilmiyorsunuz, eğer bir kafası varsa tabii. Şunu da ekleyeyim

ki, size böylesine diyelim ki... nazik, sakıncalı bir görev yükleme kararı vermesinde, bir matematik hocası olmanız mutlaka etkili olmuştur. Kendisi çarpım tablosunu ancak bilir, o yüzden yaptığı soygunların ve başarılı olduğu bütün soygunların, en yüce matematiğe uyduğuna iman etmiştir. Bazı banka soygunlarında ise yıldızların müziğini duymış. Hani gazetelerde okuduğunuz soygunlar: Saniyesi saniyesine hesaplanmış, kusursuz... Kusursuz olmadıklarında da, kendisi verilen raporları inceler, zayıf noktalarını ve hatalarını bulup çıkarır, tam bir kusursuzluğa eriştirir onları. Bu durumda da böyle olmuştur. Birkaç yıl önce bir cinayet işlenmişti, kuşkusuz siz de anımsıyorsunuzdur, ses getiren bir mahkemesi olmuştur. Kocam iyice merak sardıydı, o kadar ki her sabah memurlarından birini mahkeme salonunda yer tutmaya gönderiyordu, kendisi gidip dinleme fırsatı bulursa diye; birkaç kez buldu da. Ve davalıyı zanlı hücrelerine sürükleyen yanlışları araştırırken, işte kendisi de bir hata işliyordu. Eğer siz bugün... Demek istiyorum ki, işler onun planına göre yürümüş olsaydı, en az on kişi onun o davaya gösterdiği ilgiyi hatırlayacaktı, özellikle de ona yer tutan memuru ve kendisini iyi tanıyan, hatta bazı kez kürsüsünün tepesinden ona gülümsemiş olan yargıçlardan biri."

"Peki siz o zamandan beri mi kuşkulanmaya başladınız?"

"Hatta daha öncesinden; ama o davaya duyduğu tutkudan anladım ki niyetleri belli bir plan doğrultusunda somutlaşmaya başlıyor."

"Bunun üzerine bir araştırma bürosuna başvurdunuz."

"Pek uzun, pek pahalı bir şey; ama görüyorsunuz ya, değişiyor doğrusu. İki yıl kadar süreyle büro bana onun ihanetlerinden ileri bir rapor vermedi. Gülünecek şeydi: İhanetleri! Evlendiğimizden birkaç ay sonra zaten hiç umurumda değildi. O kadınları hep parayla tutmuştu, yine parasıyla tutuyordu, benim ücretimi de nikâhla ödemişti, fiyatım ne denli yüksek ve uzun süreli olursa olsun, onun kaldırmayacağı bir harcamadır sanmıştı."

"Yani kaldıramayacağı bir harcama mıydı?"

"Elbette ki hayır."

"Demek istiyorum ki, neden kaldıramaz oldu?"

"Benim suçumdan ötürü, tabii. Onu kendimden, günlerimden, gecelerimden uzaklaştırmak için elimden geleni ardıma koymadım. Pek ince bir ayırım, çeklerden oluşan ufak bir yer halısı... Yo, hayır, başka erkeklerle olmadım. Daha doğrusu, bir tek kez, kocamdan tiksinemeye başladığımda. Öylesine, denemiş olmak için. Deneme başarısız oldu. Yani hiç hayale kapılmayın."

Bir öfke dalgası adamın başına sıçradı, ona verecek yaralayıcı bir yanıt arandı.

"Alınmayın canım. Ne genç ne de güzel olmadığının farkındayım, hatta siz bana çirkin ve yaşlı da diyebilirsiniz. Ancak demek istediğim, siz kolaylıkla şöyle bir hayale kapılabilirsiniz: Kocamın cansız bedeninin üzerinden geçtikten sonra benim canlı bedenimin üzerinden geçerek paramın bir bölümünden-se tamamına konabilme hayaline... oysa ben aramızda her şeyin şimdiden apaçık olmasını istiyorum."

"Yani siz kocanızın hepten haksız sayılmayacağını kabul ediyorsunuz."

"Ben hiçbir şeyi kabul ediyor değilim; siz eğer bu vardığınız noktada, bizim vardığımız noktada önünüzde açık bulunan iki olası eylemin, yani kocamın planını uygulamak ile benim planımı uygulamanın getireceği sonuçları Cebrail'in terazisinde tartmayı diliyorsanız, o sizin bileceğiniz bir iştir. Ama bu meselelere teraziye karıştırmak kötü bir iş olur. Bu çeşit bir teraziye demek istiyorum!" Ve mültefit bir gülümseme yayıldı yüzüne. "Siz ufak çaplı, açgözlü bir canisiniz, başınıza bela olacak gösterişlere kapılmayın daha iyi."

"Ben cani değilim."

"Sahi mi?"

"Sizden daha fazla cani değilim."

"Öyle olsun. Ama karınızdan çok daha canisiniz, sanırım."

"Olabilir. İyi de, siz bunu nasıl söyleyebiliyorsunuz ki?"

"Bildiklerimden sonuç çıkararak. Siz karınızın, başka erkeklerle diyelim ki, görüştüğünü bilmiyor musunuz?"

"Doğru değil bu!"

"Doğru canım. Hiç gücenmeyin. Karınız gibi bir kadından, onunla görüşen bütün erkekler ne eksiltebilir ki? Güzel bir çiftsiniz, birlikte rahatsınız, aynı şeyleri istiyorsunuz, hiç kavga

gürültü etmiyorsunuz, komşularınız size sempatiyle bakıyorlar... Araştırma bürosunun bana sizin hakkınızda gönderdiği ilk raporda gerçekten hoşla gider şeyler var: Kadın yirmi iki yaşında, bir anaokulunda öğretmen, çok güzel, hayat dolu, şık; erkek yirmi yedi yaşında, bir ortaokulda geçici görevli matematik öğretmeni, sempatik, ciddi; birbirine pek âşık, pek sakın insanlar... İkinci rapor, sonra bütün ötekiler, sizin hakkınızda farklı hiçbir şey söylenmiyor; ama karınızın hiç akla gelmeyecek, şaşırtıcı bir etkinliğini bildiriyorlar. Para için, hiç kuşku yok. O yüzden, şu âna kadar sahiden habersizdiyseniz, içiniz rahat etsin. Para için, sadece para için... Bir kez, ama sadece bir kez, benim kocamla da birlikte oldu, biliyor musunuz?"

"Kuşkulanıyordum. Yani başlangıçta kuşkulanmıştım, kocanızın bize teşne olması yalnızca karıma ulaşmak için sanmıştım. Sonra kuşkum dağıldı, aslında bizden istediği, benden istediği şeyi artık açıkça belirttiğine göre karımı baştan çıkarmaya geldiğine inanmam için bir neden kalmamıştı."

"Oysa kocamın planında karınızla ufak bir çapkınlık ilişkisi gerekliydi. Sizin rastlantı sonucu ya da planı uygularken yaptığınız herhangi bir dikkatsizlik sonucu ortaya çıkmanız durumunda yararlanabilmek için. O zaman diyecekti ki: Karısıyla bir ilişkim oldu, o öğrendi, öç almak için gelip benim karımı öldürmüştür; ya da beni aramaya gelmiştir, öldürmek için, karım ona karşı koymuştur ya da aşağılamıştır ya da başka bir biçimde şiddetini kışkırtmıştır... Ama şimdi kocamın her şekilde ve karınızla anlaşmalı olarak, polisi sizin iziniz üstüne salacağı kuşkusu içinizi kemirmesin; o denli ince düşünemez kocam. Hem sonra eminim ki karınız öyle bir kesin sonuca asla izin vermezdi: Ne çeşit bir kadın olduğunu anladım sanıyorum."

"Ne çeşit bir kadın, peki?"

"Bana benziyor. Başka birçok kadına benziyor... Eşyalara tapıyoruz, aşk evreninde eşyaları Tanrı'nın yerine koymuşuz. Vitrinler bizim gökkubbemiz, gömme dolaplarımızın, Amerikan mutfaklarımızın içinde bütün evrenimiz. İçinde yemek pişirilmeyen mutfaklar, televizyon reklamlarının Tanrısının mekânı... Babam orta-alt sınıftandı, bütün ömrünü kira evlerinde geçirdi, bir ev edinme kaygısını hiç duymadı. Günümüzde ise oturduğu

evin sahibi olmayı istemeyen devrimci yok; bir ev sahibi olabilmek uğruna gırtlaklarına değin borca batıyorlar, yirmi beş yıllık ipoteğe giriyorlar. Sonsuzluk fikri, Cehennem fikri bankaların yirmi beş yıllık kredilerinde ediniliyor. Maneviyatı yönetenler bankalar oluyor. Ama bunları bırakalım... Dediğim o ki, karınız bana benziyor. Hepimiz birbirimize benziyoruz, mesele de bu zaten. Karınız, üstüne üstlük, ilgisiz ya da masum. Eminim, kocam işi önerdiğinde ilk alevlenen de o olmuştur... Aklıma gelmişken: Hangi koşullarla yaptı önerisini?"

"Hamburg'da bir bankaya bizim adımıza önemli bir para yatırdı."

"Ne kadar?"

"İki yüz bin mark."

"O halde siz bu akşam, buraya gelmek yerine, Hamburg'a uçabilirdiniz, sonra da..."

"Uçabilirdim. Ama iş temiz tarafından halledilirse, iki yıl sonra dört yüz bin mark daha alacaktım."

"Benden beş yüz bin mark alacaksınız, hem de üç ay sonra. Güveniyor musunuz?"

"Bilemiyorum."

"Güvenmeniz gerekiyor. Hem şunu dikkate alın ki benim planımın tehlikesi pek ufak, oysa sizin uygulamaya hazırlandığınız planla dosdoğru hapishaneyi boylarsınız, matematik kesinlikle demenin tam yeri. Araştırma bürosu, başıma bir şey gelmesi durumunda, raporların ve fotoğrafların bir kopyasını polise göndermekle yükümlüydü... Oysa şimdi, benim yükümlüğümü yerine getirmemem ya da size ihanet etmeye niyetli olmam halinde, gireceğiniz tehlike yalnızca başka para alamamak ve aşk yüzünden, onur yüzünden cinayet işlemekten ötürü hüküm giymek olur. Yani iki üç yıl hapis, o arada da mutlaka bir af çıkar zaten. Dahası, vereceğim şu yararlı öğüdü aklınızdan çıkarmayın: Tuzağa düşmeniz durumunda, hep karınızın ihanetini öne sürün, kocamın sizi uğrattığı feci düşkünlüğünü. Her zaman."

"İnsan düşünüyor da, belki de beni tuzağa düşürmekte olan aslında sizsiniz."

"Eğer buradan böyle bir kuşkuyla çıkıp gitmeseniz aptal olduğunuzdan kuşkulanırdım..." Saate baktı, ayağa kalktı, gülüm-

seyerek sordu: "Beni nasıl bir ölümle öldürmeye niyet ettiğini sorarsam aşırı merak gösterdiğimi mi düşünürsünüz?"

"Tabancayla."

"Pek güzel... Gidin şimdi, randevu yerine ancak yetişirsiniz. Şansınız açık olsun."

Tatlılıkla gülümseyerek kapıya kadar geçirdi onu, anaç bir tavırla. Adam parmaklığa doğru ilerliyorken, kapıyı kapatmadan, fısıldayarak geri çağırdı. "Aman, lütfen, tek kurşunla kalmasın, çok kuvvetlidir kocam!" Naif bir çocuk için özel özen isteyen biri edasıyla. Ardından, "Susturucusu var, herhalde."

"Tabancanın mı? Evet, var."

"İyi. Bir kez daha söyleyeyim, şansınız açık olsun." Kapıyı kapattı, omuzlarını dayadı. Mest olmuş bir gülümseme vardı yüzünde, her hecenin tadını çıkararak söylendi: "Susturucu: Tamammüden cinayet." Pencereden baktı. Adamın bahçe parmaklığından çıktığını gördü.

Koltuğa geçip oturdu. Ayağa kalktı. Odada gezindi. Sanki çalgı çalarmış gibi, parmaklarını mobilyalara ve eşyalara değdirdi. Saate baktı. Telefona gitti, numarayı çevirdi, telaşlı bir sesle konuştu: "Kocam büroda mı hâlâ?.. Çıktı mı?.. Kaygılıyım, çok kaygılandım... Evet, biliyorum, bu ilk geç kalışı değil; ama bu akşam beni telaşlandıran bir şey oldu... Bir delikanlı geldi onu aradı, akli başından gitmiş gibiydi, tehditkâr bir havası vardı; oturup burada onu bekledi; biraz önce gitti. Korktum işte... Yok, yalnızca bir izlenim değil; delikanlının hangi nedenle öyle altüst, öyle tehditkâr olduğunu biliyorum da ondan... Ama kocam çıkalı ne kadar oldu?.. Tamam, teşekkür ederim. İyi akşamlar... Evet, iyi geceler." Telefonu kapattı, bir başka numara çevirdi, daha da telaşlı, üzüntülü bir sesle konuştu. "Orası Emniyet Müdürlüğü mü? Komiser Scoto orada mı?.. Bağlayın, çabuk olun, lütfen... Aman komiserim, bu saatte sizi yerinizde bulmam bir şans... Ben Bayan Arduini... Bakın, kaygılandım, çok kaygılandım... Kocam... Benim için zor bir mesele, aşağılayıcı bir şey, ama size söylemek zorundayım... Kocamın evli bir kadınla ilişkisi var, çok güzel bir kadın, çok genç... Biliyorum, çünkü bir araştırma bürosuna izlettim, itiraf etmekten utanmıyorum... Hayır, onu zıynayla suçlamak değil niyetim; tam tersine, başına bir şey gelecek

diye korkuyorum... Çünkü bakın ne oldu, bu akşam buraya kadının kocası geldi, genç bir öğretmen, çok telaşlıydı, aklı başından gitmişti. İhtiyatsızlık edip içeri aldım; o da oturdu, tehditkâr bir havayla kocamı beklemeye koyuldu. İki saat kadar. Konuşturmaya çalıştım, ama sadece kaçamak cevaplar veriyordu, birkaç sözcük, o kadar. Şimdi gitti... Evet, birkaç dakika oluyor... Kocamı uyarmak üzere bürosuna telefon ettim, ama çıkmıştı. Eve gelmiş olması gerekirdi, siz bir şey yapamaz mısınız?.. Evet, peki," ağlamaklı bir sesle "yarım saat daha bekler, sonra sizi yine ararım... Teşekkürler."

Bir Vicdan Meselesi

Roma'dan Maddà'ya yolculuk, sabahın sekizinde Roma'dan kalkıp Maddà'ya geceyarısını yedi dakika geçe varan bir trende: Avukat Vaccagnini o yolculuğu düzenli olarak bir günlük gazete, üç haftalık dergi ve polisiye roman okumakla geçirirdi. Ayda en az bir kez bu yolculuğu yapmak zorundaydı: Gidişte yolculuğunun nedeni olan belgeleri yeni baştan okuyup düzenlerdi, dönüşte ıvır zıvır şeyler okuyarak oyalanırdı.

Ancak günlük gazete, üç dergi ve roman tam zamanında sona eren bir yolculuğun ölçüsüydü, yani saat sekizden geceyarısına kadar, arada da iki yemek: Biri lokanta vagonunda, öbürü feribotta. Sorun tren kayda değer bir rötar yaptığında ortaya çıkıyordu: Yayınları tükettikten sonra, şekilleri yutan gecenin içinde akıp giden kırı ya da denizi de seyredemez olunca, avukat uykunun tuzağına yakalanmaya başlıyordu; o durumda da adamakıllı derin bir uykuya dalıp son istasyona kadar gitme tehlikesi vardı, bir kez başına gelmişti. O yüzden, rötar olduğunda, artık neredeyse boşalmış olan trende yolcuların bırakmış oldukları gazeteleri araştırmaya koyuluyor, bir tane bulunca kurtuluş sayıyordu, ister faşist eğilimli bir gazete, ister moda dergisi ya da çizgi roman, ne çıkarsa bahtına.

Böylece, bir yaz gecesi, tren daha Catania'da kırk dakika gecikmeliyken ve Maddà'ya varmadan rötarın yüz yirmi dakikaya ulaşması öngörülüyorken, avukat kendini haftalık *Voi* dergisini okumaya dalmış buldu: Moda, ev, güncel olaylar. İlk sayfalarını karıştırırken moda resimlerine takıldı: Man-

kenlerin bedenini kuşkusuz canlılık ve incelikle gözler önüne seren, ama insanın karısının, kızının, kız kardeşinin bedenini sarması yakışksız kaçacak olan giysiler. Avukat öyle moda yeniliklerinin Maddâ'ya da gelmesini kabul etmeyecek gibi dar görüşlü falan değildi, hiç olur muydu canım! Ama mesele şu ki, Maddâ'da herkes onun gibi kadınların güzelliklerini salt estetik açıdan hayranlıkla seyrebilecek yetenekte değildi ve öyle giyinmiş (derin dekolte, kısacık etek) bir kadının önlerinden geçmesi şehir kulübü üyeleri arasında öyle avaz avaz arzu haykırırları ve açık saçık gözlemlerden oluşan bir salvo atışıyla karşılanırdı ki, kadının kocası, babası, erkek kardeşi ya şeref-sizliği üstlenmeye ya da şiddetli bir tepki göstererek kendini tehlikeye atmaya zorlanırdı.

Haftalık dergi bereket hayli yüklüydü. Son sayfaya geldikten sonra, avukat okumaya başlamak için yeni baştan karıştırmaya başladı. Bir alay reklam, derken *Vicdan, ruh. Rahip Lucchesini yanıtlıyor*. Avukat pabuçlarını çıkardı, bacaklarını karşısındaki koltuğa uzattı, okumaya koyuldu. Ve ânında ırkıldı: "Maddalı bir hanım okurumuz pek nazık, pek karmaşık bir meseleyi dikkatimize sunmakta. 'Birkaç yıl önce zayıf bir ânımda, kocamı evimize girip çıkan bir erkekle aldattım, ta ergenliğimden beri hep biraz tutkun olduğum bir akrabamız. İlişkimiz altı ay kadar sürdü, ama o süre boyunca da ben kocamı sevmeye devam ediyordum, şimdi onu eskisinden de çok seviyorum ve o akrabama karşı duymuş olduğum çekim tümüyle sona erdi. Ama öylesine iyi, öylesine dürüst, bana öylesine bağlı, beni öylesine seven bir adamı aldatmış olmaktan ötürü ıstırap içindeyim. Öyle anlar oluyor ki içimden her şeyi itiraf etmek geliyor, ama onu kaybetmek korkusu beni durduruyor. Çok dindarımdır: O yüzden bu nedametimi papazlara itiraf ettim. Hepsî, biri hariç (ama o Sicilyalı değildi, yarımada-dan geliyordu), dediler ki madem nedametim samimi ve kocama olan sevgim aynen devam ediyor, susmam doğru olurmuş. Ama benim ıstırabım da devam ediyor. Siz, muhterem rahip, bana ne tavsiye edersiniz?'"

Avukat öylesine keyifli bir ruh haline kapıldı ki, handiye coşturabilir. O mektup artık kulüpte en az bir ay konuşma

konusu olacaktı: Kulüpte, mahkeme koridorlarında, aile toplantılarında. Yüzlerce varsayım ileri sürülecekti, dünya kadar yaşantı – zevcelerin, kocaların, zevcelerin hısım akrabalarının hayatları– en keskin merakın eleğinde elenecekti: Kendisinininki saf, handiye edebî bir merak; diğerlerinininki ise öküzün altında buzağı arayan kötücül bir merak.

Gözlerini kısıtı, yavaş yavaş, bir gülün taçyapraklarını teker teker koparır gibi açılmaya başlayan araştırmasına ışık vermesini dilercesine başını tavandaki ampule doğru kaldırdı. “Kim olabilir acaba?” diye geçirdi içinden gönülsüzce, yumuşaklıkla. “İyi de, kim olabilir acaba?” Bir yandan da, mektubun sunduğu ipuçlarını izleyerek hanımın kimliğinin belleğinde derhal belirivermesinden ürkererek, araştırmaya dalmakta duraksıyordu.

O oyalanma öylesine tatlı geldi ki, uyku tatlı tatlı bastırırverdi; ama avukat, daha Rahip Lucchesini’nin yanıtını okuması gerektiği düşüncesiyle birdenbire silkindi.

Derhal belli oluyordu ki rahip yanıtını gözlerinden ateş saçarak kaleme almaya başlamıştı: “Bir zayıflık ânınızda ha? Öyle bir zayıflık ânı ki altı ay sürüyor? Kendi kendinize karşı, işlediğiniz günaha karşı nasıl böylesine hoşgörülü olabilirsiniz de altı ay süren, ALTI AY, yine sizin söylediğiniz gibi iyi, dürüst, sadık, sizi seven bir adama ettiğiniz ihaneti bir anlık bir zayıflık sayabilirsiniz?” Sonra, bir “ama”ya asılmış bir iyilik, tatlılık salkımı geliyordu: “Ama eğer nedametiniz içten ise, pişmanlığınız hep öyle şiddetliyse, bir daha asla günaha sürüklenmeme kararınız kesin ise...” Sözün kıyası: “Sizin günahınızın kefareti nedamet olmuş ve olmakta; ancak bu durum sizi kocanız gibi iyi yürekli ve dünyadan habersiz bir adama, size karşı gerçek aşka eşlik eden, güven duyan bir adama ihanetinizi itirafa kadar vardırmamalıdır, çünkü öyle bir ihanet ki bilmesi onun ruhunda belki de tamiri imkânsız bir yara açabilir. Soyut olarak konuşursak, evet, vicdanınızın ettiğiniz ihaneti onun kurbanı olan kişiye itiraf etme eğilimi ancak övgüyle karşılanabilir; ama o insan durumdan habersizse ve itirafınız ona ıstırap ve huzursuzluktan başka bir şey getirmeyecekse, susmak görevi baskın çıkar. Susmak ve vicdan azabı çekmek. Demek ki ihanetinizi

kocanıza itiraf etmemenizi salık vermiş olan papazlar size doğru tavsiye vermişler. Size bunun aksini öğütleyen papaza gelince, sanıyorum ihtiyatsız öğüdü insan yüreğini yeterince bilmesinden ileri geliyordur, sizin söylediğiniz gibi Sicilyalı değil de yarımadalı biri olmasından değil. Her halükârda dua edin, evladım, Tanrı'ya sığının: Öyle ki susmak sizin için ihanet ettiğiniz adama itirafta bulunmaktan daha büyük bir fedakârlık olsun."

"Güzel yanıt" diye düşündü avukat, "gerçekten güzel. Öfke, iyilik, sağduyu: Her şeyi tamam. Birinci sınıf bir adam bu Rahip Lucchesini." İyice bir esnedikten sonra bir sigara yaktı ve bir tür kadınlar hamamının içine daldı, Maddâ'nın bütün genç ve güzel hanımları orada korkular içinde, onun gibi katı ilkelere ve keskin bir zekâyâ sahip olan bir adamın aralarından hangisinin suçlu olduğunu, hangisinin kocasını aldattığını keşfetmesini bekliyorlardı.

Sekiz saatlik bir uyku ve koca bir fincan kahvenin ardından Maddâli hanımın mektubu Avukat Vaccagnini'nin aklına yenisinden geldi. Karısının *Voi'*ye abone olduğunu ve kasabada derginin en az elli dolaylarında nüshasının dolaşıyor olacağını bilmesine karşın, kupürü kesip cüzdanında saklamıştı. Bir araştırma için o noktadan yola çıkılabilirdi: Kasabada haftalık dergiye abone olan ya da düzenli olarak gazete bayiiinden alan hanımların listesini çıkararak. Zor bir iş olmazdı, gazete bayii kendi müşterisiydi; posta müdürü de olaydan haberdar edilirse, gece bile koşup posta çuvallarını açardı. Her şekilde, kendi karısından da bir ipucu elde edebilirdi. Çağırdı onu.

Karısı, kafası bigudilerle dimdik olmuş, yüzü kremden pırıl pırıl, sabırsız bir "Ne var?" sorusuyla geldiğinde, avukat her nedense birdenbire kendisini ters ve sorgulayıcı bir ses tonuna meyletmış buldu.

"Sen aldığın dergileri okur musun?" diye sordu.

"Hangi dergileri?"

"Moda dergilerini işte."

"Ben yalnızca *Voi'*ye aboneyim."

"Öbürlerini de bayiden satın alıyorsun."

"Hiç de değil, öbürlerini arkadaşlarım ödünç veriyorlar!" Hanım lafın gereksiz harcamalar, savurganlık üstüne her zamanki tartışmalarından birine kayacağını sanıyordu, kocasına bakılırsa o israfı günün birinde başlarına dert açacaktı.

Neyse ki avukatın niyeti aile bütçesi üstüne bir tartışmaya dalmak değildi: "Voi!" dedi, "İşte o, okuyor musun Voi'yi?"

"Elbette okuyorum."

"Rahip Lucchesini'nin köşesini de mi?"

"Kimi zaman."

"Son sayıdakini okudun mu peki?"

"Yoo, okumadım. Ne olmuş?"

"Oku öyleyse."

"Niçin?"

"Oku, diyorum... oku da bak..."

Hanım, yazının ne bakımdan ilginç olduğunu öğrenmek için kocasına ısrar etmek ya da kocasının ters ses tonuna ters yanıt vererek köşeyi okumamak ile hemen koşup okumak merakı arasında bir an kararsız kaldı. Doğaldır ki merakı bas-kın çıktı; yine de kocasının okumuş olduğu şeye şaşkınlık ve ilgi göstererek onu memnun etmek istemedi. O yüzden onun tepkilerini gözlemlemek ve ağzından bir laf, bir ipucu almak isteyen kocası on beş dakika bekledikten sonra onu yeniden çağırdı.

Ama hanımın sesi tuvaletten geldi, sinirinden tiz çıkıyordu: "Ne istiyorsun?"

Kapalı kapının ardından avukat sordu: "Okudun mu?"

"Hayır!" diye kuru bir yanıtla geçiştirdi hanım.

"Amma da ahmaksın!" dedi avukat... kuşkusuz okumuştı ve yine evlilik mutluluklarına gölge düşüren inatlaşmalardan ötürü kendisine olayı konuşma keyfini vermek istemiyordu.

Ama mahkeme koridorlarında şansı daha yaver gitti; kulüpte ise başarısı büyük yankı uyandırdı. Mahkemede, Avukat Lanzarotta'nın mektubu okuduktan on dakika sonra cüppesini çıkarıp ani bir rahatsızlık bahanesiyle başkandan görülmek üzere olan davanın ertelenmesini istemesini herkes doğru yönde anlamlandırdı: Elli yaşında, ama dinç bir erkekti ve yirmi beşinde

bir karısı vardı; Yargıç Rivera'nın ise mektubu okudukça ölü gibi kaskatı kesilip tek söz etmeden geri vermesi, uyurgezer gibi ofisine yollanması da aynı anlama çekildi.

Kulüpte Avukat Lanzarotta ile Yargıç Rivera'nın tepkileri anlatıldı, herkes hınzırca bir acımayla o ikisinin kaygılanmalarının bir nedeni olması gerektiği konusunda fikir birliği etti. Ama bekâr olan Don Luigi Amaru acımasızca belirtti: Eş dost ve tanıdıklar çevresinden hiç çıkmadan bile, Lanzarotta ve Rivera'nın koşullarında en az yirmi kişi bulunurdu. "Ne koşulları?" diye sordu iki üç kişi. Don Luigi de koşulları şöyle belirledi: Kadın yirmi-otuz beş yaşları arasında; çirkin sayılmaz; mektuptan anlaşıldığı üzere iyi eğitim görmüş; evine girip çıkan ya da girip çıkmış olan kırk yaşlarında, yakışıklı, çekici sayılabilecek bir erkek; iyi huylu, sakın ve zeki sayılmayacak bir koca. O şemanın herkesçe onanmasının ardından hemen üzüntü yayıldı ortalığa: Zekâ bir yana, çünkü hiç kimse kendisinininkinden kuşku duymazdı, hazır bulunanlar arasında o koşullara uyan kimselerin sayısı dokuzdu (birisini onları saymıştı bile).

Aralarından durumun bilincine vardığını ilk belli eden kişi proje teknisyeni Favara oldu. Avukat Vaccagnini'ye doğru kaşları çatık, tehditkâr bir ifadeyle ilerleyerek, "Şu mektubu verin de bir daha bakayım!" dedi. Avukat mektubu uzattı ve Favara, bir koltuğa gömülüp her zaman gazetelerdeki bilmecelere, çapraz bulmacalara yönelttiği yoğun dikkatle okumaya daldı; kendisini saran sessizliğin, nasıl keyifli ya da kaygılı bir dikkatin odağı olduğunun farkında bile değildi. Çünkü bekârlar, dullar, ihtiyarlar, karılarının hiç akrabası bulunmayan talihliler kıs kıs gülüyorlardı; ama Don Luigi'nin belirttiği koşullarda olanların bakışlarında tam bir kaygı okunmaktaydı, öyle ki Favara o davranışıyla sanki bir tür kurban gibiydi, adak bir kez yerine getirildiğinde onlara yıkılmak üzere olduğunu duyumsadıkları güvenlerini geri verecekti.

Nitekim Favara gözlerini o kâğıt parçasından deniz kazasına uğramış birinin bakışlarıyla kaldırdığında, azap yoldaşlarının, aynı zamanda keyiflenmekte olanların diledikleri biçimde tepki gösterdi: "E, ne bakıyorsunuz öyle? Kafadan uydurma şeyler, saçma sapan... Gazetelerde yayımladıkları mektuplara ben

hiç inanmamışımıdır; böyle mektupları gazeteciler kendileri yapıp yakıştırıyorlar.”

Hazır bulunanların çoğu, “Pek doğru, haklısınız!” dedi, ama alttan alta haline acıyarak gülüyorlardı.

Oysa dindarlığı herkesçe bilinen ve otuz yılı aşkın süredir dul olan Doktor Militello itiraz etti. “Yo, hayır, aziz dostum! Gazetelerin diyelim ki kışkırtıcı mektuplar uydurduklarını kabul de edebilirim; ama burada bir rahibin köşesi söz konusu ve bir rahibin bir şeyi uydurması, üstelik bir vicdan meselesi uydurması öyle bir şüphe ki, ben onu saygısızlık, hatta hakaret sayarak reddederim.”

“Siz onu reddedersiniz, öyle mi?” diye sordu Favara, yüreğinde kabarmakta olan şiddeti güçbela bastıran bir acı alayla. “Siz de kim oluyorsunuz?”

Doktor, Favara’nın kuşkusunu geri püskürtmesine açık seçik bir hak sağlayacak bir kimlik arayışıyla çırpınarak, “Ne demek ben kim oluyorum?” dedi. “Bana kim olduğumu mu soruyorsunuz?.. Ya, kimim ben?” Soran bakışlarını oradakilerin üstünde dolaştırdı.

Katolik öğretmenler derneğinin başkanı Öğretmen Nicasio derhal doktorun yardımına koştu: “Siz bir katoliksınız, katolik olarak da hakkınız...”

“İçi beni yakar dışı seni!” diye haykırdı Favara koltuğundan ok gibi fırlayarak ve hakarete uğrayanların tepki göstermesine zaman kalmadan, gazete kupürünü avcunda top gibi buruşturup piyanoya doğru öylesine bir öfkeyle ve çabayla fırlattı ki, Castel Sant’Angelo’da görülen şu top mermilerinden birine dönüşüp hedefi vuracakmış gibi oldu; ardından telaşla çıkıp gitti.

Ortalığa derin bir sessizlik çöktü, ama hafif, neşeyle titreyen bir sessizlikti. Ardından Militello söylendi: “Favara’nın karısının akrabası olduğunu bilmiyordum!” Böylelikle o denli keyifli bir sohbete yol açtı ki, ancak garsonun gelip büyük bir saygıyla saati hatırlatmasıyla son buldu: Öğleden sonra ikiye bulmuştu saat.

Avukat Vaccagnini spagettiye hamurlaşıp, karısını suratı beş karış asılmış buldu. Söylenmeden yedi yemeğini, çünkü suç kendisinindi, karısını eğlendirmek için, Lanzarotta, Rivera ve –en hoşu en sonda– Favara’nın oynadıkları sahneyi ballandırarak anlattı.

Oysa hanımefendi o keyifli öykünün hakkını vereceğe benzemiyordu. “Aferin hepinize, vicdan sahibisiniz doğrusu. Ya bir trajediye yol açarsanız?”

“Ne trajedisi canım!” dedi avukat. “Hem sonra bir trajedi olsa bile, benim vicdanım rahat. Bir kere, itin köpeğin okuduğu bir dergide yayımlanmış bir mektup söz konusu...”

“Okuyanlardan biri de sensin!” diye vurguladı hanımefendi.

“Tesadüfen!” diye belirtti kocası.

“Ben her zaman okuyorum, demek ki ben de it köpek sınıfına dahilim!” Kim bilir niçin, hanımefendi kavga çıkarma peşindeydi.

Avukatın ise canı kavga istemiyordu, özür dileyerek sözü sürdürdü: “İkincisi, çünkü hiç kimse ve bak, hiç kimse diyorum, o üçünden hiçbirinin özel durumlarına en ufak bir değinmede bulunmadı: a) çünkü Lanzarotta, Rivera ve Favara’nın karıları üstüne benim bildiğim şimdiye değin hiç dedikodu yapılmamıştır; b) yapılmış bile olsa, hepimiz centilmen insanlarız, hem ben fazlasıyla centilmenimdir; c) ama biri çıkıp da kendini boynuzlu ilan etmek isterse, o onun bileceği iştir, ben de eğlenmekte serbest sayılırım...”

“Mesele bu zaten,” dedi hanımefendi, “maksat eğlence olsun.”

Ustası olduğu kılı kırk yarma sanatını ortaya koyuyorken sözünün kesilmesine hiddetlenen avukat sesini yükseltti: “Evet, aslında öyle, maksadım eğlenmek... Ama eğer bu konuda benim eğlenecek konumda olmadığımı biliyorsan, söyle de öğreneyim bari!” Suratında vahşi bir ifade belirmişti bile.

“Hergele, n’olucak!” dedi hanımefendi, sonra da gidip yatak odasına kapandı.

Avukat son sözünden hemen pişman oldu, hem de karısını gücendirmiş olmaktan çok, kendi iç rahatlığını bozduğundan

ötürü; çünkü o söz şimdi kafasında eski bir öyküyü canlandırıyor ve öyküden bir tedirginlik, kuşku, korku fırtınası filizlenip dal budak salmaya başlıyordu. Öykü Norman Wilhelm'in bir fermanına ilişkindi, kral ülkesindeki bütün boynuzluların, boynuzsuzlardan ayırt edilebilmeleri için külah giymelerini buyurmuştu, buyruğa uymayana yüz ons ceza kesilecekti; yasalara uymaya pek hevesli bir koca da karısına sormuştu, elini vicdanına koyup söylesin, külah giymeli miydi giymemeli miydi diye. Karısı ilkin pek şiddetle itirazlar etmiş, kocasının onurunu ondan daha fazla gözetken zevce bulunmayacağına dair yemin billah etmişti. Ama adamcağız, böyle yüreklenmiş durumda so-kağa başı açık çıkmaya hazırlanıyorken, karısı onu geri çağır-mış, aman ne olur ne olmaz, dünya hali bilinmez ya, yine de tepesine bir külah giysin demişti.

“Bir koca neyi bilir ki?” diye düşündü avukat ve kafasına kadın aldatmacalarını, kadınların birtakım şeytani hünerlerle kotardıkları ihanetleri anlatan bir edebiyat seli doluverdi; onun, başına gelen felaketi düşünmeye dalan bir körün umutsuzlu-ğuyla (kıyaslama beyninde şimşek gibi çaktı) yüreğini kaptır-dığı kendine acındırma duygusunu besledi. Böylece kendini gerçekten fiziksel bir körlük durumunda hissetti: Karısının onu tanımadan önce yaşadığı yılların, karısını yalnız bıraktığı za-manların, karısının elindeki özgürlüğün, yüreğindeki gerçek duyguların, kafasından aslında geçirdiği şeylerin içinde saklı bulunduğu yoğun karanlık onu her yanından kuşatmaktaydı. “Felsefe lazım insana, felsefe!” dedi kendi kendine ve felsefe zih-ninde Marcus Aurelius’un* imgesiyle canlandı, Messalina’nın su misali akan sıırıslıkla çıplaklığı üstünde yüksek, hareketsiz duruyordu imparator; çünkü kim bilir hangi nedenle, avukatın kafasında Messalina’nın Marcus Aurelius’un karısı olduğu ve adamın evliliğin belalarıyla baş edebilmek için kendini felsefeye verdiği düşüncesi yerleşmişti.

* Marcus Aurelius (121-180): Roma imparatoru, aynı zamanda Stoa Okulu’nun en ünlü filozoflarındandır. Metinde adı geçen, ahlaksızlığıyla ünlü Messalina ger-çekte onun değil, İmparator Claudius’un karısıydı. (ç. n.)

Felsefe bütün akşam boyunca kulüpte kanat çırpı. Yargıç Rivera ile Avukat Lanzarotta da oradalardı ve tabii ki sakin bir tınmazlık görüntüsü sergilemeye çabalıyorlardı –ve o yüzlerinin renginden, gözlerinin şaşkınlığından ve tedirginliğinden anlaşıyordu–; öte yandan rahatsızlıklarını, kaygılarını, korkularını gizlemeye çalışanların sayısı çoktu. Onlardan biri de Avukat Vaccagnini idi, oysa başkalarının gözünde mutlu bir konumda sayılırdı: Karısının akrabaları arasında yalnızca Detroit’te yaşayan ve kasabada hiç görülmemiş olan bir kuzen ile manastıra kapanmış bir rahibe teyze vardı.

Proje teknisyeni Favara onları her türlü kaygıdan kurtarmak üzere elinden geleni ardına koymamıştı: Kulüpten ayrılır ayrılmaz eve koşup karısını amansız bir sorguya tabi tutmuştu, (söylediklerine göre) zecrî tedbirlere de başvurmuştu ve hanımı o suçu işlemiş ve o mektubu yazmış olduğunu inkâr ettiğinden, hem de umutsuzca inkâr ettiğinden ötürü, Favara artık yapılacak bir tek şey kaldığına karar vermişti; Milano’ya, Rahip Lucchesini’ye koşmak, o mektubu göstermeye zorlamak. Rahip Lucchesini’nin iyilikle kabul etmemesi olasılığını hesaba katarak cebine bir tabanca da koymuştu. O nedenle hanımefendi, kocası evden çıkar çıkmaz Mühendis Basicò’ya telefon etmişti, ortağı ve dostu olan kişiyi felaketten kurtarsın diye; gerçek bir dost olan mühendis soluğu Catania havalimanında almıştı, istasyon şefinin belirttiği üzere trenle yola çıkan Favara’nın Milano’ya ertesi gün varacağını hesaplıyordu. Gelgelelim ne denli dost olursa olsun, yola çıkmadan önce Doktor Militello’yu üstlendiği o nazik ve gizli girişimden haberdar etmişti, ki bu da kulübün bütün üyelerini devreye sokmak anlamına geliyordu.

O yüzden şimdi hepsi Favara olayı üzerine felsefe yapıyorlar, onu altüst eden kuşkuların asılsız olduğunu belirtiyorlar, ama içlerinden pekâlâ da asıllı olmasını umuyorlardı. Hatta mektubu Maddà’daki bir muzip yollamış olmalı bile dediler: Ortallığı öyle birbirine katmak için bir hanımefendinin kalkıp da öyle bir basiretsizlik etmesi olanaksızdı doğrusu.

“Bu işi yapanı bir elime geçirsem,” dedi Profesör Cozzo, “Tanrı şahidimdir gırtlığını sıkarım.”

Cozzo bekâr olduğundan ötürü hepsi şaşakaldılar: "Seninle ne alakası var ki?"

Cozzo sıkılı sağ yumruğunu sol avcuna vurarak, "Benimle ne alakası olduğunu bilirim ben!" diye yanıtladı. Sahiden de alakası vardı: Nicasio'nun hanımıyla bir buluşma ayarlamıştı, il merkezinde bir otele, ilk buluşmaları olacaktı; ama Bayan Nicasio buluşmayı iptal etmişti, tam da o gün kocasına her zamanki gibi kente alışverişe ineceğini söyleyemeyeceğini ileri sürmüştü, zaten öğretmen beye sofrada söz söylemenin yolu yoktu, sınırları tepesinde, kuşkular içindeydi.

Cozzo'nun davranışı da yeni bir kuşku dalgasına yol açtı, ama hep bastırılmış, gizlenmiş kuşkulardı; orada bulunan Öğretmen Nicasio da pirelendi, karısının hemen bütün gece boyunca Cozzo ile dans etmiş olduğunun anısı canlanmıştı (daha sonra evde kavgasını da etmişlerdi).

Sözün kısası, kimileri için uzun bir akşam oldu, kimileri için de fazlasıyla kısa.

Avukat Zarbo her gece yaptığı gibi, karısından önce yatmaya gitti. Kötü bir gün geçirtmişti ona o mektup: Mahkemede, kulüpte, en önemlisi kendi yüreğinde, hınçla acıma duygusu, aşk ile kin arasında çırpınmıştı. Ötekiler gibi değil. Çünkü kendisi biliyordu, her zaman bilmişti.

Kitabını aldı, işaretli yerini açtı. Birkaç sayfa okudu, ama gözleriyle zihni arasına bir perde inmişti sanki, zihni acılar içinde paramparçaydı. Gözlerini kitabından kaldırdığında, karısını çıplak gördü, kolları yukarıda, başı giymekte olduğu geceliğin içinde saklıydı, ürker gibi oldu avukat. Kayıtsız bir sesle, sakın bir tonla ona sormanın tam sırası olduğunu düşündü: "Niçin yazdın Rahip Lucchesini'ye?"

Kadının yüzü sanki bir yırtıktan belirir gibi oldu, çaresizlik, korku doluydu. Haykırır gibi sordu: "Bunu sana kim söyledi?"

"Hiç kimse: Hemen anladım mektubun senin olduğunu."

"Neden? Nasıl?"

"Çünkü biliyordum."

Kadın dizleri üstüne çöktü, çılgınlığını boğmak istermişçesine

başını yatağın kenarına gömdü: “Demek biliyordun! Biliyordun ha!”

Adam ona sevdasından ve acısından söz etmeye koyuldu; sevecen bir küçümsemeyle bakıyordu ona, arzu ve utançla karışık bir merhametle. Söyledikleri ağlama noktasına, gözyaşlarına vardığında karısına yaklaştı, onu kaldırıp kendine doğru çekmek istedi.

Ama kadın bedenine dokunulduğunu hisseder etmez ayağa fırladı. Hem gözleriyle, hem ağzıyla gülüyordu, kötücül, soğuk, hareketsiz bir gülüşle. Sıkılı yumruğunu ona doğru uzattı, ardından sanki gözlerini oymak istercesine işaretparmağını ve küçükparmağını aniden yumruğundan dışarı çıkarıverdi; ağzından isterik, paramparça bir koç melemesi döküldü. “Meeee... meeee.”

Crowley Vakası Hakkında Düzmece Evrak*

Emniyet Müdürlüğüne

İngiliz vatandaşı Edward Alexander Crowley'in Cefalù kentinde sürdüğü hayatın tahkik edilip bildirilmesi.

M.

- * Sciascia gerçek bir olayı hayali belgeler yoluyla dolaylı olarak anlatıyor: Edward Alexander Crowley (1875-1947) bir İngiliz sanatçı, şair, mistik düşünür ve gizli, esrarlı bir tarikatın kurucusudur. Mühendislik öğreniminin ardından Cambridge Üniversitesinde Felsefe ve İngiliz Edebiyatı okumuştur. 1896'dan başlayarak gizli bilimler, mistisizm, simya, büyü ve paranormal olgularla ilgilenmeye başlamıştır. Aynı zamanda alışılmış davranış kurallarının dışına çıkan, çökeşlilik ve eşcinselliği de içeren çok aktif bir cinsel yaşam sürmüştür. 1904'te "Thelema kültü"nü kurmuştur. 1920'de Sicilya'nın Cefalù kentinde kiraladığı bir villada, düşüncelerini bir grup izleyicisiyle birlikte hayata geçirmiştir: Kendisini "gelmiş geçmiş insanların en kötü ruhlusu" olarak betimleyen Crowley çevre halkınca "sapık" olarak tanımlanmış, sürdüğü hayat rezalet olarak adlandırılmış, çeşitli ahlaksızlıkların yanı sıra çocukların kurban edildiği törenler yaptırdığı ileri sürülmüştür; bu suçlamaların hiçbiri kanıtlanamamıştır, ancak birtakım cinsel büyü uygulamaları yapmış olduğu kesindir. Faşizmin iktidarı ele geçirmesiyle, 1923 Nisanı sonlarında Mussolini tarafından Sicilya'dan kovulmuştur; ülkeden atılma nedeni faşizme karşı eylemlerde bulunduğu kuşkusu olarak gösterilmekle birlikte, aslında villasındaki kanıtlanamayan etkinlikler olmuştur. (ç. n.)

Muhterem Başbakan Benito Mussolini
Hükümet Başkanlığı Yüce Makamına

Roma, 15 Temmuz 1924

Muhterem Zatinızın halen Cefalü'da (Palermo) ikamet etmekte bulunan İngiliz vatandaşı E. A. Crowley hakkında yapılmasını emir buyurduğunuz araştırmaya binaen, mezkûr bölge Emniyet Müdürlüğüne ait Karakoldan az önce gelmiş bulunan raporun başlıca hususlarını aşağıda arz ediyorum.

"Söz konusu şahıs Edward Alexander Crowley 12 Ekim 1875 tarihinde Leamington'da doğmuş olup 1920 Nisan'ından beri ilimize yaklaşık üç kilometre mesafede bir villada ikamet etmektedir. Villa sahiplerine kirasını muntazaman ödemektedir, kendilerinin tek şikâyeti Crowley'nin duvarlara freskler yapması ve bunların edep ve ahlaka uygun olmamasıdır; ancak mezkûr ev sahipleri villayı Crowley'ye kiraladıklarından beri hiç görmemişlerdir ve İngilizin manyakça davranışından yalnızca kentte yayılmış olan dedikodular sayesinde haberdar olmuşlardır. Dedikoduların kaynağında Crowley ile birlikte genç yaşta sayılabilecek ve hoş görünümlü tam beş tane kadın yaşıyor olması vardır (biri zenci, ikisi melez olmak üzere üç tane de çocuk vardır), bizimki gibi bir ilde bu hanımlar hakkında kurulan hayaller öylesine çığırından çıkmış ve dizginsiz kalmıştır ki, anlatılanların gerçeğini sahtesinden ayırmak hayli güçtür. Sonuç olarak söyleyebileceğimiz, Crowley'ye atfedilen acayıplikler doğaya uygun bir hayat biçiminden ibarettir: Çocuklar, kadınlar ve Crowley kendisi de çıplak olarak güneşlenirken görülmüşlerdir; ama komşular tarafından komiserliğimize asla herhangi bir şikâyet arz edilmemiştir. Buna karşılık yöre köylüleri zamanlarını İngilizin yüksek çitlerle çevrili villasını gözetlemekle geçirmektedirler: Genç kadınların çıplaklığından büyük bir zevk almaktadırlar ve bu da bütün ilde rezalete varan söylentilere sebep olmaktadır. Piskopos Hazretleri bizi bundan haberdar etmiş bulunmaktadır, ancak bizim saygıda hiç kusur etmeksizin yürüttüğümüz soruşturmadan elde edebildiğimiz tek sonuç her vatandaşa ait olan ve İngilizlerin hasseten önem verdikleri mahremiyet hakkına

yöre köylüleri tarafından tecavüz edildiği oldu. O sebeple soruşturmaya devam etmedik, ancak Piskopos Hazretlerine Crowley villasında olup bitenlerin takipçisi olduğumuzu ve villa sakinlerinin bizim kanunlarımıza karşı gelmeleri halinde derhal kesin tedbirler alacağımızı bildirdik.

“Özetleyecek olursak: Muhakkak ki Crowley’nin sürdürdüğü hayat alışılmış kuralların dışına çıkıyor, ama rezaletten ziyade esrarlı olduğu söylenebilir; işte o esrar yüzündendir ki kendisinin Cefalù’daki mevcudiyeti huzursuzluk unsuru olmakta. Kendisinin herhangi bir casusluk ya da İtalyan Devleti aleyhine faaliyeti hususunda ise her türlü şüphenin temelsiz olduğunu düşünüyoruz: Dış dünyayla münasebetinin yalnızca iâşe temininden ibaret olduğunu dikkate almak yeterli, onu da ayda bir defa yöredeki bir dükkândan sağlamaktadır. Bundan çıkarılan sonuç ise ekmeği kadınların yaptığıdır, zira villada odun fırını mevcuttur; et ihtiyacı ise, şayet böyle bir ihtiyaçları var ise, o ufak cemaatin beslediği keçilerden ve kümes hayvanlarından karşılanmaktadır.”

Emirlerinizi intizarla Faşist selamlarımı arz ederim.

Emniyet Müdürü
Gen. E. De Bono

Emniyet Müdürünün dikkatine

İngiliz vatandaşı Crowley hakkındaki soruşturma devam etmelidir. Mahallinde keşif yapın. Rapor edin. Casusluktan şüpheli olduğunu kim söyledi? Vakıa İngiliz Büyükelçisinin kendi vatandaşı hakkındaki endişeleri: İtalya’da rezalet çıkararak İngiltere’nin şöhretine leke sürmesinden korkuyor. Benim hiç umurunda değil.

M.

Muhterem Benito Mussolini
Hükümet Başkanlığı Yüce Makamına

Roma, 11 Eylül 1924

Muhterem Zatinızın halen Cefalù'da (Palermo) mukim İngiliz vatandaşı Edward Alexander Crowley hakkında vermiş olduğunuz emirlere binaen, mezkûr yöre Emniyet Müdürlüğüne ait Komiserlikten gelen raporu ilâşikte arz ediyorum.
Faşist selamlarımı sunarım.

Emniyet Müdürü
Gen. E. De Bono

Emniyet Müdürlüğü Yüce Makamına
Roma

Aşağıda imzası bulunan bendeniz, Muhterem Zatinızın 20 Temmuz 1924 tarih ve 19328 sayılı yazısı uyarınca, tarafıma tevdi edilen nazik görevi mümkün mertebe dikkatle yerine getirmiş bulunmaktayım. Evvel emirde, Adli Makamlarla bir engel çıkmasını önlemek üzere, verilmiş bulunan emirden Cefalù Mahkemesi nezdindeki Kraliyet Savcısı haberdar edilmiş olup böylelikle Crowley'nin ikamet ettiği villada keşfin kanunlara uygun olarak icra edilmesi ve İngiliz vatandaşının hususi hayatına müdahalemizden ötürü şikâyet etmesi neticesinde Savcı beyin hiddet buyurması ihtimali bertaraf edilmiştir. Kendisi, Crowley hakkındaki araştırma emrinin yüksek merciden gelmesine ve muhtemelen Vatanımızın selametiyle ilgili olmasına rağmen, bendenizin talebine derhal cevap vermeyip tereddütte kaldı. Bendenizin nihayet bizzat tespit edebildiğim hususları Yüksek Zatinıza nakletmekte gecikmemin sebebi budur.

Crowley'nin ikametmetgâhı olan villa mahallinde keşif, jandarma onbaşısı Lo Turco Angelo ve polis memuru Vasta Bartolomeo'nun iştirakiyle, şahsım tarafından bu ayın 7'sinde, sabah

saatlerinde, İl Teknik Okulu hocalarından İngilizce öğretmeni Paolo D'Alunzio'nun refakatinde yapılmıştır; kendisi ihtiyacı halinde tercümanlık yapması maksadıyla çağrılmış olmakla birlikte netice itibariyle yardımına ihtiyaç kalmamıştır, zira Crowley hayli anlaşılabilir bir İtalyanca konuşmaktadır. Yine de hocanın hazır bulunması ileride nakledeceğim bir husustan ötürü faydalı olmuştur.

Crowley ilkin İtalya'da hiçbir şekilde kanuna karşı gelmemiş ve herhangi bir rezalet çıkarmamış olan bir şahsın en esas şahsi hürriyet hakkına tecavüzden düpedüz sorguya tabi tutulmasına öfkelenmiş; ama hemen ardından rıza göstermiş, hatta keyiflenir gibi oldu, sanki bir müzede rehberlik ediyormuş gibi davranmaya başladı, çevresindeki insanlarla eşyaların hangi felsefe esaslarıncı yaşadıklarını ve neyi ispatlamakta bulunduklarını açıklamaktan geri durmadı. Bendenizin lise sıralarından hatırladığım bilgilere başvurmadan izin verilirse, o felsefe yaklaşık olarak eski Ortadoğu medeniyetlerinin bazı elemanlarıyla, büyü ve astrolojiyle, tabiatından uzaklaşmış ve Horatius'un kullandığı manada *Epicuri grege porcum** bir Epikürcülük. Ancak buna mukabilen vahşiyane bir karamsarlık yanı da mevcut; hepsi hem katoliklikten, hem masonluktan mülhem bir törenle çığırından çıkarılıyor, ki bu da törende kullanılan, bize gösterilmiş ve açıklanmış bulunan eşyalardan edindiğim kanaat. Tabii ki zincirler ve kırbaçlar da eksik kalmıyor: Zira Crowley'nin kendi icat ettiğine inandığı bu dine, bu güneş ve kan dinine göre, zevk acının meyvesi olarak husule gelmiş. Ama büyük bir ihtimalle başkalarının acısının, ancak Öğretmen D'Alunzio İngiltere'de hazzı ulaşmak için kişilerin birbirlerini ya da kendi kendilerini kırbaçlamasına sık rastlandığını ileri sürüyor.

Aşağıda imzası görülen bendeniz, Crowley'nin villanın iç duvarlarına yaptığı freskler hakkındaki söylentilerin gerçek olduğunu da tespit etmiş bulunuyorum: İstidatsız sayılmayacak bir elden çıkmış, garip çiftleşme şekilleri gösteren resimler, sapıklık ve oğlancılık sahneleri de var, insan vücudunun ahlaken örtülü tutulması ve adının ağza alınmaması gereken kısımları da sık sık süs-

* Gönderme Latin lirik şairi ve yergici Horatius'a (İÖ 65-8): Şair kendi kendisiyle alay ederek "(filozof) Epiküros'un hayattan kâm almaktan başka derdi bulunmayan domuz sürüsü"ne katılmaya niyetlendiğini söyler. (ç. n.)

leme unsuru olarak resmedilmiş. Crowley bendenizi hayat denen şeyin esasında kendisinin resmettiği ve tatbik sahasına koyduğu o mevzulardan başka bir şey olmadığına, başka manası bulunmadığına, insanın her düşüncesinin ve davranışının o hususlardan ileri geldiğine, her yaptığıının değişik şekiller altında hep o şeyler olduğuna ikna etmeye çalıştı. Ardından şahsen Faşizmin ve Önderinin hayranı olduğunu ilan etti, İtalya gibi bir memlekette misafir olmaktan duyduğu mutluluğu ifade etti: Faşizm sayesinde İtalya şu sıralarda kendi hayat felsefesinin en mükemmel bir şekilde karşılık bulduğu memleketmiş. Bendeniz o iltifatı reddetmek mecburiyetini hissettim, ancak Crowley zekice denebilecek çarpık ve karmaşık deliller ileri sürerek ısrar etti. Daha sonra, bendeniz üzerinde apaçık kan lekeleri bulunan dört köşe yontulmuş bir taş görüp hangi maksatla kullanıldığını sorduğumda, Crowley üzerinde kurban kestiklerini söyledi. Ama bendenizin içinden ancak Matteotti* adını çıkarabildiğim İngilizce bir cümle söyledi; Öğretmen D'Alunzio daha sonra Crowley'nin tam olarak şöyle söylemiş olduğunu açıkladı: "Ancak sayın milletvekili Matteotti'nin öldürüldüğü yer burası değil."

Kadınlara gelince, bir çeşit kölelik halinde yaşıyor olmalarına rağmen mutsuz görünmüyorlar, o hususta bir beyanları da olmadı. Crowley'ye karşı kayıtsız şartsız biat ettikleri hallerinden belli oluyor.

Çocuklar mahallinde keşfimiz esnasında bir ağacın altında uyumaktaydılar. Sıhhatli görünüyorlardı.

Netice olarak, aşağıda imzası bulunan bendenizin edindiği intiba her bakımdan menfidir ve Crowley'nin İtalya'dan hudut dışı edilmesi için kâfi sebep teşkil edecek mahiyettedir, esasen yöre köylülerinin şahitliğiyle, Crowley'nin kadınlarından bazen birinin, bazen ötekinin çıplak olarak bir kayaya bağlandıkları ve en kızgın olduğu saatlerde güneşe terk edildikleri tespit edildi.

Emirlerinizi muntazıran, faşist selamlarımı arz ederim.

* İtalyan sosyalist politikacısı. Faşizme karşı koyduğundan ötürü 1924'te Roma'da Mussolini'nin adamları tarafından kaçırılmış, işkenceyle öldürülmüştür. İtalyan Direniş Hareketinde Sosyalist Parti birlikleri "Matteotti Tugayları" adını almışlardır. (ç. n.)

Cefalù, 8 Eylül 1924

A. Camminiti

Emniyet Müdürüne,

Bay Crowley'nin acilen İtalya'dan hudut dışı edilmesi.
Cefalù komiseri salağın biriymiş.

M.

Dışişleri Bakanlığına,

Büyük Britanya elçisine İçişleri Bakanlığı tarafından Bay Crowley'nin İtalya'dan hudut dışı edilmesine karar verildiğinin bildirilmesi.

M.

Mafya Usulü Western

Palermo ve Trapani illeri arasındaki sınırda bir kasaba irisi; kent de desek olur. Birinci Dünya Savaşı yılları. Bu yetmezmiş gibi, bir de iç savaş vardır kasabada. Hem de öteki kadar kanlıdır; yayılım ateşine tutulanların sayısı cephede ölenlerinkine eşittir. İki mafya çetesi uzun süredir kan davası gütmektedir. Ayda ortalama iki ölü. Her seferinde kasaba halkı ateşin nereden açıldığını da bilir, karşılık olarak kime ateş edileceğini de. Bunu jandarmalar da bilir. Neredeyse bir oyundur oynanan, bütün kurallarıyla. Genç mafyacılar tırmanmak istemektedir, yaşlılar ise yerlerini savunur. Bir taraftan bir nefer düşer, öteki taraftan başka bir nefer. Babalar istiflerini bozmaz; gün gelip anlaşacaklardır nasıl olsa. İkisinden biri, yaşlıların başkanı ya da gençlerin başkanı, eceli gelmişse bile, ancak anlaşmadan sonra devrilecektir. Dostluğun burgacına gömülecektir.

Gel gör ki birden hızlanır kan davası, üst kademelere doğru tırmanmaya başlar. Kan davasının hız kazanıp tırmanması genellikle bunu başlatan tarafın barış istediği anlamına gelir. Böyle zamanlarda komşu kasabalardaki babalar harekete geçer, vuruşanların niyetlerini anlamaya, onları buluşturmaya çalışır, gençlerin her şeyi ellerine geçiremeyeceklerine, yaşlıları her şeyi ellerinde tutamayacaklarına inandırırılar. Ateşkes, barış anlaşması. Ve ardından, fikir birliği sağlandıktan sonra, birleşenlerin sessiz ve mutlak onayıyla iki babadan birinin hesabı görülür. Ya dış ülkelere göç ya resen emeklilik ya ölüm. Ama bu kez işler öyle gitmez. Babalar gelir, iki çetenin temsilcileri karşılaşır. Ne

var ki bütün göreneklerin ve beklentilerin tersine, kurşuna dizilenlerin ardı arkası kesilmez; tempo daha hızlanır, gözü dönmüş gibidir herkes. İki taraf babaların huzurunda birbirlerini verdikleri sözü tutmamakla suçlarlar karşılıklı. Kasaba halkı olup bitene akıl erdiremez artık. Jandarmalar da öyle. Bereket babalar soğukkanlıdır da sakın kafayla yargırlar. İki tarafın temsilcilerini yeni baştan masaya oturturlar, son altı ayın kurbanlarının bir listesini yaparlar ve "Bunu biz öldürdük", "Tamam, şunu da biz", "Onu biz öldürmedik", "E, biz de öldürmedik" derken bütün rahatlarını kaçıran bir sonuca varırlar: Vuruşların üçte ikisinde tetiği çeken iki tarafa da yabancı bir eldir. Acaba gözlerden ırak, üçüncü bir gizli çete vardır da, varlıkları neredeyse resmîleşmiş iki çetenin defterini dürmeyi mi kafasına koymuştur? Yoksa kendi kendince öç alan biri, yalnız gezen bir kurt, iki taraflı mafyacıları temizleme sporuna kendini adanmış bir çılgın mıdır bu? Milletin kafası karışmıştır, jandarmaların da öyle. Gerçi onlar böyle ölü toplamaktan memnundur bir yerde ya (kendilerinin ellerinde kanıtlarla asla temizleyemeyecekleri katiller yayılım ateşiyle oldukları yere zımbalanıvermektedir); ancak asker kaçaklarıyla başları zaten o kadar derttedir ki, doğrusu şu sıra kasabada kan davasının bitmesini beklemekte ve istemektedirler.

Babalar sorunu açığa çıkardıktan sonra iki tarafın eline verirler, uzatmadan çözümlesinler diye. Onlar da canla başla girişirler o işe, çünkü iki taraftan hiçbiri, elbirliği etseler bile, canını koruyabileceğinden emin değildir artık. Kasabanın mafyacıları araştırmaya koyulurlar, ama korku, o kendini akıl ermez bir öce hedef ya da ölüm saçan bir kaprise tutsak hissetmek, o birdenbire kendilerinin karşısında dürüst insanların düştükleri duruma düşüvermek yok mu, ellerini kollarını bağlar, serseme çevirir onları. En iyi çözümü, kendi adamları olan politikacıların jandarmaya ciddi, ayrıntılı, etkin bir soruşturma açtırmalarını sağlamakta bulurlar. Ancak bir yandan da alttan alta jandarmadan kuşkulananmaktadır. Acaba kendi köklerini yasal yoldan kazıyamayınca, daha karanlık ama kestirme bir insan avına mı girişmiştir diye. Madem hükümet nüfus patlamasının önünü almak için ara sıra kolera salgını çıkarıyordur,

neden jandarmaların da mafyacıları böyle el altından temizlediği akla gelsin?

Bilinmeyen el ya da eller yine çeker tetiği. Yaşlılar çetesinin başı da vurulur. Kasabalı hem rahat bir soluk alır hem de büsbütün ürkmüştür. Jandarmalar başlarını hangi taşa vuracaklarını şaşırmıştır. Mafyacılar dehşete düşmüştür. Ama bütün kasabanın pek de yakınırması gibi yaparak katıldığı görkemli cenaze töreninin ardından mafyacılar o korku ve şaşkınlık havasını atarlar üzerlerinden. Ateşi açanın kim olduğunu bildikleri ve o her kimse artık günlerinin sayılı olduğu okunur yüzlerinden. Bir başkan ölürken de başkandır. Nasıl olmuştur, bilinmez, ama ihtiyar ölürken bir işaret, bir ipucu verebilmiştir, arkadaşları da katilin kimliğini bulup çıkarabilmişlerdir. Her türlü kuşkunun dışında biridir bu oysa. Ciddi, saygın bir serbest meslek sahibi. Evet, biraz içine kapanık, yalnız yaşayan bir tiptir, ama artık kesin bilgi almış olan mafyacıların dışında kasabada hiç kimsenin aklına, jandarmanın birkaç saatten fazla tutuklayamadığı nice mafyacıya morgu boylatan uzun, amansız, titiz insan avını gerçekleştiren adamın o olabileceği gelmezdi. Onca yıl sonra, onun kendilerine olan nefretinin neden öyle soğukkanlılıkla, bilinçli bir hesaplara patlak verip şaşmaz bir ölüm fermanına dönüştüğünü de anımsamıştı mafyacılar. Söylemesi bile gereksiz, kadın parmağı vardı işin içinde.

Adam öğrencilik yıllarından beri, soyluluğu kuşku götüren, ama zenginliği kuşkusuz bir ailenin kızıyla sevişmişti. Üniversiteyi bitirir bitirmez de aralarındaki aşka güvenerek, kızı ailesinden istemek için gerekli girişimlerde bulunmuştu. Kapıyı yüzüne kapamışlardı, çünkü yoksuldu ve işe yoksulluktan başladığı için de mesleğinin geleceği güvenli değildi. Ama kızla mektuplaşmayı sürdürmüştü; aşılması gereken birtakım güçlüklerle karşılaşınca ikisinin de duyguları büsbütün alevlenmişti. İşte o zaman kızın soylu ve zengin akrabaları mafyaya başvurmışlardı. Mafya babası, ihtiyar, korkunç baba genç meslek sahibini çağırtmıştı. İlk atasözlerinden, örneklerden yararlanarak o sevdadan vazgeçirmeye çalışmıştı onu. Başaramayınca da düpedüz tehdit etmişti. Delikanlı kulak asmamıştı, ama kız dehşete kapılmıştı. Uğursuz tehdit gerçekleştirilir korkusuyla olacak, o sev-

ğinin hiçbir çıkar yolu olmadığını kavramıştı sonunda ve kendi dengi birine varmıştı. Delikanlı içine kapanmış, ama umutsuzluk ya da öfke belirtisi göstermemişti. Demek öcünü almanın hazırlığındaymış.

Şimdi mafyacılar bulup çıkarmıştı onu. Ölüm kararı verilmişti hakkında. Kararı uygulamayı yaşlı başkanın oğlu üstlendi. Hem taze yasından, hem merhum babasının rütbesinden ötürü onun hakkıydı bu. Hükümlünün alışkanlıkları, oturduğu mahallenin ve evin planları özenle incelendi. Ne var ki artık bütün kasabanın mafyacıların gerçeği bildiğini anlamış olduğu hesaba katılmadan. Her zamanki küstahlıklarını ele almıştı yine mafyacılar, bilinmeyen tehlikeden korkuları kalmadığı apaçık gözüküyordu. Bunu herkesten önce hükümlü anlamıştı.

Öç almayı üstlenen genç geceleyin anasının son öğütlerini azık diye yanına alıp evinden çıktı. Serbest meslek sahibinin evi uzak değildi. Delikanlı onun eve dönüşünü beklemek üzere pusuya yattı; ya da uykusunda bastırmak için evine girmeye kalkıştı; ya da kapıyı çalıp çağırdı, pencerelerden ya da balkonlardan birine çıkar diye bekledi. Gel gör ki, kurbanı olması gereken kişi arkadan çevirdi onu. Başkanın dul eşi, öç almaya giden gencin anası bir tüfek sesi duydu. İş tamamlandı sandı, oğlunun dönmesini bekledi kaygıyla, her geçen dakikada kaygısı acıyla karışarak büyüyordu. Bir an geldi, gerçekte olup bitenleri dehşetle sezinledi. Evinden çıktı. Oğlunun ölüsünü, planlar ve niyetler uyarınca o gece öldürülmesi gereken adamın evinin önünde buldu. Çocuğunun cesedini sırtlayıp eve getirdi, yatağına yerleştirdi, sonra ertesi gün onu kim bilir nerede kimin yaraladığını, ama yatağında öldüğünü söyledi. Oğlanı kimin öldürmüş olabileceği konusunda tek söz edilmedi jandarmalara. Ama arkadaşları anladılar, öğrendiler, daha soğukkanlılıkla öcünü almaya hazırlandılar.

Ve bir yaz gününün sonunda, herkesin akşamın ilk serininde kulüplerin, kahvelerin, dükkânların önünde oturduğu saatte (bir eczanenin önünde de ölüm hükmünün uygulanmasını bir kez atlatmayı başaraabilmiş adam oturuyordu) biri bir otomobilin motorunu çalıştırmaya koyuldu. Kolu çeviriyordu; motor-

dan şiddetli bir hurda demir takırtısı, mitralyöz atışını andırır çatırtılar geliyordu. Gürültü kesildiğinde eczanenin önünde bir sandalyenin üstüne yüreği tüfek mermisiyle delik deşik olmuş bir ceset yığılmıştı. Sicilya'nın en gözü dönmüş mafyalarından birinin saflarına ölüm ve korku tohumlarını saçmayı başarmış adamdı bu.

Vahşiyane Cinayetler Davası

8 Aralık 1870, Bottanuco'da Immacolata Concezione'nin* kutlandığı bayram günüydü. Bottanuco, Bergama ilinde bir kasabaydı, nüfusu o tarihlerde bin dolayında; işte o bin dolayındaki ruh arasında biri vardı ki kuşkusuz katran karasıydı. Köylü bir ailenin, Ravasioların yanında hizmetçi olarak çalışan on dört yaşında bir kızcağız, efendilerinden izin alıp akşamüstü döneceği sözü vererek, akrabalarının bulunduğu yakındaki Suisio kasabasına doğru yöneldi. Evden hanımıyla birlikte çıktı, ama az sonra ayrıldılar. Saat yedi sularıydı, yani gün iyice ışımamıştı daha. Kızın sabahın o saatinde, ıssız yolda, yarı karanlıkta uzaklaştığını gören hanımı arkasından bakakaldı, içi hiç de rahat etmemişti. Az sonra, Madone'ye doğru yola koyulmuşken birtakım acı iniltiler geldi kulağına, kurt ulumasına benziyordu; mutlaka kurttur diye düşündü, çünkü hava karlıydı ve malum, kar yağdığında kurtların hayatı çetinleşir. İniltilerin kızın gözden kaybolduğu yerden geliyor olması o an için tedirginliğini artırmadı; o havali de kurtların insanlara saldırdığı görülmemişti. Ayrıntıyı aradan iki gün geçtiğinde, ayın 10'unda, akşamüstü hatırladı: Çünkü kızcağız 8 akşamı da, ertesi akşam da geri dönmemişti, aslında Suisio'ya hiç varmamıştı.

Bir sundurmanın altında buldular onu. "Zavallı kızcağız çırılçıplak yerde yatıyordu, yalnızca sol bacağı bir çorapla örtülüydü, vücudu en vahşiyane bir işkencenin izlerini sergiliyordu.

* Hristiyan inancına göre Meryem'in "günah işlemeksizin hamile kalışı"nın kutlandığı bayram. (ç. n.)

Çok sayıda yara aldığından tanınmaz olmuştu, bedeni neredeyse boylu boyunca ikiye ayrılmıştı, bazı parçaları, özellikle de bağr-sakları eksikti. Bir ağacın kovuğunda buldular onları. Az ötedeki bir saman kulübede ise sağ bacağının baldırının bir parçasıyla, kıza ait olan Papa IX. Pius'un bir resmi bulundu. Yakındaki bir çiftlikte, ekin saplarından oluşmuş bir yığının altında elbiselerini buldular; başörtüsü karayolunda, karların arasındaydı. Bir de cesedin yanında talihsiz kızın saçlarını tutturduğu on tane firke-te tuhaf bir düzenle, simetrik olarak yerleştirilmişti (bundan ve daha ileride şahitlerden elde edilen ayrıntılardan yola çıkılarak, zavallı Giovannina Motta'ya, Ravasioların çiftliğinden çıkıp ece-line yollandığı anda, düğününe hazırlanan Lucia'nın* görüntüsü yakıştırılacaktı: "Simsiyah genç saçları alnında bembeyaz, ince bir yivle ikiye ayrılmış, başının arka tarafında birkaç örgü halinde halka halka sarılmış, upuzun gümüş firketelerle neredeyse bir azizenin tepesindeki halenin ışınlarını andırır biçimde tuttu-rulmuştu; Milano dolaylarında köylü kadınlar hâlâ böyle tarar saçlarını. Boynunda lal taşından ince bir kolye vardı...", aradaki tek fark Giovannina'nın kolyesinin "ince mercandan" olmasıydı).

Firketeler yerde yelpaze biçimi dizilmişti: Katil belki de kı-zın saçları arasındaki düzeni tekrarlamak ya da *ostensorio*** bi-çimini vermek istemiş olabilirdi. Giysilerinde kan izi bulunmu-yordu, ki bu da kızın öldürülmeden önce çırılçıplak soyulmuş olduğunu gösteriyordu. Sağ kol kemiğinin kırık, bacaklarının tırmık yaraları içinde, ağzına toprak dolmuş olması maktulün kendini savunmuş ve bağırarak olduğunu düşündürüyordu.

İlk kuşkular Abramo Esposito adında Suisiolu bir duvarcı ustasına yöneldi, adam tutuklandı. Soyadı Güneyli olduğunu akla getiriyordu. Acaba Güneylidir diye mi kuşkulanmışlardı ondan? Ama olayla hiçbir ilgisi yoktu, cinayet yerinde bulunma-dığını "şüphe götürmeyecek bir şekilde" ispat etti: "Kısa süre-de" serbest bırakıldı, ancak Bergamo'daki bir mahkeme kararı

* 19. yüzyıl Romantik yazarı Alessandro Manzoni'nin ünlü *Nişanlılar* romanının kahramanı Lucia'ya gönderme. (ç. n.)

** Ayinlerde kutsal ekmeğin dindarlara gösterilmek üzere içine yerleştirildiği, al-tın ya da gümüşten yapılmış mahfaza: Genellikle oval biçimlidir ve çepeçevre sivri uçlarla sarılıdır. (ç. n.)

beklendi; yani iki ay hapiste kaldıktan sonra. Esposito'yu serbest bıraktıktan sonra da soruşturmayı yeni baştan ne yanından ele alacaklarını, şüphelerini kime yönelteceklerini bilemediler. Ama kasaba hep o korkunç cinayetin, hâlâ elini kolunu sallayarak dolaşan katilin dehşeti altındaydı. O nedenle 27 Ağustos 1871 Pazar, Kutsal Kalıntılar günü, Antonio Frigeni adlı köylünün, karısı iki saat, saat altıdan sekize kadar ortalıktan kaybolunca telaş içinde aramaya koşmasına yetti. Onu gideceğini söylediği yerin yakınında buldu: Bir mısır tarlasının ortasında, çırılçıplak, o da Motta gibi paramparçaydı. "Bütün boynunu kaplayan uzun bir çürük müşahade ediliyordu, cinayet mahallinde bulunan ve herhalde arkasından kement gibi atılmış olan bir urganın sıkılması sonucu derisi çukurlaşmış, parçalanmıştı. Kadın beyhude yere urganı koparmaya çabalamıştı, boynunun iki yanındaki sıyrıklar bunu gösteriyordu. Nitekim uzmanların hükmüne göre ölümün tek sebebi boğulma olmuştu. Ancak öldürüldükten sonra naaşına bile saygı gösterilmemişti. Karında, sağ kolda, ensede, böğürlerde uzunlamasına yaralar tespit edilmişti, hepsi de makul can verdikten sonra sivri uçlu keskin bir araçla, muhtemelen orakla husule getirilmişti. Karnını deşen geniş kesikten bağırsakları dışarı dökülmüştü. Sırtına üç sivri iğne batırılmış bulunuyordu..." Saçlarını tutan firketelerdi bunlar: Tepesi ensesini işareteden tam bir üçgen biçiminde.

Bu kez de derhal bir tutuklama yapma yoluna gidildi. Luigi Comerio diye Suisiolu bir köylü duruma elverişli bulundu, sebebi "Elisabetta Pagnoncelli'ye karşı âşıkane hisler beslemiş ve zevcelik vazifelerine ihanet ettirmeye teşebbüs etmiş olması" idi. Ama Motta'ya hiçbir tutkusu olmadığı gibi cinayet yerinde bulunmadığı hususunda inkâr kabul etmez bir delili vardı.

Aradan altı ay geçti gitti, soruşturmalar tümüyle çıkmaza girmişti, soruşturmacılar da ahali de o esrara alışmıştı ki, ansızın, o güne değin gizli tutulmuş bazı olayların ortaya dökülmesi üzerine Vincenzo Verzeni'nin adı dillerde dolaşmaya başladı. "Kendisi Bottanuco'da doğmuş ve ikamet eden yirmi iki yaşında bir delikanlıydı, hali vakti yerinde bir köylü ailesinin evladıydı. Ve o zamana kadar dürüst, dinine ibadetine bağlı, her türlü kötü alışkanlıktan azade bir genç olarak kabul ediliyordu, öyle-

sine dehşet verici cinayetlere karışabileceği asla kimsenin aklına gelmezdi, ta ki o güne kadar hiçbir şekilde dışarı sızdırılmamış olan bir dizi olay dillere düşünceye kadar.”

Dört yıl önce, neyin kutlaması olduğu bilinmeyen bir bayram gününde (Verzeni’ye atfedilen vakaların hepsi mi hepsi dinî bayramlar ve Pazar günleri gerçekleşmişti), akşam duası saatinde, on iki yaşında bir kız, Marianna Verzeni, dinlediği, hatta uyuduğu sırada yatağında tecavüze uğrar. Yüzüne bir yastık bastırılır, bir el gırtlığını sıkar. Kız çırpınarak bağırma imkânı bulacak kadar sıyrılır, saldırgan kaçıp gider. Bir komşu, kızın emmioğlu olan ve bitişik evde oturan Vincenzo Verzeni’nin kendi evinden çıkıp akrabalarının evine gizlice, ihtiyatla girdiğini, derken birkaç dakika sonra çıktığını görmüştür. Birkaç saniye sonra kızın çığlıklarını işitmiştir: Verzeni dışarı çıktıktan birkaç saniye sonra, şüpheye hiç yer yoktur. Ondan daha da sarih olarak, kızın teyzelerinden biri ilkin çığlıkları işittiğini, ardından çıkıp giden Verzeni’yi merdivenlerde gördüğünü söyler. Verzeni’ye sorduklarında o da çığlıkları işitip geldiğini, ama kızı çıplak görünce utanarak oradan derhal uzaklaştığını ileri sürer.

Üç yıl önce de, tansökümüne yakın, iki kadın, kırdan köy kilisesinde ayine gidiyorlarken kısa bir zaman süresi içinde art arda saldırıya uğramışlardı: Saldırganın boynundan yakaladığı Barbara Bravi avazı çıktıkınca bağırarak onu kaçırmayı başarmıştı; daha güçlü kuvvetli ve gözü pek olan Margherita Sala ise onu mintanından ve altdudağından yakalamış, uzun süre boğuşmak suretiyle elinden kurtulup kaçmıştı. İkisi de adamı teşhis edememişti, ama hatırladıkları eşkali –delikanlı kuvveti, irikiyım, boylu boslu oluşu, *peluce* denilen kaba, keçe kumaştan ceketi– Verzeni’ninkilere pekâlâ uyabilirdi. Üstüne üstlük, Pozzi adından biri ona tam o sabah o civarda rastgelmişti: Hem Verzeni’nin sol yanağında bir tırmık izi de görmüştü (ama altdudağında değil).

Yine aynı aralık ayında, on iki yaşındaki Angela Previtali okula gidiyorken (tatil günü değildi, ama yine de bir dinî kutlama falan olmalıydı) Vincenzo Verzeni ile karşılaşmıştı, adam şiddet göstermeksizin, yalnızca “gel, gidelim” diyerek onu elinden tutmuş, bir sundurmanın altına doğru götürmeye çalışmıştı,

daha sonra Giovannina Motta'nın paramparça cesedini bulduları sundurma. Kız ilkin karşı koymamışsa da sonradan bağırması ve kaçmıştı. Verzeni hiç istifini bozmadan onu bir süre izlemişti.

Nisan 1871: Maria Galli adlı köylü kadın tanımadığı biriyle karşılaşmıştı –daha sonra onun Verzeni olduğunu teşhis edecekti–, adam onun başından yemenisini çekip almış, götürmüştü. Aynı yılın 26 Ağustos günü, yani Pagnoncelli'nin katlinden bir gün önce, on dokuz yaşındaki dokuma işçisi Maria Previtali de Verzeni tarafından bir süre takip edildikten sonra saldırıya uğramıştı, emmioğlu olduğundan “pek iyi tanıdığı biri”ydi. Adam onu yere yıkıp etekliğini kaldırmayı başarmıştı, ama kızcağız avazı çıktığı kadar bağırduğundan, onu boynundan yakalayan Verzeni bir an için bırakıp gelen kimse olmasın diye karayoluna bakmaya gitmişti. Geri döndüğünde, kızı toparlanıp ayağa kalkmış bulmuş, “iki elini birden yakalayıp tek kelime etmeden bir süre elleri arasında tutmuş, sonra onun yalvarıp yakarması üzerine serbest bırakmıştı.”

Kim bilir neden nice zaman sonra ortaya çıkan ve aralarında bağlantı kurulan bu olaylara yine bir o kadar gecikmeli olarak iki şahitlik eklendi: Rosa ve Carolina Previtali 8 Aralık 1870 sabahı Verzeni'yi cinayet mahallinde, yani sundurmanın altında gördüklerini, oradan imdat isteyen çılgınlık ve iniltiler işittiklerini söylediler (ama Giovannina'nın ne dirisini, ne ölüsünü görmüşlerdi); Giovanni Bravi de 27 Ağustos 1871'de, Verzeni'yi sonradan Pagnoncelli'nin cesedinin bulunduğu mahalde ve aşağı yukarı kızın katledildiği tahmin edilen saatte görmüştü.

Ne var ki mahkeme esnasında beklenmedik bir durum ortaya çıkar: Carolina Previtali, sundurmanın altında gördüğü delikanlı Verzeni'ye benziyor muydu diye sorulduğunda, kesin bir dille reddeder. Kendisine soruşturma sırasında onu teşhis etmiş olduğu hatırlatılır. Öyle bir beyanda bulunmuş olduğunu inkâr eder. Söz konusu delikanlının Verzeni'ye pek benzediğini kızının ağzından duymuş olduğunu söyleyen babasıyla yüzleştirilir. Yine inkâr eder. “Ben hiç de bir şey söylemedim!” diye tekrarlar. Savcı onun derhal tutuklanıp mahkeme huzuruna çıkarılmasını talep eder. Mahkeme heyeti çekilir, salon karışır, Previtali kızına Verzeni'yi teşhis etsin diye yalvarıp yakarır. Mahkeme heyeti

geri döndüğünde kız özür diler, sundurmanın altında gördüğü adamın “şu Verzeni dediklerine hayli benzediğinden” emin olduğunu dile getirir. Dava yeniden ivme kazanır.

Gelgelelim Verzeni inkârdan hiç şaşmaz. Aleyhine birtakım delillerden başka bir şey bulunmamaktadır. Şahitliklerin aksayan yanları vardır. En ağır, emmi kızı Maria Previtali’ninki, zamanında genç kızın namusuna hoyratça bir saldırı olarak gördüğü olaya cinayete teşebbüs görünümü vermeye yeterli değildir, hatta o saldırı da öylece tek laf etmeden ellerini elleri arasına almasıyla yürek burkan bir sona bağlanmıştır – ve ancak daha sonra, iki cesedin ortaya çıkması ve Verzeni’nin katil diye işaret edilip nefretleri üzerine çekmesiyle kızın belleğinde canını talih eseri kurtarmış olduğu dehşet verici bir olaya dönüşecekti.

Ama sanık cinayet anında başka yerde olduğunu ayinler dışında kanıtlamıyordu: Motta’nın öldürüldüğü gün üç ayine katılmıştı; Pagnoncelli’nin öldürüldüğü gün de öyle, üç ayin. Her iki seferinde de günah çıkarmış ve *komünyon* yapmıştı.* Sorgunun bir bölümünü buraya aktarmaya değer.

BAŞHÂKİM “Cinayetten ne kadar zaman önce gördünüz Motta’yı?”

SANIK “Ekim ayında, tarlayı bellerken.”

BAŞHÂKİM “Onun hakkında bir şeyler duydunuz mu?”

SANIK “Evet, siz de biliyorsunuz...” (*Gülüşmeler*)

BAŞHÂKİM “Evet, ama sizden de işitmek istiyorum.”

SANIK “Paramparçaydı, canına okumuşlardı, insanlıktan çıkmıştı, elbisesi falan yoktu, çıplaktı...”

BAŞHÂKİM “Çıplak mı?”

SANIK “Evet, çırlıçıplaktı, anadan doğma...”

BAŞHÂKİM “Vücudu tamam mıydı?”

SANIK “Değildi... Boylu boyunca yarılmıştı, hem önünden hem arkasından...”

BAŞHÂKİM “Ya başı?”

SANIK “Başını göremedim.”

BAŞHÂKİM “Cesedi ne zaman gördünüz?”

* komünyon: Ayinlerde katolik inancına göre İsa’nın bedenini temsil eden kutsal ekmek ve şarap almak suretiyle Tanrı ile buluşma töreni. (ç. n.)

SANIK "Kilisede ilk ayinden sonra, buldukları gün yani. Başkalarıyla birlikte ben de oradaydım..."

BAŞHÂKİM "Olayı nasıl öğrendiniz?"

SANIK "Orada kaldım... Ne diyeyim istiyorsunuz?... Millet ne söylüyorsa ben de onu duydum."

BAŞHÂKİM "Ne söylüyorlardı peki?.."

SANIK "Diyorlardı ki, yani böyle şeyler Hristiyanlığa sığmaz diyorlardı."

BAŞHÂKİM "Kız Hz. Meryem bayramında Suisio'ya gitmiş diye bir laf dolaşmıyor muydu? Kaç gündür evde olmadığını hesaplamıyorlar mıydı? Peki siz bilmiyor muydunuz, siz kendi içinizden yani, kaç gündür evde olmadığını bilmiyor muydunuz?"

SANIK "Bütün bu şeylerden hiç haberim yok, hiç bilmiyorum."

BAŞHÂKİM "Bayrama gitmiş olduğunu duymadınız mıydı?"

SANIK "Elâlemin ne yapıp ne ettiğinden benim niye haberim olsun ki?"

BAŞHÂKİM "Immacolata Concezione bayramında cinayet mahalinde ya da yakındaki karayolunda bulundunuz mu?"

SANIK "Hayır."

BAŞHÂKİM "O gün sabah saatlerini nasıl geçirdiniz?"

SANIK "Saat altıda ayine gittim, sonra eve döndüm; derken bir daha kiliseye gittim, günah çıkardım ve komünyon yaptım." (Gülüşmeler.)

BAŞHÂKİM "Başka bir yere gitmediniz mi?"

SANIK "Hayır... İkinci ayine katıldım, sonra da büyük ayine."

BAŞHÂKİM "Yani hep kilisedeydiniz... Sonra Motta'nın vücudunu sundurmanın altında gördüğünüzde üstü örtülü müydü?"

SANIK "Örtmüşlerdi... Ama çıplaktı kendisi..."

BAŞHÂKİM "Gelelim son vakaya... 27 Ağustos 1871 Pazar günü ne yaptınız?"

SANIK "Sabah ilk ayine yetişebilmek için erkenden kalktım, Rahip Martina'ya günah çıkardım, köy papazından kutsal ekmek aldım (gülüşmeler), sonra Don Bartolo'nun yaptığı ikinci ayine gittim, ardından Curradù dedikleri papazın yaptığı üçün-

cü ayine. O da bitince döndüm, kırlarda dolaştım – bazıları eve dönmüşüm diyorlar...”

Bu son değinme kurnazca değildiyse bile sağduyuluydu: Ta üç yıl önce bir sabah ne yaptığımı hatırlamamı nasıl beklersiniz? Ayinler, günah çıkarma, komünyon tamam; ben her bayram yaparım bunları; ama kalanını şahitlere bırakalım, onlar benim ne yaptığımı benden iyi hatırlıyor. Yanıtlarının tümünün mantıklı olduğu söylenebilir, mantıklı oldukları oranda da, adalet denilen o saçma düzenek karşısında sağduyunun işe yaramadığını fark eden kişinin umursamazlığını yansıtır. Verzeni’nin hâkime verdiği yanıtlarda yalnızca üç püf noktası vardır: Biri “orada kaldım” dediğinde (orada nerede? Cinayeti işledikten sonra suç mahallinde mi?); öbür ikisi sanki yeniden kendini kaptırır gibi olup kalakaldığı o iki anda, karşı konulmaz bir biçimde çıplak kurbanın anısı ya da hayalinden hâlâ zevk aldığı fark edildiğinde. Ama o üç püf noktasından yararlanmayı ne savcı ne de hâkimler becerebilir.

Kendisine atfedilen suçların “anormalliği” karşısında sanığın gerek bedensel gerekse mantıksal “normalliği” hâkimleri cezai ehliyet sorunuyla yüz yüze bırakıyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki savunma ve öz savunma “normallik” görüntüsünü şu öğelerden yararlanarak oluşturuyorlardı: Verzeni’nin kendini dur durak bilmeden ibadete vermiş olması –art arda ayinler, günah çıkarmalar ve komünyonlar–; yirmi iki yaşına değin kadınlarla mahrem ilişki kurmamış olması ve yalnız başınayken cinsel hayallere dalma alışkanlığı bulunmayışı; tavukların öldürülüşünü seyretmekten kaçındığının herkesçe bilinmesi (bilindiği üzere, tavuklar boyunları koparılarak öldürülür). “Ama köprülerin altından o kadar sular aktı ki” günümüzde en beceriksiz avukat bile o öğelerin ne denli aleyhte olduğunu bilir; oysa o zamanlar savunma amaçlı kullanılıyorlardı.

Her neyse, sanığın cezai ehliyet sorununu bilimin yardımıyla çözme gereğine uyan mahkeme heyeti o zamanlar kriminoloji alanının en büyük uzmanı sayılan kişiye başvurur: *Ceza hukuku pozitif okulunun kurucusu Profesör Cesare Lombroso’ya.*

Profesör Lombroso da doğaldır ki öyle ayaküstü bir yargıya varamaz. Bir kere ilkin uzmanlar tarafından “sanığın göz dibinin etrafıca incelenmesini” ister, “çünkü retina tabakası hemen hemen beyne açılan bir pencere gibidir”; sonra da sanığın kendisine yeni askere alınanlar gibi sıfır numara tıraşlı olarak teslim edilmesini ister, adamın deli olup olmadığının, canı olup olmadığının tespiti için şart olan “kafatası ölçümleri” ancak böylece yapılabilir. Bu ikinci isteğe savcı derhal itiraz eder: Şimdi kalkıp adamı tıraş ederseniz, şahitler nasıl teşhis etsin?

Profesör sanığı eline geçirince yerli yerince inceleyip bilirkişi raporunu hazırlaması bir haftadan fazla sürmez. Hem sadece sanığı incelemekle kalmaz: “Okul”un kuralları uyarınca bilirkişi incelemesi onun ana-babasını, amcalarını-dayılarını, amca ve dayı oğullarını da kapsar. Babasında pellegra hastalığı izleri görülmektedir, iki amcası “ahmakımsı”dır (özellikle birisi: Kafatası ufak ve külahımsı, köse, taşaklarından biri dumura uğramış, öbürü zaten namevcut), amca oğullarından biri beyin tıkanıklığı geçirmiş, bir diğeri “hırsızlıktan mükerrer sabıkalı.” Annesi, hayattaki anneannesi, iki kuşaktan merhum büyükanne ve büyükbabalarında “kayda değer illet tespit edilmedi.” Yani sonuçta en derli toplu aileleri biraz karıştırınca görülen şeylerden fazlası yok. “Ahmaklık” terimi de zaten aptal teriminin hafifi olarak kullanılıyor: “Ahmaktan ayrı olarak bir de “ahmaksı” vardır ki, bir bakıma onun hususiyetini taşımakla birlikte aynı zamanda sağlıklı ve normal bir insanınkini de taşır.” O sözcüğün kriminologların bilirkişi raporlarından çıkıp gündelik kullanıma girmedigine esef etmeliyiz: Günümüzde çok gerekli olurdu, öyle ya, zekâ araçlarından yararlandıklarını göstererek ahmak özellikleri taşıyanları tanımlamakta işe yarardı.

Profesörün fikrince, Verzeni tamamıyla “ahmaksı” da sayılmazdı; yalnızca “akrabalarında teşhis edilen hafif dereceli bir ahmaklık ve pellagra illetinden mustarıptı; o illet beynin sağ frontal lobunda iz bırakarak, cinsi arzular karşısında hissi kabiliyetlerin muvazenesini bozar.” Sözüün kıyası: O kabiliyetlerin, aile ortamından kaynaklanan baskılar ve doğal olarak “ıffetli kadının uyandırdığı cinsel arzu”yla birleşerek, cinayetlerde bir bilinçsizlik haline, dolayısıyla cezai ehliyetsizliğe yol açmış ol-

ması ihtimalini profesör kesinlikle reddeder. Olsa olsa şu neticeye varmak mümkündür: “Vakanın başlangıcında sorumluluğu tamdır, vakanın yarattığı hezeyan sırasında aynı ölçüde sorumlu sayılmayabilir” – ancak vakanın hemen ertesinde, gizlenirken, kendini savunurken sorumluluğu yine eksiksizdir.

Profesör Lombroso’nun bilirkişi raporunun okunmasının ardından, sayın savcı Quintavalle parlak bir söyleve girişti. Kurbanların hayattaki hallerini gözler önüne getirdi: Giovannina Motta “hayat dolu, zeki, sapasağlam, davranışlarıyla arkadaşları açısından bir namus ve dürüstlük örneği”; Elisabetta Pagnoncelli “biri henüz emzikte, iki masum evladın anası.” Derken onların cesetlerini en tüyler ürpertici ayrıntıları ihmal etmeksizin tarif etti. Şu sözlerle noktaladı: “Bundan sonrasında artık bilirkişi raporundaki yargılara sığınmaktan gayrı diyecek şey kalmıyor.” Ve sığındı oraya, aşılmaz bir kale misali.

Verzeni’ye gelince: Müebbet küreğe hüküm giydi.

Eufrosina

Stendhal'in *İtalya Olayları*'nı birkaç yıl ya da birkaç ay arayla defalarca okumuşumdur; ama ancak dün, içindeki "Paçavralar" hikâyesini okurken ansızın bir yanlışlığın farkına vardım, ayrıca uzun ve trajik bir öyküyü anımsadım: Sicilya'da, Corberaların evinde başlayıp Roma'da, Massimoların evinde sona eren bir olayı. Yanlışlık şu noktada: Papa, Beatrice ile diğer hükümlülerin hayatını bağışlamaya yatkınken, sonradan sertleşmiş, hükmün yerine getirilmesini emretmişti; nedeni Paolo di Santacroce'nin kendi annesini öldürmüş olduğunu haber almış ve "bir süre önce Massimoların da kardeşlerini katlettiklerini hatırlamış" olmasıydı.

Oysa gerçekte Lelio Massimo'nun iki oğlu üvey annelerini, Siracusalı genç, güzel Eufrosina'yı öldürmüşlerdi: Yani olay bir kardeş katli değildi, anne katline yakın bir şeydi, maddi çıkar yüzünden mi, namus meselesi miydi, bilinmiyor. Eufrosina'nın öyküsünü aktaran Sicilyalı vakanüvis namus cinayeti saymaktan yana, iki katilden "muhterem beyefendiler" diye söz ediyor ve cinayeti üzüntüden çılgına döndüklerinden ötürü işlemiş olduklarını ileri sürüyor. Eufrosina'nın geçmişi dikkate alındığında haksız da sayılmazlardı.

Adı "neşe" anlamını çağrıştıran, Üç Güzellik Tanrıçasından* neşeyi temsil edenin ismini almış olan o kadın -Linnaeus** o adı

* Üç Güzellik Tanrıçası: Yunan mitolojisine göre Zeus ile su perisi Eurinome'nin birleşmesinden doğmuş olan ve biri Neşeyi, biri Cazibeyi ve diğeri Güzelliği temsil eden üç tanrıça. (ç. n.)

** Carl Nilsson Linnaeus: 18. yüzyılda yaşamış İsveçli doğabilimci, botanik ve zooloji uzmanı; biyolojide modern sınıflandırmanın babası sayılır. (ç. n.)

ahenkli siyah damarlarla süslü balrengi bir kelebeğe yakıştırmıştı-, yakınlarının Frosina diye çağırdıkları o Eufrosina, hiç kuşkusuz genç ve güzeldi, aynı zamanda büyük bir olasılıkla kafasız ve zalimdi, kısacık ömründe ne başkalarını pek neşe vermiş ne kendi neşelenmişti; aksine, başkalarının yazgısında da, kendi yazgısında da bir ölüm kelebeği olmuştu.

Bilmeden, bir kıyısından değinip geçtiği o öykü –en uzun bölümü papaların Roma’sında değil, kral naiplerinin Sicilya’sında geçmekle birlikte– aslında Stendhal’in pek hoşuna giderdi. Başlangıcında da bir Kral Naibi var zaten: Marcantonio Colonna.* Adam Calcerano Corbera’nın karısı Eufrosina’ya gönlünü kaptırır. Corbera, Misilindino senyörlüğünün mirasçısıdır (İspanya kralı II. Felipe’nin *licentia populandisi*** sonucunda, sonradan Santa Margherita di Belice adını alacak topraklardı bunlar: Ondan yüz yıl kadar sonra, Filangeri ailesinden birinin yaptırdığı, günümüzden topu topu dört yıl önce depremle yıkılan konağı nasıl anımsamayız... Giuseppe Tomasi’nin *Leopar*’ındaki*** gizemli, masalsı malikâneydi bu). Ne diyorduk, Kral Naibi Eufrosina’ya gönlünü kaptırır, kadını dört bir yandan kuşatır, şımartır, göklere çıkarır: Böyle durumlarda görüldüğü üzere, karısının söylediğine göre bir “çılgın ihtiyar”dır.

“Senyör Marcantonio’yu,” diye yazıyor Sicilyalı vakanüvis, “o ihtiras öylesine kör etmişti ki, kral naipliği mevkiinin otoritesini ve şerefini dikkate almayarak, Kleopatra’nın karşısındaki Marcantonio’nun aynısı oldu. Sokaklarda olsun, kiliselerde olsun, ya önünden gidip bekliyordu ya da peşi sıra kovalıyordu. Hiçbir şeye aldırmadan onu durdurup konuşuyor, gündüzün seyirle, iltifatlarla iktifa etmekle birlikte, geceleyin vuslatına eriyordu. Naip hazretleri birçok defa maiyetsiz ve tebdili kıyafet

* Yazar gerçek bir olayı anlatıyor. Marcantonio Colonna (1535-1584): İtalyan amiral ve generalidir, 1570’te Papa V. Pius’un toparladığı Haçlı filosunu yönetmiş, Osmanlılara karşı savaşarak, 1571’te İnebahtı’da büyük yararlıklar göstermiştir. 1577’de İspanya Kralı II. Felipe tarafından Sicilya’ya Kral Naibi olarak atanmış, İspanya’da ölmüştür. (ç. n.)

** *Licentia populandi*: (Lat.) Sicilya’da kral tarafından baronlara verilen, kendilerine ait bir araziye yerleşime açarak kent kurma izni. Bugünkü birçok Sicilya kenti 1600’lerde bu yordamla kurulmuştur. (ç. n.)

*** Giuseppe Tomasi di Lampedusa’nın 1954-57’de kaleme aldığı *Il gattopardo* romanı, Türkçeye *Leopar* olarak çevrilmiştir. (ç. n.)

etmiş halde kadının hanesine giderken görülmüştü...” Eufrosina’nın kocası çok toy ve herhalde zekâdan yana kıttı ki, farkına varmıyordu; ama kentte dedikodular almış yürümüştü. Böylece, Don Antonio Corbera, Misilindino’da bir yerleşim merkezi kurulması işiyle uğraşıyorken haber aldı durumu ve bir kolaçan etmek, olaya el koymak üzere Palermo’ya gitmeye karar verdi.

Eufrosina kayınpederinin kararını haber alır almaz, Senyör Marcantonio’ya büyük bir tehlike karşısında bulunduğunu, zira kayınpederinden, kocasından daha çok şüphe ettiğini (yani korktuğunu) söyledi ve Colonna kadını kurtarmanın yolunu bulmakta gecikmedi. Günümüzde kullanılan terimle söyleyecek olursak, Marcantonio Colonna tutuklama emrini kolaylıkla veren bir Kral Naibi idi. Gelgelelim Don Antonio Corbera’yı tutuklatmak da kolay sayılmazdı, çünkü Engizisyon kurumunca “yakın” olarak kabul ediliyordu – bu da demek oluyor ki ayrıcalıklıydı: Başka herkes için tıkr tıkr işleyen adalet onu tutuklayıp mahkeme önüne çıkaramazdı, neyle suçlanırsa suçlansın, ille de Engizisyon Mahkemesi karışırdı. Naip cesaretini kaybetmedi. Engizisyonun da, üyelerinin de can düşmanı olduğu halde, boyun eğip engizisyoncudan bir lütuf rica etti. Engizisyoncu da şu Benediktin tarikatından Diego de Haedo idi, kendisine Cervantes’in hayatı üstüne bilgilerle dolu bir *Cezayir Tarihi* borçluyuz. Engizisyoncu oltayı yutmuş ya da belki yaptığı lütfâ bir karşılık bekliyormuş, o karşılık da gelmemiş; bizim bildiğimiz kadarıyla, 1581 Ağustos’unda krala gönderdiği, Colonna aleyhine zehir zemberek bir iddianame niteliğindeki raporda olaydan şikâyet ediyor.

Geçen yıl –diyor Haedo– Marcantonio bizi aldattı (acı bir alay ve küçümsemeyle küçük adıyla anıyor kendisini): Pompeo Colonna’yı aracı kullanarak, Misilindino baronunun Engizisyon kurumunun “yakını” olmaktan ıskatını talep etti, lüzumlu istihbaratı ve sebepleri daha ileride arz edecekti; lakin kendisine talep ettiği taviz verilir verilmez baronu bir bahaneyle tevkif ettirdi ve “halk bunu kendi şahsi maksadından dolayı yaptığını biliyor.” Şimdi Engizisyoncunun Colonna’nın o “şahsi maksadı” üzerinde durmayışı tuhaf görünebilir, çünkü o maksat Eufrosina ile olan yasak ilişkisiydi: Ancak daha başka bir maksat dü-

şündürmek, Kral Naibi açısından bir âşıkane tutkudan daha vahim olurdu. Her neyse, Baron Antonio Corbera tutuklandıktan birkaç gün sonra hapiste öldü: Zehirlendiği yolunda bir rivayet varsa da, Engizisyoncu yalnızca “acıdan kıvranarak” diyor.

Geriye Eufrosina’nın kocası kalıyordu, her ne kadar safdilse de babasının tutuklanmasından ve ölümünden ötürü yüreğinde bir kuşku doğabilirdi. Onun da çaresi bulundu: Pompeo Colonna’nın komutasındaki bir görevle Malta’ya gönderildi kendisi; görevlilerin arasında da Napolili Flamino namında biri vardı, anlaşıldığı üzere, Malta’ya vardıktan sonra Corbera’nın hesabını görmekle vazifelendirilmişti. Böylelikle “bir gece Baron Calcera-no Corbera ikamet ettikleri evde kapının ardında ölü bulundu, hançerle delik deşik edilmişti, oysa hiç kimseyle bir davası ya da düşmanlığı yoktu.” Yirmi bir yaşındaydı. Artık yalnız ve serbest kalmış olan Eufrosina kaç yaşındaydı acaba?

Oysa İnebahtı’nın muzaffer komutanı ne yalnız ne de serbestti (üstelik yaşı kırk dokuzu bulmuştu). Karısı Felice Orsini, her ne kadar akli başında ve tahammüllü ise de, arada sırada ona bir çelme takmaktan geri kalmıyordu. Bir gece sarayda, varıp kocasının dairesinin kapısını tıklattı, Eufrosina’nın içeride olduğunu biliyordu. Korkudan akli başından giden Marcantonio kızı balkona sakladı, “oracıkta giyinsin diye” elbiselerini de verdi; ama terliklerini unuttu. Felice Hatun içeri girdi: “Bu gece hava çok soğuk, yanınızda uyumaya geldim!” dedi; ardından terlikler gözüne çarptı: “Zatınızın ne şefkatli bir zevce olduğunu yeni fark ettim. Bu terlikleri bana aldınız herhalde?” “Evet!” dedi kocası. O da: “Ah, çılgın ihtiyar, şu biçare kızcağızı balkona atmaktan imtina etmemişsiniz, ya soğuktan ölüverirse?” Ve balkon kapısını açtı, oracıkta utanç ve korkudan titreyen Eufrosina’yı çekip içeri aldı, teselli etti; yanına birisini katıp evine yolladı.

Colonna aşkını fethetmişti ya, sevdiği kadınla serbestçe vuslatını zehirlemeye niyetli (bu ifade harfiyen doğru olabilir de) pusuda bekleyen birisi daha vardı: Diego de Haedo. Naibin Engizisyona karşı yaptığı yığınla hakareten fazla, belki de son çatışmalarında kendisine bir tokat gibi yönelttiği şu cümle vardı: “Benim dengimde olanları kral parmağıyla sayar, ama sizin gibilerinden gemiler dolusu bulabilir.”

Sonunda Marcantonio Colonna İspanya'ya çağrıldı, herhalde Haedo'un raporlarında (Garufi'nin *Sicilya'da Engizisyon Tarihine Katkı* başlıklı kitabında okunabilir) ifade ya da ima ettiği hususlardan ötürü hesap vermesi gerekiyordu, 1 Mayıs 1584'te Palermo'dan gemiye bindi. Vakanüvisin yazdığına göre, yola çıkmadan önce sevgilisini karısına emanet etti; pek dokunaklı, babacan bir tavırla söz verdi: Döndüğünde Eufrosina'yı "birlikte namuslu bir hayat sürebileceği birine verecekti."

Bol keseden atıyordu tabii; ama Felice Hatun inandı ya da inanmış gibi yaptı, kendisi de Eufrosina'yı sarayda yanında konuk edecekti, "Zat-ı Âliniz Tanrı'nın izniyle geri dönünceye kadar." Gelgelelim Tanrı onun geri dönmesine izin vermedi: Madrid yolunda, Medinaceli kentinde öldü, zehirlenmiş olduğundan kuşkulaniyor. O kuşkudan kimilerine göre Engizisyonculara pay düşüyor; kimilerine göre de İspanya saray çevrelerine. Ama kimsenin aklına Eufrosina gelmemiş: Elbette ki doğrudan onun değil, ama ona tutkun birinin işi olmuş olabilir. İşte arşiv incelemelerine meraklı birileri için ufacık bir mesele: Acaba o Madrid yolculuğunda Colonna'nın refakatçileri arasında Lelio Massimo bulunuyor muydu? Aslında Palermo'da yaşadığı yıllarda kadının hep yakınında bulunmuştu: Vakanüvis onun Eufrosina ile ilk aşk çekişmelerinde, cilveleşmelerinde, nazlamalarında, binbir çeşit iltifatında Kral Naibinin yanında olduğunu hatırlatıyor.

Madem öyleydi, neden kadına gizliden gizliye âşık olduğunu, yanıp tutuştuğunu, arzuladığı kadın ile güçlü dostu arasında, üstelik yardımcı olmak zorunda kaldığı o aşk karşısında acılar içinde kıvrandığını düşünmeyelim? Ve neden –tabii eğer yolculukta yanında idiyse– tutkusuna yenilip kendisi her türlü kuşkunun dışında bulunduğundan ve Colonna'nın dedikodular yüzünden kralın gözünden düşürülmüş olmasından yararlanarak şeytana uyup onu ortadan kaldırdığını düşünmeyelim? Vahşidir tutkular, hele o devirde büsbütün vahşiydiler.

Her neyse, adamın Eufrosina'ya âşık olduğuna kuşku yok: Hem her türlü şeref, her türlü hicap duygusunu bir yana itecek denli âşıktı. Palermo ile Roma arasında, kadının Corbera ailesinin trajedisinde oynamış olduğu rol herhalde gayet iyi biliniyordu (o kadar ki, görümceleri Corberaların onun takmış olduğu

mücevherlerini noter huzurunda reddetmişlerdi), Kral Naibi'yle pervazsızca yaşadığı yasak aşk da öyle. Yine de Lelio Massimo onunla evlendi –Felice Hatun'dan resmen istedi kendisini- ve alıp evine götürdü. Orada oğulları olacak “iki muhterem beyefendi” günün birinde, babalarının yokluğunda “iki ufak arkebüzle onu katletti.” Ardından da cellat tarafından kelleleri kesilerek idam edildiler.

Vakanüvis şöyle noktılıyor: “İşte size gözler yaşartıcı bir trajediye konu olacak son decere vahim bir vaka.” Gözler yaşartıcı: Yani hüznü mü hüznü. Yani Stendhal *İtalya Olayları*'nda anlatmış olsa başvuracağı türün tam tersine.

Yazarın Notu*

Bu öyküler 1959-1972 yılları arasında yazıldı – aynı dönemde yazılmış başka birkaç öyküyü ise toparlanıp yeniden basılmaya değer bulmadım. Onları yazılmış oldukları tarihe göre sıraladım (gazetelerde, dergilerde ve seçkilerde basılmış oldukları sırayla örtüşmeyebilir); okurun tarihsel sıralamayı aynı dönem içinde yayımlamış olduğum kitaplarla karşılaştırarak doğrulayabileceğini sanıyorum. Bazı öykülerin tarihleri zaten kendi içlerinde: Örneğin “Kutsalı Kaldırmak” Stalin’in naaşının mozolesinden kaldırılması dolayısıyla (ya da olayı bizim haber aldığımızda) yazılmıştı; “Filoloji” ise –kolayca tahmin edilebileceği üzere– mafyaya karşı soruşturma komisyonu oluşturulduğunda kaleme alınmıştı.

İçlerinden yalnızca biri yeniden gözden geçirilip hemen hemen yeni baştan yazıldı: “Giufá ile Kardinal”in öyküsü. Diğerlerinde sadece gözden kaçmış ufak tefek hataları düzelttim.

Artık çok iyi ilişkiler içinde bulunduğuma inandığım okurlar, onları neden yeniden yayımladığımı kendi kendilerine ya da bana sormayacaklardır elbette, çünkü bu istek tamamen onlardan geldi: Yani bu öykülerden birinden (“Bir Vicdan Meselesi”) bir film, başka ikisinden (“Sosyete Oyunu” ve “Uzun Yolculuk”) televizyon filmleri çevrildiğinde, kitapçılarda o başlıklı kitaplar çok aranmıştı (oysa hiç basılmamışlardı, yalnızca *Sicilya Öyküleri* başlıklı ve Emilio Greco’nun bir suluboya tablosuyla süslenmiş, beş öykü içeren bir kitapçık vardı: Urbino Devlet Enstitüsü tara-

* Sciascia’nın *Şarap Rengi Deniz*’in yayımına (Einaudi, Torino, 1973) eklediği not.

fından 150 adet basılmıştı). Her ne kadar okur o soruyu ne kendi kendisine, ne bana soruyorsa da, ben kendi kendime soruyorum: Acaba bu öyküleri neden toparlayıp yeniden basıyorum? Nedeni şu: Yeniden basıyorum, çünkü böylece şimdiye değin gerçekleştirdiğim etkinliğin bir tür özetini yapmak gibi oluyor – ondan da ortaya çıkan durum benim bu yıllarda kendi yolumu izlemiş olduğumdur (ki bundan dolayı bir anlamda tatmin olduğumu gizleyemem, daha genel kapsamlı ve sürekli tatminsizliğimin çerçevesinde demek istiyorum), yani sağıma soluma bakmadan (demek oluyor ki sağıma soluma bakarak), kararsızlıklara, kuş-kulara kapılmaksızın (demek oluyor ki bir yığın kararsızlıkla, bir yığın kuşkuyla, derin bunalımlarla) ve bu öykülerin ilki ile sonuncusu bir tür çember kapatıyor: O çember de kendi kuyruğunu ısıran köpeğinki değildir.

L. S.

İtalyan edebiyatının en çarpıcı kalemlerinden Leonardo Sciascia gününün Sicilya'sını toprak ağası zenginlerinin umursamazlığı, yoksullarının çaresizliği, mafyanın amansızlığıyla, insanları ve toplumuyla görüntüleyerek, bilgece buruk bir gülümsemeyle irdelerken tarihsel boyutu hiç gözden kaçırmıyor.

Sicilya'yı Sciascia'dan dinlemek, bu eski uygarlık adasını, açıkça dile getirilmediği anlarda bile, tarihsel derinliğiyle izlemek, hatta duyumsamak anlamına geliyor.

Şarap Rengi Deniz, Leonardo Sciascia'nın kıvrak, şaşırtıcı anlatımından aşk, inanç, kurnazlık, şüphe, kıskançlık, umursamazlık, masumiyet ve oç alma duygusuyla örülü traji-komik hikâyeler içeriyor.

Kapak fotoğrafı: Elvan Uysal Bottoni

ISBN 978-975-08-2352-7

10 TL